

619
1996

С.С.С.С.С.
С.С.С.С.С.

აქაქი ლავინაძე

ბპ. 4-7

ტუცანი- ტუთისაჲ

ბპ. 2-3

BECAUSE THE NIGHT WAS DARK CHAVCHAVADZE

ბპ. 26-27

36 **ქალბატონი, რომელმაც ისწა
ნორვეგია ეკონომიკური
კრიზისისაგან.**

ბპ. 15-16

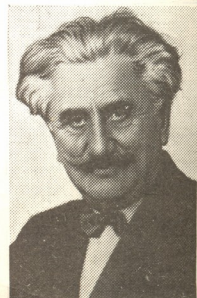

სწავლეთა ქარბუქა
ჯეჭონი ნუკონსიანი

მთელ ღელაიფას
ღაიტაჲს

ბპ. 23

ფრანკის ანკივიღან

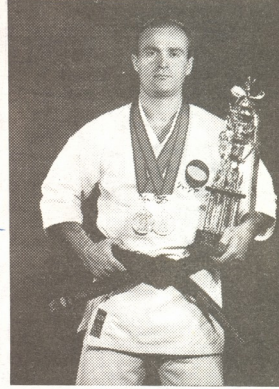
გზა გზუჩუკანსკენ

გზ

გვ. 10-12

გვ. 17-18

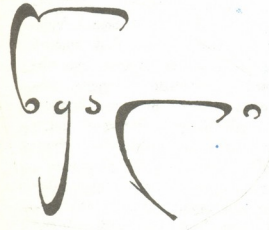

გვ. 20-21

მსახიობის სელოვნება

გვ. 33

ნახატი—ხუმრობა

გარეკანის შესაშუ გვერდი

33

№ 10-12 1996 (687)

ღრუბა

ყოველთვიური საზოგადოებრივი-
პოლიტიკური და სალიტერატურო-
სამხატვრო ჟურნალი

საქართველოს
კავშირების
ეროვნული
გეგმვის
მინისტრის
გამგზავნი

სარედაქციო კოლეგია:

ჯანსუღ ჩარაშიანი—თავმჯდომარე,

გულნარა ხაზბაძე—პასუხისმგებელი
რედაქტორი, ვასილ გვებაძე, ნატა
თათარაშვილი, ჯურაბ კახიკორიანი.
ლი, თეიმურაზ ნინიძე, დინარა ნოდია
(მხატვარ-რედაქტორი), ილიაბეგ ჟენ-
გულაია, ჯურაბ ჟიბოტიანი, თამარ
გილაია.

■ გადმოცემით, ღვთისმშობელმა, რომელიც სიზმარში გამოცხადდა წმიდა ნინოს, გაზის რტო მოპყვეთა, შექმნა ჯვარი, მისცა ხელში და უბრძანა თავის წილხვედრ ქვეყანაში წასვლა.

მოციქულთა ცხოვრებაში კვითხულობით: როდესაც მათზე გადმოვიდა სულიწმიდა და ისინი სხვადასხვა ენაზე აღაპარაკდნენ, რათა ქრისტეს რეული ექადაგათ წარმართთა ქვეყნებში, ღვთისმშობელს წილად ხელა საქართველო. მაგრამ ღვთისმშობელმა მამინ ვერ შეძლო თავისი მისიის შესრულება.

დედა-ღვთისა მფარველობდა ქართველებს ყველგან და ყოველთვის. ასე, სწამდათ, ასე სჯეროდათ ჩვენს წინაპრებს და სწორედ ამიტომ დედა-ღვთისას ევედრებოდნენ, უწინარეს ყოვლისა, თავის ქვეყნისა და ერისთვის შეწევნას, ევედრებოდნენ მეოხებას შა. ცხოვრის წინაშე. ღვთისმშობლის განსაკუთრებული ყურადღება და მზრუნველობა ქართველობის მამართ ჩანს ყრმა ექვთიმეს ამბავში, რომელსაც გიორგი მთაწმიდელი აღწერს „ექვთიმე მთაწმიდელის ცხოვრებაში“ და იმ გადმოცემაში, ათონის ივერთა მონასტრის კარის ღვთისმშობლის (პორტატივისის) ხატთან რომაა დაკავშირებული და უჩვეულო პოპულარობით სარგებლობს მთელს ქრისტიანულ სამყაროში.

... დიდი ექვთიმე მთაწმიდელი ყმაწვილობისას მძიმე ავად გამხდარა, მამა მისი, წმიდა ბერი იოანე, ათონის ივერთა მონასტრის ერთ-ერთი დამაარსებელი—ღვთისმშობლის ტაძარში შესულა, დავარდნილა ხატის წინ და შეევედრებია „უბრწუნელა მარადის ქალწულსა ღმრთისმშობელსა... რაითა შემიწე ევოს და ყოს ღზინება“, რამეთუ ყმაწვილი იყო: „მეყვსა შინა სულითა აღმოსვლასა. ვინაითვან არცაღა სიტყვაი დაშობილი იყო მის თანა, არცა ხმაი“. იოანემ ამასთან მღვდელს ამცნო, სწრაფად მისულიყო და ეზიარებინა მოპოკვდავი ბავშვი.

დაბრუნდა იოანე ტაძრიდან თავის სენაკში და რას ხედავს? მოპოკვდავი ყმაწვილი წამომჯდარა ლოვინში, სიცხე განულება, თვალში სიცოცხლის სხივი ჩასდგომა. რა მოხდაო, ჰკითხა განკვივრებულმა მამამ შვილს და ყმაწვილმა უამბო, სიზმარში გამოვეცხადე და დიდებული დედოფალი და ქართული ენით მკითხა: „რაი არს, რაი გელმის ექვთიმე?“. ხოლო მე ვარქვი, ვითარმედ: — მოეკვდე-

„სუბასა-სუბისა“

საქართველოს
საზოგადოებრივი
მედიის ცენტრი

ბი, დღოფალო? — და ვითარცა ესე ვიქვ, მომეხსნა და მიპყრა ხელსა და მქევა: — არარაი არს ვნებაი შენ თანა. აღდგე, რე ვემოინა და ქართულად ხსნილად უბნობდი“. თურმე აქამოდე უჭირდა ექვთველს ქართულად ლაპარაკი და ამის გამო ფრიად მწუხარე იყო მამამისი იოვანე, ხოლო ამიერთი-დან: „დაუყენებლად ვითარცა აღმოინ უწყინდეს ყოველთა ქართველთასა“. მამამ, რაი ესე იხილა: „დაგარდა წინაშე წმიდისა ღმრთისმშობლისა და მადლი შესწირა საროისა მის ჩვენისა და ეკმაღლობდეთ და ვადიდებდეთ ღმერთსა, ამე“.

დიდი გიორგი მთაწმიდელის მიერ მოთხოვნილ ამ სასწაულებრივ ამბავში გაცხადებულია ღვთისმშობლისა განსაკუთრებული მგაგრეობისა და ზრუნვის ნიშანი თავისი წილხვედრი ქვეყნის მკვიდრობადმი. ეს დიდებული მაგალითი მრავალი საუკუნის მანძილზე აღაფრთოვანებდა ქართველთა თაობებს, რამეთუ ერთხელ კიდევ ხაზს უსვამდა და ნათელს ხდიდა ქართული ენის ღვთაებრიობას, მის წარუვალ დიდებას, რამეთუ ამ ენაზე შეტყვევებდა თვით დიდა უფლისა და ამით საცნაურებოდა, რომ „ქებაი და დიდებაი ქართულისა ენისაი“—შემთხვევით შექმნილი კიბის არ გახლდათ (სხვათა შორის, ერთ-ერთ აპოკრიფულ ცხოვრებაში ღვთისმშობელი მიწინეულია კოლხი მეფის შიალიშვილად ისევე, როგორც წმიდა ნინო და წმიდა გიორგი ქართველებად გვევლინებიან, რამეთუ კაპადოკია თვით ბერძენი ავტორების დამოწმებით, IV-V საუკუნეებში დასახლებული იყო ქართული მოღვაწის ტომებით: მესხებითა და ლაზრებით).

ღვთისმშობლის განსაკუთრებული ყურადღება და მზრუნველობა ქართველობის მიმართ ჩანს იმ ამბავშიც, რაც ათონის ბერებში იყო გაკრეცილებული და უჩვეულო პოპულარობით სარგებლობდა მთელს ქრისტიანულ სამყაროში.

... ხატებმბრძოლის ნდროს, VIII საუკუნეში ნიკეაში ცხოვრობდა ერთი ქართველი დიდებული მანდილოსანი, მდიდარი ქართველი, ღვთისმოსაში და კეთილმოწმუნე.

ნიკეაში ჩამოვიდა მეფის მალე-მსროლი რადაც საჩქერე. მან დაიარა ქვრივი მანდილოსნის ოჯახში. აქ შემთხვევით ნახა ღვთისმშობლის ხატი. განრისხებულმა მახალი აძეკრა ხატს, ხატიდან სისხლი ვადმოვიდა და ხატ-

მებრძოლს უხე და კალთა აუგის. შემინებულმა მალეგმბრძოლა მიატოვა ქვრივის სახლი და გაიქცა. ქვრივმა თავის ერთადერთ ვაჟისმეფელს უბრძანა, ხატი ზღვაში შეეცურებინა... შემდეგ ქვრივის ვაჟი ბერად დაიკვეცა და ათონის მონასტერს მიაშურა. მისგან გაიგეს ათონელმა ბერებმა ამ ხატის არსებობის შესახებ. გვიდა ითქმის ორი საუკუნე. ათონის მონასტერში მოღვაწეობდა მკაცრი ასკეტუ გაბრიელ ქართველი. „პირისა მისის მსოფლიო სიტყვით არა გამოდიოდა, არამედ ყოველივე საღმრთო და სასულიერო“. და, აი, ერთ დღეს ბერებმა შეინძნეს, რომ ზღვაში ნათელი სვეტი იდგა, რომელიც უჩვეულოდ ბრწყინავდა და ანათებდა. მათურეს ნაგებით ამ ალაგს. აღმოჩნდა, რომ ნათლის სვეტი ადგა ღვთისმშობლის ხატს, რამდენჯერაც მიუახლოვდებოდნენ, მიდევნებენ, შორის ილტვოდა ბრწყინვალება იგი მათგან“.

შეიქმნა საყოველთაო ღობანიობა, ყველა ეროვნების ბერები ევედრებოდნენ უფალს, რომ ღვთისმშობლის ხატი მათთვის ემოქმედინა. დამით, ძილში წმინდა ბერს გაბრიელ ქართველს გამოუცხადა ღვთისმშობელი და უბრძანა, „ცნობებინა ივერთა მონასტრის ბერებისათვის, რომ მას სურს უბნობის ხატი ამ მონასტერს და გაბრიელმა თვითონ უნდა მიიღოს ხელში ეს ხატი. მეორე დღეს კვლავ ნაგებით შეეცურა ზღვაში ბერებმა, თან გაბრიელი ახლდათ. „ცეცხლმნთებარე იგი მიუახლოვდა მათ. მამონ გაბრიელი ზღვაზე ფეხით გავიდა და ხატი წყლიდან ამოასვენა. ბერებმა იგი მოწმუნებით მიიტანეს ათონის ივერთა მონასტერში და ღვთისმშობლის ტაძარში დაასვენეს. მეორე დღით ხატი გარეთ, შესასვლელ კარიბჭისთან იპოვეს. დამით ისევ ესიზმრა გაბრიელს ღვთისმშობელი და აუწყა, რომ ხატი კართან უნდა დარჩენილიყო, იგი კარის (მორტაბისის) ღვთისმშობლის ხატად აცნობილი მთელი სამთავროსწმუნე ქრისტიანული მართლმადიდების (წმ. გაბრიელი ცხოვრობდა განმარტოებით ათონის ერთ-ერთ მანდილოზე. შემდეგში ამ მთას უწოდა გაბრიელის სახელი“).

რუსეთის პატრიარქმა ნიკონმა გამოჩინილი მხატვრები გაუბრძანა

1. ვადმოცემი, ივერის ღვთისმშობლის ხატი დაუბრუნდება თავის სამშობლოს — საქართველოს — ქრისტიანთა მოქრე მოყვლის აფს და გაბრწყინდება საქართველო მაცხოვრის მადლით.

საბერძნეთში, ათონის ქართველ ტაძრიდან სახელგანთიანი ღვთისმშობლის ხატის ვადმოსაგზავნად. 1648 წლის 13 ოქტომბერს დიდი ზარხებით ჩამოუტყვევებიათ „ივერის ხატის“ პირი საბერძნეთიდან მოსკოვს. სულ მალე ივერის ღვთისმშობლის ხატი და მის სახელზე აგებული ვადაის ეკლესია ღრმა რაფანების საგნად იქცა მთელი რუსეთისათვის.

ღვთისმშობელს შეჰვალადებდა შემწეობას „უშიში, ვითარცა უბნობი“ — დავით აღმაშენებელი, ხოლო დავით აღმაშენებლის ვაჟის, მეფე დემეტრეს საკალობელი ხალხმა აიტაცა და დღესაც მღერის მას უწინდებური გზებითა და ვატიცხობს: „ქნ ხარ ვენახს ახლად აღვაჯებელი, მორჩი. კეთილი, ედუმში დანერგული, აღვა სურნელი, სამთხითი გაოსრული. დემტრთან შევაპყო. ევერეინ გჯოვს ქებული. და თვით თვისით მუხ ხარ გაბრწყინებული“.

დავით გურამიშვილის ღვთისმშობლისადმი მიმართული ვედრების ყოველი სტროფი მთავრდება რეფრენით: „შემოსე მადლით შიშველი, იესო ქრისტესი შიშველი“, ან კიდევ: „მისცენ, დედაო ღვთისმობა, და ჩემო ხატ-სალოცავო“.

ქართული ფოლკლორის მიხედვით კი, ქვეყნიერების დამუქონებლად ღვთისმშობელია აღიარებული: „ყოვლად წმიდა ღვთისმშობელმა ქვეყნს შეუნდა ინიბა, რათა უბნა დაღუბელი, წვიმისა ჩამოიდინება, დიდამიწასა ჰლბობი, ქვივიდან ამოღინება“.

ყოველი სიონი საქართველოში ღვთისმშობლის სახელზეა აგებული. თა არსად სხვაგან. არც ერთ ხალხში არ არის ჩვეულება, სიონის დასასრულს ყოველდღე მადის პატივისცემად რომ სიკეინ ბოლო სასახას.

... ერის სრული დენიანობლი-საივის დროს, როცა საქართველო ღრმა უფსკრულის პირას იდგა, მისმა უკვარავნიო მფევე გულიდან აღმოშობდა ლოცვა-იდრებით მიმართა დედას უფლისას:

„დედავ ღვთისაო!.. ის ქვიანა შინი ხვიდრია. შენს მეოხებას ნუ მოაკლბი ამ ტანყულ ხალხსა, საღმრთოდ მალე სისხლი. რომელ და ხალხს უღორია, ჩაგრული სასიო, ნუ არიბი მოწყალე თვალსა“.

თეიმურაზ ზირაძე

„ჯიუტი გურჯები“ გასატყაობად თურქეთის ხელისუფლებამ ვერ კიდევ 70-იანი წლების დამდეგს სცადა განაყოფი მშობის ერთმანეთზე გადაკიდება. უფრო მეტიც: სულთობამ ვერ გამოიყენა „ბოლომდე მოუნათვლელები“ ბალკანეთის სლავებზე იარაღის ასაღებად. ქართული წარმოშობის თურქეთის ქვეშევრდომები დაძაბული ყურადღებით ეკიდებოდნენ დასავლეთში და სამშობლოში მომხდარ ისტორიულ ცვლილებებს.

სწორედ ასეთ ვითარებაში გაიხმა აჯანყების პირველი ბათქი. ქობულეთელები მებრძოლთა მიწინავე რიგებში იყვნენ, კარგად იცოდნენ გურულების ნატვრა-სურვილი, ის, რაც ოსმანებთან შეტაკებისას ასეთი სიტყვებით გამოხატეს მათთვის მინაწერ წერილში: „თუ თქვენმა ბედმა ვერ გასჭრა და... ვერ დაამარცხეთ ოსმალის ჯარები, მაშინ გზა მოგვეციტო გურიაში გადმოსასვლელათო“.

ქობულეთის 1872 წლის ჯანეს ლაზეთის მღვდლარება მოჰყვა. მაჰმადიანურ სამყაროში ჩაკარგულთა გაბრუნებას მიუღმა აჯარლობამ დაუჭირა მხარი. გარე ქართველობა არ ცნებოდა.

აჭარელთა ეროვნულ სულისკეთებაზე ძლიერ ზეგავლენას ახდენდნენ სასულიეროს ბრძოლაში გამოცდილი ადამიანები, პირადად შერაბებუკ ხიმშიაშვილი, მას ეკუთვნის სიტყვები: „ღმერთმა ჰქანას, რომ მალე დაიწყებოდეს რუსეთ-

საქართველო დასავლეთში

საქართველოს შორის ომი — მეზხად ვარ ჩემი ქვეყანა ქართველთა შვილთა შუაგულთა და როგორც ადრე ყოფილა საქართველო, დღეის შემდეგ ის განდის“.

აჭარლებს გამოჩენილი მოღვაწე მთელი სიცოცხლე იბრძოდა მამაპაპათა საქმიანთვის, ამ პატრიოტულ საქმეში უმუხზოდა მისმა შვილმა მურადმა. მამამ საკუთარი ხელით გამოასალმა იგი სიცოცხლეს. ამ ამბავმა დიდი ზნეობრივი ზეგავლენა მოახდინა ორად გაყოფილ საქართველოზე. იგი აირეკლა „მამის მკვლელობა“, „დალატში“, „სამშობლოში“, „გამზრდელში“...

აღნიშნულ პერიოდში არაერთმა ქართველმა მწერალმა და საზოგადოებრივ მოღვაწემ იმოგზაურა აჭარაში. ასეთები იყვნენ ივანე კერეს-

ლიძე, ისტორიკოსი დიმიტრი ბაქრაძე, გიორგი ყაზბეგი, გრიგოლ გურიელი, გიორგი წერეთელი, მიხეილ შეფისაშვილი და, ბოლოს, ქართველი ერის დიდი მანათობელი აკაკი წერეთელი, ის კაცი, რომელიც აქტიურად ჩაება აჭარელთა გამათავისუფლებელ მოძრაობაში და განაღმა მისი ერთ-ერთი თავდადებული მეთაურთაგანი. დიდ პოეტს აჭარაში მისი სახუკავარი ლექსებით იცნობდნენ. და აი, ზარის გუგუნვით გაისმა გაყოფილ ქმერთან უშუალო შეხვედრამდე, მისი ხმა-მოწოდება, რომლითაც მან აჭარლობას მიმართა: „ჩვენი ერთობო და ერთობო ვარე მებო! დიდი ხანი არ არის მას შემდეგ, რაც უკუღმართმა ბედმა დაკვიკარგა ჩვენი საუკუნეებით ერთო-

ბა, ვაკვაბო შუა, ვაკვეო ორად, ვაკვასხვა სარწმუნოებით და დავაშორა ერთმანეთს ქვეშევრდომობით. მაგრამ ჩვენ კი მაინც იმავე ერის, ტომის ხალხი ვართ, რაც ადრე ვიყავით: იმავე სისხლი სდრღს ჩვენში დღესაც, რომელსაც ჩვენ და თქვენ ერთობისათვის განწირულად, შეერთებულად ვანთხვებით. იგივე გულად სიყვარულს ჩვენში, რომელიც მთლად ქვეყნის ერთობისათვის იმსჯელებოდა, და იგივე ამავე და პატროსანი სული გვაშენებებს, რომელთაც ჩვენ მაშინ ერობად, განუყოფლად, ქვეყანაში ქებით ვისხვებდით... საქართველოში დეაწლი თქვენ უფრო დიდი წილი გიძიებს, როგორც მესხებს... ის არ დაივიწყება შვეიცარიაში, სანამ კი საქართველო იარსებებს და სანამ ჩვენი დედა-ენა არ გამქრალა, ის ტყვილი უნდა, რომელიც თქვენ აგრე მამაკეთად და პატროსურად უცხოობაშიც შეგინახავთ... რაგინდ შორს ვიყოთ ერთმანეთზე, დიდადაც რომ გავსხვავდებოდეთ გარეგნობით, ჩვენ მაინც ყველთვის ერთი უნდა ვიყოთ... ჩვენი ცალკეობა, ჩვენი გაციოვა ორად — ჩვენი ბედის და ძალის განახლებდა არის, როგორც ძველად, ისე დღესაც ჩვენი ჭირი ორკედვება... დღეს ისეთი დრო გვოცდება და ისეთი იმუნები ჩნას, რომ ორივეს ვგმობთ და ვფიქრება ძმურად და საერთოდ. თუ ვინცრბა ჩვენს მფლობელებს შუა მოხვდეს უშლი და ასტყდა იმა, ჩვენ როგორ დავიჭირებთ ჩვენი თავი? ადვილად შეძლება, რომ ჩვენ ჩამოვრდეთ თქვენს მხარეში, მაგრამ იმითომ კი არა, რომ თქვენზე ხელი ავიდოთ, რომ მოვიხლო-მით ამოწვეტი-აოხრება და ძმებზე ვილაშქრებდეთ, — მაშინ ჩვენ წინაბრები საფლავში შეიბერიან!! — არა, ჩვენ თუ ჩამოვალთ, მხოლოდ იმისათვის, რომ აგრეგინ ხნის განსწორებულ მოკვლევებს ძმურად გადავხვებით, სამოციკაროდ, სანათესაოდ. თქვენც, თქვენი მხრიდან ასე გმობთ მოქცევა. ჩვენი ერთმანეთზე გულდასაგრეობლად და საორგულოდ ის მიზეზი საქმარისი არ არის, რომ თქვენ მაშაშინებენი ხართ და ჩვენ მოსხტაინებენი... ვიმეორებ, რომ ჩვენი ვალია დღეს მოფიქრება... ველოდეთ საერთო კეთილდღეობას. მოვეზადოთ მისთვის და ბევრ გვიჩვენებს, რა და რა სჯობს ჩვენთვის...“

... ამ გულში ამონაწებ სიტყვებს წინ მიუძღოდა გარეკართვლთა

დიდი სიგვარული თავისი პოეტისადმი.

აკაკი დიდი პატოიით მიიღო აჭარლობამ. გარეკართვლთა რწეული ვაკკაცეი მჭიდროდ შემოერთტუნენ საყვარელ პოეტს, ერის დიდ წარმომადგენელს, ფრთხილად იცავდნენ მის სიცოცხლეს გადალდიდან ჩამოსვლისა, თუ დაბრუნებისას, თვით ქუთისსამდე.

აკაკი ზემომოყვანილ წერილს არ დასჯერებდა. 1875 წლის მეორე ნახევრიდან იგი ხშირად ჩადის დედა-სამშობლოს მოწვევტილ მხარეში. აქ გადაღმელთა თავაკაცებთან და მათი მედით დაინტერესებულ პირებთან მჭიდრო კავშირს ამყარებს.

როგორც ვთქვით, დედა-სამშობლოში აკაკი პირველ ხანებში, თანამოკალმთა კვლად, საქმის სასარგებლოდ, საზოგადოებრივი აზრის გაშისაყოცხლებლად წერილებს აუზანის ქართულ და რუსულ პრესაში. 1875 წლის მეორე ნახევრიდან „დროებაში“ ისმალდა თამბა-ოლის“ ფსევდონიმით იბეჭდება აკაკის „ბათუმი, 17 სექტემბერი“. ამის შემდეგ რუსულ პრესას მიაწოდა წერილი „იხ კობულეტა“.

დიდ პოეტსად განუშორებელია ნიკო ნიკოლაძე. მასთან ერთად დავით ერისთავი და ვიორჯე წერეთელი. ნიკო ნიკოლაძე „იხ კობულეტას“ რუსულ პრესაში დაბეჭდვის გამო ეჭვს გამოთქვამს აკაკისთან მინაწერ წერილში, რომ თურქეთის მიმართ რუსეთის ინტერესების რაიმე წესით გამჟღავნება უძრის „ვეტოს“ დარღვევას. ამაზე ცენზურას საიდუმლოდ ოფიციალური მითითება ჰქონდა. რუსეთი არ ამქლავებდა თურქეთის ტერიტორიისადმი საკუთარ ინტერესებს. ეს კარგად იცოდა ნიკო ნიკოლაძემ, რომელიც აკაკის წყურდა:

„მართალია შენი დღევანდელი წერილი „იხ კობულეტა“ გავაზნავენ სტამბაში, მაგრამ იმდელ არა მაქვს მისი გამოშვების. ამას წინათ „დროებაში“ გაუშვეს შენი (მგონია) სტატია პარაზადამა-ჭანკალ-ოლდიზე და თქსილი ზუზუნზე. გუშინ პრიაბილმა კომიტეტს მოსთხოვა პასხვი, როგორ გაბედდეთ და საქმე აუღლდა. მაგრამ იქნება ეხლაც ვერ გაიკონ...“

ქართველ მიღვაწეთა ამ გუგუხს რადაც არ უნდა დაუჯდეთ, სურთ აჭარლების საქმეს მოუბოვონ საპარლამანოების მაღლი ისეთივე ადვილი, როგორც ბალკანელთა საქმეს. მაგრამ რუსეთის

ხელისუფლება ამაში ხელდალა ქართველთა თავგასულობას. ჩვენი პუბლიცისტებმა სამაგიეროდ ვერ პირველ პირესაც აიღეს გეზი. ამის გამო, აჭარის წერილები და ნიკო ნიკოლაძე თავიდანვე იღებენ თანადროებს, რათა მოხვედრილიყვნენ კორესპონდენტებად ფრნოტზე. ეს ასეც მოხდა.

ამასობაში აჭარაშიც დაიწყო თურქეთის ხელისუფლების მოქმედება ქართველთა საწინააღმდეგოდ: სულთანის ერთგულმა დერვოშ-ფაშამ და მის თანამეგობრე-ცქველმა ზოგიერთმა ქართველყოფლმა, ქართველმა მოსახლეობის ერთი ნაწილის დეზორიენტაცია მოახერხა. აკაკის მოლოერ ადელეგება ეს ამბავი. ამავე დღეში იყო ცნობილი სამხედრო მიღვაწე გრაფო გურიელი, რომელიც მამასთან — დავით გურიელთან ერთად, თვალსაზრის როლს ასრულებდა აჭარის განთავისუფლების საქმეში.

გრიგოლ გურიელი აკაკისთან ერთად მოექმდებდა. სწორედ მისი დახმარებით მისცემია საშუალება აკაკის დაახლოვებოდა აჭარეთში გაყვლიან პირებს. ორიენტაცია, ძირითადად, მოსახლეობის დაბა-თად ფენების წარმომადგენლებზე იყო ადებული. მათ შორის განსახსურებულ როლს ასრულებდა თურქადებული პატრიოტი პოეტს სუსენი-ხაბაზი (ქამყარაძე). ვიფიქრობ, ეს ის პიროვნებაა, შუამდგომლად რომა აკაკისა და აჭარელთა შორის.

აკაკის ჯერ კიდევ 1875 წლის შუახანებში აჭარის შეზვედრელი აჯანყებულბთან. მგონია რომ დენუჯრემი ჩასულა ბათუმსა და თურქეთში. იგი აჯანყებულთა საქმის კურსში ყოფილა.

როგორც ნიკო ნიკოლაძისადმი მიწერილი წერილებიდან ვიგებთ, აკაკი რადაც საყარგებო საქმის გამო, თავს მოკავლედ თვლის, საიდუმლოდ კვირება საწაროდ გადალახოს კვლავ საზღვარი, ამის გამო ქუთაისში მყოფი აკაკი კარგა-მოკვლილა, თავს არიდებს ნაცნობ-ურების და აქედან ნიკოლაძეს უზნაზნის წერილს:

„გუშინ ისეთი ამბავი მომივიდა, რომ უთუოდ კობულეტა უნდა წავსულიყავი და ვერ მოეზახრებე უფულობის გამო...“

როგორც პირადი მიმოწერიდან ჩანს, აკაკისა და ნიკოლაძეს შორის დადის ვინმე „ხ“ (ეს ინიციალი რამდენჯერმე იხსენიება სხვა-დასხვა დროს). აკაკის კარგად ესმის, რომ პოლიციის მაცერი მეთ-

ვალკოლორების ნაქვეშ მყოფ ნიკო ნიკოლაძეს, ნამალაქში წერილობა შეიძლება ფრიად გაურთულოს საქმე... ჩვენი პოტიე მანც არ ღალატობს თავის ჩვეულ უფორს და ქართველ პუბლიცისტს მოვაგალ პატიმრობაზე ეხუმრება:

„ვირის თავი მისათვის, რომ მომტყუე და ფეხებც მისათვის, რომ წიენი არ მომწერე, — სს ბუ-უუაფუ გააკეთებინე პატიმრობის დროს...“

აქ, როგორც ვხედავთ, ნიკოლაძის დაპატიმრებას აკაკი „სს-ითან ერთად მოელის... ჩვენი ზღაპრა დასახელებული წერილის სასხეო. წერილში ნიკო ნიკოლაძე ბოდიშს იხდის, რომ არ ძალუმს აკაკის დაეხმაროს ფულით აჭარაში გასამგზავრებლად და წერს:

„ვირის თავი და ხბოს თავიც სწორედ მეგება, მაგრამ ფული ვერ ვიშვე, მძობის გეფიცვი, ერთი კაპევი ვა რარის, ისიც ცხობილება... როგორც მოვახერხებ, იმ წამს გამოგიგზავნი...“

წერილის თავში კი აკაკის ზუმრობის პასუხად, ზუმრობითვე მიუწერია: „საპატიმრო, მ ოქტომბერი“.

ნიკოლაძე მეგობარს იქვე მიანიშნებს მის მიერ „ტროფისკი ვესსენიკში“ გამოქვეყნებულ სტატიაზე „ქარიშხლის წინ“. წერილის რეზონანსმა რუსეთის პრესაშია.

ამგვარად, ნიკო ნიკოლაძე მეგობარს უწერს: ბრძოლაში გულხელდაკარგული არც მე ვარო.

მიმდევრო წერილებით ნათელი ხდება, რომ ორივე მწერალი სულ უფრო და უფრო მჭიდროდ უკავშირდებიან ადამიანურ აჭარბებს.

ქუთაისში მყოფი აკაკი თავს არიდებს ნაცნობებთან შეხვედრას. იგი სასტუმროშია გამოქვლილი, „ნიმირში“ საიდუმლოდ იჯებს და ისტუმრებს საზღვარგაღმდინდ მისულებს. როგორც შემდეგი წერილებიდან ჩანს, ჩამოსულები დაბეჯითებით სთხოვენ აკაკის აჭარაში ჩასვლას. ნიკო ნიკოლაძე კი, თავის მხრივ, სთხოვს აკაკის მცირე ხნით მაინც ჩავიდეს თბილისში და კარგად განუმარტოს მას ვითარება.

აკაკი ამაზე უარს უთვლის. ამის გამო ნიკოლაძე პოეტს სწერდა: „რადგან შენ არ მოიხიბარ აქ, ორი კვირის შემდეგ მე ჩამოვალ ქუთაისში და უფრო დამჯერად და საფუძელთანად მოვილაპარაკებთ ამ საგანზედაც...“

აკაკი ამაზე პასუხობს: „მე ისე გახლართული ვარ საქმეებში, რომ სწორეთ ვერ ჩამოვალ და შენი ჩა-

მოსვლა კი ძალიან მიხარია, ამ ოხვის ქუთაისში ვარ ერთ ნიმიერში გამოყუყული არესტანტივით, აღარც არაფერი საქმის გათავებას ეშვევს არა: აჭარა-ქობულეთის საქმე, ვვირებ, უნდა იცოდე, თუ რა ეშვევი უჩიკივებთ და რა ვინა აჯანყებულნი... საქმე რთ ვინდა, რომ მიდის. წუხელი ჩამოვიდა, აქ საიდუმლოდ ზუსენდა-ქობულეთელი (გიორგაძე), რომელიც ვილველობის ჩემულობს ექ. ზუმრობა გამშვების და თავი კაცია და ძალიანაც უყვრებენ. ხვალ, ან დღეს საღამოს, ისეკ ვავისუმრებ გ.ს., ს.ს. და ვაი, იმითი ბრალი, თუ ახლაც არა შეუვლიათ რა... ბ. გურ... საყვედურებითა მხეთქავს: რატომ არ მოიხიბარ? მამა ჩამოვიყვანე, მაგრამ ვერ გამოხადგაო და ამის-ხანს ამებეტი, მაგრამ პირადდ ვეტყვი, გაგაკვარვე... პროგრესი, პროგრესი... გეთაყვენე ნიკო, ზაქარიას უბრძანე სკივრი გატეხოს, გააღოს როგორმე და ტანისამოსი გამოიმეზავნე ვისიმე სახელით და ამ შენ... კაპანაძეს ვაღვიცი, რომ თბილი პალტო გამოიმეზავნის. არა მაქვს. ზაქარიამ ქაღალდები კი არ გაჩხრიკოს...“

ამ წერილში ნათლად მოჩანს, რომ აჭარაში რაღაც გადამწყვეტი ამბები ხდება და საქმე „პროგრესისაკენ“ მიდის. გრ. ვურგილი და ამ საქმეში ჩაბმული პირები — „ზუსენი“, ვინმე „ბ. ვ.“ ქუთაისში ჩადანს. პოეტი ამ დროს მკაცრ კონსპირაციას იცავს. იგი ქუთაისში თავისი პირადი საქმეებით არის დაკავებული. „ბ. ვ.“ უფრო გრივად გუროვილა და „ზუსენი“, ალბათ, ჰუსენი-ხაბაზი-ქაშყარაძე ქუთაისში ჩადანს.

აჭარის გამო მასთან დაკავშირებული პირები ფიქრობენ, რომ ამ გადამწყვეტ დროს აკაკის ქუთაისში დაყოვნება საქმის არ არგებს და მტკადაც... განსაკუთრებული მდგომარეობის გამო გრ. ვურგილი იძულებული ყოფილა თავისი მამა ჩამოყვანა შორეული უცხოეთში. ამავე დროს გრივოდ გუროვილი აკაკის ახსენებს მისადმი აჭარულია დამოკიდებულებას, რომ მათ მისი ლექსები დროშად აქვთ ხელში ატაცებული, დიდიანდ გახარაინად ეთაყვენებიან, და ეხუდრებიან აკაკის, არ დაახანოს და საშველიშვილო საქმისათვის გადამწყვეტ დროს საბოლოო მოლაპარაკება გამართოს „გადალმა ქართველობათა“.

მოტიანილ წერილში ხსენებმა „ზუსენიმა“, აჭარელმა პოეტმა და თავდადებულმა მამულიშვილმა,

იცის, რომ აკაკის რაღაც საგანმანძობისა უნდა შეესრულებინდა... სახელგებულ დროს, რის შესახებაც, როგორც ჩანს, ნიკო ნიკოლაძემ იცის. საქმის უკეთ წარმართვისათვის ამ ორ მეგობარს რაღაცკვარად წარუმართავთ საქმე „გადმოღმეთმა“. სწორედ ამას მიანიშნებს აკაკი ნიკოლაძეს გადარეკული — „ვაი იმითი ბრალი, თუ ხვლაც არა ეშვევლიათ რაო“. წერილში ნაგულახმევი ამბების კონტრები თანდათან ნათლად ხიტიებიან. მაგრამ, ცხადია, ბევრი არა ქაღალდედ არ დაფიცვრდა: აკაკი ჩვენივის ბევრ საინტერესოს, გუჰმანს მიანდობს. ესეც არ იყოს, აქ ძლიერ ნათლად მოჩანს აკაკის ხასიათის ერთი საყურადღებო მხარე: ჩვენივის ბევრ საინტერესო ამბავს მრავალწერტილთ ფარავს...

მიოდი, ცვადოთ და დავაზუსტოთ მოქმედ პერსონაჟთა ვიზუალი. წერილებში ნახსენები ზუსენი და მომდევნო ხასანა შეუძლებელია მიეწეროს აკაკის შეტყობად. როგორც ნიკოლაძისადმი მიხანწერადე წერილებში ჩანს, „ზუსენი“ ძველი ნაცნობია. სხვა რომ არაფერი, ეს აჭარისათვის მეტად ნაცნობი პოეტი გახლდათ და, აკაკის მეგობრად და თაყვანისმცემლად ცნობილი. იგი აკაკის თბილისშიც ხვდებოდა. სწორედ ამ კაცთან ერთად დაპატიმრებაზე ეშვევრდა აკაკის ნიკოლაძე. რაც ეხუხება „ხასანას“, ეს შეტყობა არ არის, იგი ახალი პერსონაჟია და ზშირად იხსენიება ზერივად გურიელთან ერთად — საგანგებოდ, გამოჩრეულად, იმაზე მისათითებლად, რომ ნათლი გახდეს გრივოდ გურიელის მოქმედების ფრთა. „ზუსენი“, ან იგივე „ზ.“, გრივოდ გურიელს ახლავს ზოლმე ქუთაისში, ზუსენის კი ასეთი რამ არ სჭირდება და დიდი ხანია კავშირს ჰკრავს ორ „გადმოღმელ“ ქართველ მწერალთან შორის.

საკმარისია ვავისენით მის, რომ ზუსენი-გრივოლის საზოგადოება აკაკის ხვდავად მხოლოდ ქუთაისში. ასევე საიდუმლოდ ეტყობნებიან აჭარაში. რატომ? საქმე ის არის, რომ ზუსენი ქაშყარაძისათვის „გადმოღმელ“ საქართველო უცხო რამ არ იყო ამ ისტორიამდეც. მის საგანგებო კონსპირაციას შეუძლო წერილებში შედეგი მოქმედან, ეჭვი გამოეწევა და ამით ნიკოლაძეს და აკაკის მოკვლობით კომუნიკაციის მარეველ საშუალება. გრივოდ გურიელისათვის კი ასეთი განსაკუთრებული კონსპირაცია

საჭირო იყო: მის უკან ღვას ამ დროს რუსული პრესის დაკავლებით „აღმოსავლეთის საქმის მიმოხილვების“ ავტორი გიორგი წერეთელი.

გიორგი წერეთელი ომის დაწყებამდე ემსახურებოდა ჩვენებურ ოფიციალურ „აკაკიას“, რუსეთის „ნოვოე ვრემის“ და „დელოს“. ამის საშუალებით მან მოიღოვა „ზომიერი კაცის“ სახელი დამხვეერი საზოგადოების თვალში და, ამავე დროს, ფრთხილ საჭირო ბერეკტი გახლავთ თავმდგომი ადამიანებისათვის აკაკი, ნიკოლაძე და გრ. გურთელი. ინიციალებით გიორგი წერეთლის ხსენება აჭარის განთავისუფლებისათვის მოდგაწუთა მოზაიკაში ფუნქციურად იღებს იკავებს.

ამგვარად, ნიკო ნიკოლაძის გარდა, აკაკისთან დაკავშირებულ ადამიანებს შორის მოჩანან შემდეგი პიროვნებები: ხუსეინ — ქობულეთელი (გიორგაძე) ხასანი, გრ. გურთელი და გიორგი წერეთელი. ჰუსეინი სავანეებო საქმეების ამსრულებელია. მას ხალხთან მოლაპარაკება ევალება. წერილებში განმეორებული „ჰასანი“ მოსალოდნელია ცილის თავისი საქმეებით კარგად ცნობილი მერიისთვის ხასანიეფენდი, ხალიფაშვილი. რაც შეეხება „ხუსეინს“, იგი აკაკის დიდი თავგანსხდემელი, მეღვინე და თავდადებული მამულშვილი ჰუსეინ ქაშვარაძე — ხაბაზი უნდა იყოს.

აკაკის საბატიო ეროვნული მისის შესრულებისას, სავანეებო ადგილი უჭირავს გრიგოლ გურიელს.

რაც შეეხება ნიკო ნიკოლაძეს, ეს გახლდათ „გადმოღმა ქართველთაგან“. მეორე თავდადებული კაკი. აკაკი გამუდმებულ კავშირშია მასთან. იგი მეგობარს ერთ წერილში წერდა:

„შენი წერილი რომ მივიღე, ჰასანი აქ იყო ჩემთან. იქ არეულობა არის და ოფიციალურად გაცხელა არ შეიძლება, ისე კი, ჩუბთან საჭიროა. მე მინდა წავიდე კორდინზედ, სადაც გ. გ. და ხ... ყოველ საათში...“ და ყოველივე გეკოდინება. ხანდახან ჩუბდაც ვავალ ზოლზე, თუ საჭიროება მოითხოვს, მაგრამ წაუსვლელობა კი არ შეიძლება. მე მზად ვარ ყოველივე ჩემი საქმე დატვირთო და წავიდე. შენი აკაკი“.

*) ხელნაწერში ნიჭტი არ იკითხება.

ხალხის ტაძარი.

ამ წერილით ნათელი ხდება, რომ აკაკისთან აჭარელიაგან არიან დაკავშირებული იმავედ ჰუსეინიც და ჰასანიც. ერთი მათგანი ქუთაისში ხვდება პეტრს, ხოლო მეორეც იქვე ქუთაისში.

თავის გიორგი პატრიოტული საქმით აკაკი გადამწყვეტ როლს თამაშობდა აჭარელთა მამულში-მეორეული მოძრაობის წარმართვაში. ბოლოს აჯანყებულთა შორის ტრიალებს და კარგად ერკვევა მათ საქმეებში. „საქმე რომ ვგინდა, ისე შემიღოს“, წერდა იგი ამ დროს ნიკოლაძეს,

როგორც წერილებიდან ჩანს, უკანასკნელ დროს იგი საიდუმლო გზების კარგად მცოდნეა და გაცილებლების გარეშეც, ხშირად ტანისამოსშემოხუელი გადაღის საზღვარზე. იქნებ ზედმეტ არ იქნება იტყვას პირდაპირ, რომ აკაკისა და მისი თანამებრძოლების საქმიანობამ მართლაც სავანეებო წვლილი შეიტანა რუსული საზოგადოებრივი აზრის წარმართვაში.

1877 წლის 13 აპრილს იმეპრატორმა ალექსანდრე მეორემ კიშინიოვში მოაწერა ხელი ომის მანიფესტს. ეს გადაწყვეტილება მოულოდნელი აღმოჩნდა სამხედრო და შინაგან საქმეთა მინისტრისათვის. მათი აზრით, ომის თადარიგი არ იყო მოგვარებული, კიშინიოვისეული დებეჟა კი გურულებისათვის ცნობილი ყოფილა უმარ... იმ დროს, როდესაც რუსეთის არმიისათვის ჯერ კიდევ არ ებრძანებინათ შეტევაზე გადასვლა, გურულმა არარეგულარულმა ნაწილებმა საზღვარი გადალახეს

და მუხაცხატებს სიმაღლეს დაუფლენ.

მუხაცხატებს სიმაღლის აღებას მოჰყვა ყარსის, ბაიაზეთის და სხვა „ნაქართველარ“ მიწათა აღება...

პირველ რაზმებთან ჩნდებიან სამხედრო კორესპონტებად წასული გიორგი წერეთელი, ნიკო ნიკოლაძე... აქ აჭარელთა მოთავე რაზმთანაა აკაკის ღვიძლი სულიერი მამა ხუსეინ-ხაბაზი (ქაშვარაძე).

სამშობლოში დაბრუნებულთა შორის ჩვენთან ნასტუმრებ „გადამღელ“ ქართველ პირველმა მამართა გიორგი წერეთელმა. დედაქალაქში ჩამოსვლების დაუხვდათ ილია ჭავჭავაძე:

— „ომმა ამდენი ხანის შემდეგ ისევ შეგყვარა. ახლა ჩვენ ერთი და უდიდესი ვიჯალეობა გვაწევს... იმათთვის ვიზრუნოთ, როგორც ჩვენთვის... ეს ისმინეთ და გაიგეთ, ქართველებო!“ — ამ სიტყვებით მამართა მან განაცხადებ მძებს.

... და თუ ჩვენი წინაარბები თვალყურს აღევნებდნენ და არ ისვენებდნენ ჩვენი ქვეყნის ჭირ-ვარამისათვის, დაე, ჩვენც ნუ დავხუჯავთ თვალს“... — თავის ხალხს კიდევ ერთხელ შეუმბახა აკაკი წერეთელმა, რომლის მადლიანმა, ვაჟკაცურმა ხელმა დასჭიმა მოდუნებული სიმა „ჩონგურისა“.

ღმერთო, სამარადისო სხვი არ მოაკლო იმის საფლავს, რომლისთვისაც უცნო იყო მამულშვილობისთვის თავდადებას საღირსად მადლობის მიღება... აკი საიდუმლოდ წაიღო მან წუთისოფლიდან ზემოთ მონათხრობი ამბავიც?!

დიდი ილია ბრძანებდა:
 კველაფორის სიკვდილი შეიმძღვე-
 ბა, — აზრისა კი თავის დღემდე
 არა... ამ აზრის უკვდავებაში არის
 მთელი იმდენი კაცობრიობის უკვე-
 დავებისა. ნეტავი იმ ხალხს, რომ-
 ემალსაც არ დაუკარგავს ეგ იმედი
 განსაზღვრისა და არ გაქრობია უკ-
 თეთსობის ნდობა!”

იმ წუხილს, იმ სათქმელს გუ-
 ლში რომ გვიდევს, ამ ბრძენკაცზე
 უკეთ ვერაფერ იტყვის:

„ზმრად გამივინია, რომ ქრი-
 სტი-ღმერთმა თავისი კალთა უხ-
 ვებისა აქ, ამ ჩვენს პატარა ქვეყა-
 ნაში დაიბურტყაო. ამას იმიტომ
 ამბობენ, რომ ჩვენი ქვეყანა ბერის
 სხვა ქვეყანაზედ უფრო მდიდარია,
 უფრო სავსეა. არც ჩვენ თითონა
 ვართ უხერხონი, ღმერთ-რეჟული,
 მკლავ-მარღვლადც კარგები ვართ,
 ჯანი და მალ-ღონეც მოგვდევს,
 არც ხალხის გვაკლბა...”

— მაშ, რაღა ვართ აგრე
 არიანიო? მკითხავთ თქვენ. იმიტომ
 რომ, არ ვიცით, სად რა სიმდიდრ-
 ექ ძველს, სად რა განძია. არ ვი-
 ცით — საიდან რა ამოვიღოთ, რა
 ხერხითა და რა ოსტატობით ამო-
 ვიღოთ, რომ ჯაფაც ადვილი იყოს
 და ნაჯაფვეციც ზღობათ...”

მავისთანა დღვისნიერის წინა-
 მძღოლს ცოდნა ჰქვიათ, უამისოდ
 დედამიწა თავის უხვს და უხარ-
 მელს ვუღოს არ გადავივსინის...
 „ხერხი სჯობია ღონესაო“ თქვენ-
 განვე თქმულა და მართალიც არ-
 ისა...”

ილიას მაშინ საკუთარი ქვეყ-
 ნის გაჭირვებით გამოწვეული გუ-
 ლისტივილი ალაპარაკებდა.

ასეა დღესაც. ამ დღვისი კალთა-
 დაბურტყილ საქართველოში, სა-
 დაც, როგორც იტყვიან ხოლმე,
 ხელუკუღმა გადაყრილი თვლილც
 კი წინაში ამოდის, ყასიდად დადევ-
 ბული ვაზის რქაც კი ფეხებს იდ-
 გაშს, ხალხს ლამის შემშლის
 ზღვრამდეა მისული, ცხოვრების
 ნორმალური პირობები ზოგისთვის
 ისევე ოცნებად ქცეულა... — რა-
 ტომ? — ეს ისევე რიტორიკულ შე-
 კითხვად რჩება.

მონორაფია — „მევენახეობა ახ-
 ლებურად“, — რომელზედაც გვექ-
 ნება საუბარი, სწორედ დიდი ილ-
 იას ზემოთ მორტანოდ ნააზრევსა
 და ნაფიქრალს ეხმანება.

მისი ავტორი, საქართველოს
 დამსახურებული გამოგონებელი
 თამაზ ქელიძეძე მამა-პაპური ვა-
 ზის სიყვარულმა მიიყვანა აღია-
 რებაშიღე.

„ბატონ თ. ქელიძის გამოგო-
 ნებები მევენახეობაში არამარტო

დიდ ყურადღებას იმსახურებს,
 აგრამედ რესპუბლიკის მევენახეო-
 ბის ავტორიტეტის ზეაღინდელი
 დღვა და საქართველოს მევენახე-
 ობის განვითარებისათვის სასი-
 ცოცხლო მნიშვნელობა აქვს...”

ამას სოფლის მეურნეობისა და
 კეების მრეწველობის სამინისტრო
 წერს სახელმწიფოს მეთაურს.
 ქელიძის მისამართით გამოთქ-
 მული მსგავსი რეკლამები, რეკო-
 მენდაციები და დამსახურებები,
 რომელსაც მნიშვნელოვანი ადგი-
 ლი ეთმობა, ავტორს საგანგებოდ
 შეუტანია მონორაფიაში.

რეკლამები, დარჯის სპეცი-
 ალისტები, რომელთა შორის არი-
 ან აკადემიკოსები, დოქტორები,
 პროფესორები და მეცნიერებათა
 კანდიდატები, მაღალ შეფასებას
 აძლევენ თამაზ ქელიძის ნაშ-
 რომს.

„ამ სიტყვებისა და ასეთი შეფა-
 სებისათვის პირადად მე მიღრდა
 სიცოცხლე და ცხოვრების თავი-
 დან დაწვევა რომ შეიძლებოდა,
 ისევე ამ გზას ავირჩევდი, — ოც-
 ნების, აზროვნების, ძიების გზას“
 — სიამაყით აცხადებს ბატონი თა-
 მაზ.

ეს გზა, ჯერ კიდევ, თექვსმეტი
 წლის ასაკიდან დაიწყო. ყმაწვი-
 ლობიდანვე შესისხლობრივებულ-
 მა ქართული ვაზის სიყვარულმა
 მრავალ ახალ ჩანაფიქრსა და ნა-
 აზრებს მისცა დასაბამი.

და მაინც, რთი გამოირჩევა თა-
 მაზ ქელიძის გამოგონებები, რა
 არის მათში ყურადსაღები და ნი-
 შნადობლივი?

უპირველესად ის, რომ მიკვლე-
 ულია მუხტად ვეფეტური და ორი-
 ვინალური მეთოდები, რომელთა
 დანერგვით უაღრესად ზღვსაყრ-
 ელი პირობები იქმნება ვაზის — ამ
 უპირობო კულტურისა და საერ-
 თოდ მევენახეობის შედგომი გან-
 ვითარებისა და აღორძინებისათ-
 ვის.

თ. ქელიძის გამოგონებები ვე-
 ნახის წყვილშაღურის, ვაზის აღ-
 ზრდის ხერხებისა და სეტყვის სა-
 ნაღამდმგეო გადაზურვის ორიგინ-
 ალური მეთოდების შესახებ, სა-
 შუალებას იძლევა, გამარტივდეს,
 ვაზზე ჩასატარებელი მწკანდ ობე-
 რაციები, გამოთავისუფლდეს მუ-
 შახელი, მოეწყოს მარტივი სეტ-
 ყვასაწინააღმდეგო მაღალსეტქურ-
 ბი გადაზურვა, რაც სულ ცოტა
 30%-ით გაზრდის საექტარო მო-
 სადგომისობას.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია
 წყვილშაღური, რომელიც ტექ-
 ნიკური თვალსაზრისით ისეა გა-

თამაზ ქელიძე

დაწვევითი, რომ ბუნებრივად და
 ორგანულად ერწყმის ვაზის აგე-
 ბულების სიერცემი და მარტვიდ
 ითავებს სეტყვისაგან დაცვის
 უმნიშვნელოვანეს მეთოდს. ასე-
 თი საერდნის ფართობა დანერ-
 გილი ფურძის უხვი მოსავლის
 მისაღებად აშშ-ში, საფრანგეთსა
 და ისრაელში.

მევენახეობის ზეაღინდელი დღის
 გათვალისწინებით არის შექმნი-
 ლი „ვაზის აღზრდის ხერხი“, ვე-
 ნახის გაშენება მაღალ-დაბალი
 ფორმირებებით, რაც სრულიად
 ახალი გზის დასაწყისია მევენახე-
 ობაში.

ცალკე მსჯელობის საგანია ვე-
 ნახების სეტყვისაგან დაცვის სა-
 ნაღამდების დამუშავების ქვე-
 ვიძისეული მეთოდი — ევენახში
 სპეციალური შაღურის მოწყობა,
 რომელზედაც უშუალოდ მაგრდე-
 ბა სეტყვისაგან დამცავი ბაღე,
 რაც მოსავლის უდანაკარგოდ მი-
 ლების საშუალებას იძლევა, ამა-
 თანავე, გადაზურვა ხდება მარტ-
 ვად და იაფფასიანი ზვით.

მონორაფია ამ დარგით დანი-
 ტრესებულ პირთა საპატილო წი-
 ვნია. მასში წარმოდგენილი გამო-
 გონებების მარადკონსერვუნა-
 რიანობისა და მოსალოდნეული ეკ-
 ონომიკური ეფექტის გამო თამაზ
 ქელიძის დეკალი მრავალჯობის
 აღინიშნა მთავრობის მაღალი ჯი-
 ლდობებით და ოქროს მედლებით.
 მის სახელზე გაეცემულია არა ერთი
 და ორი საავტორო უფლება.

ექსპერიმენტი დაინერგა ახლა
 რეალობა ის არის, მუდმივმა ძიე-
 ზამ, დაბაბულმა შრომამ, უძილო
 ღამეებმა უკვალოდ არ ჩაიაროს.

გამოგონებამ შედეგი რომ მოიტანოს, იგი პრაქტიკაში უნდა დაინერგოს. მისი მოთავარი მიზანი ხომ ქვეყნისთვის, ხალხისთვის სიკეთის მოტანაა. ეს კი ყველას საქმეა.

... დღეს სამშობლოსა და ვაჟს ერთნაირად უჭირს. ვაჟისადმი სიყვარულის, მისდამი მზრუნველობის შესუსტება ეროვნული სიამაყის დაქვეითებას, მის სულიერ გაღარიბებას ნიშნავს, ქვეყნის ეკონომიკური საფუძვლის დასუსტებას მოასწავებს, ამიტომ მისი აღორძინება და განვითარება ჩვენი ყოფის ნაწილი და ძირითადი

ოცნების, აწროვნებისა საქონლის ტყიანობა

საზრუნავი უნდა იყოს“ — ითქვამევენახეთა და მეღვინეთა რესპუბლიკურ შეკრებაზე.

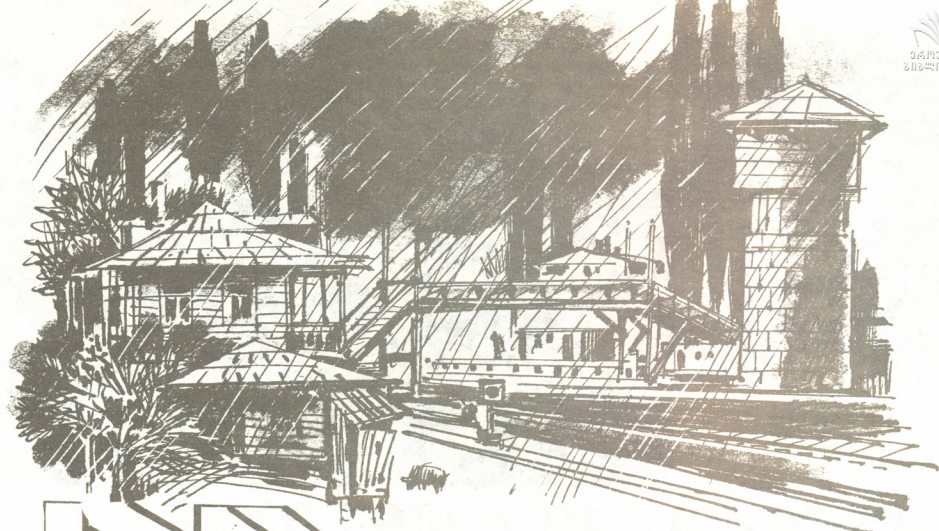
და ბოლოს, ისევე ამ საინტერესოდ და მიმზიდველად დაწერილი წიგნის „მევენახეობა ახლებურად“ ავტორის, საქართველოს დამსახურებული გამოგონებლის ბატონ თამაზ ქვლივიძის შონაკველევის კიდევ ერთ ამონარიდს ამ წერილის ფინალად გამოვიყენებ, ვინძლო, ამადეროულად ბრძენი ილიას მიერ დასმული კითხვის პასუხადაც გამოვადგეს:

„იპონია უკვე დღეს ამუშავებს მიწისქვეშა ქალაქის გაშენების, ერთი შეხედვით, ფანტასტიკურ პროექტს, სადაც იქნება სასტუმროები, ქარხნები, საცხოვრებელი სახლები და ა. შ. 2007 წლისთვის აშშ-ში, ლოს-ანჯელესში, არც ერთ ავტომობილს ბენზინის აუზი აღარ ექნება. მათ შეცვლიან მზის ან აკუმულატორისძრავიანი მანქანები. ისრაელში ერთ ჰექტარზე სათბურის პირიბეში მოჰყავთ 500 ტონამდე პომიდორი. გამოჰყავთ მისი ოთხკუთხა ფორმის ჯიშით, რათა ყუთში ჩაწყობის დროს არ დაიკარგოს სივრცის უმნიშვნელო ნაწილიც კი. კიდევ რამდენი საინტერესო და ფანტასტიკური პროექტი და პრობლემა მუშავდება დღეს მსოფლიოში! მათ ფონზე კი

ჩვენ თუ ერთ ჰექტარზე 8000 ძირი ვაზის გამოკვეებას, ვაზის ძირების დამუშავებას, გამოჭრილი პრობლემის გადაწყვეტას და, შესაბამისად, მოსავლის გაზრდას ვერ შევძლებთ, მაშინ დღევანდელი გაჭირვება და შიმშილი ქართულ მიწაზე, სადაც მიწაში ჩარჭობილი ნედლე ჯობიც კი ყვავილობს, არც თუ მოულოდნელი მოვლენა ყოფილა და გაკვირვების უფლება ნამდვილად აღარ გვაქვს.

მაშინ ნულარ დავიწყებთ ჩვენი ვაჭირების მიზეზის სხვაგან ძებნას. მივუბრუნდეთ საკუთარ თავს და ვკითხოთ, ვინა ვართ ჩვენ — თათქარიძეების შთამომავალი თუ ის ხალხი, ვინც ვაზის მოვლა კულტად აქცია, ვინც ყოველი გოჯი ქართული მიწა ოფლით მორწყვა, ვინც უსაზღვრო იყო ოცნებაშიც და მისი ასრულების მცდელობაშიც?!”

მსხ

ღამისა შენაგალია

● თენდებოდა. ღამდებოდა. თენდებოდა.

შემოდგომა წვიმებში იფინელეზოდა. წვიმადა გამოუდარებლად. სახლიდან რომ გაიხედავდი, თვალეზებზე წყლის ფერი ღიბრი გადაგეკერებოდა. დილა, შუადღე, საღამო ერთნაირი იყო და მხოლოდ დაყარული მოზერის სისტემის თუჯის საათმა იცოდა, რა დრო იყო, ისიც დაახლოებით, იმიტომ, რომ საათი ძველი იყო, აშკი მოშლილი ჰქონდა და ყოველ სამ საათში ნახევარი საათით უკან ჭირდებოდა დაწევა.

სახლების ყავარი დალაპა წვიმაში და ისე ასხამდა, რომ ცა ფეხად ჩამოდიოდა.

მაგნოლიები წვიმის ქვეშ დიდი ფრინველებით მიფუყულოფენენ და წუფერდლი ჩეჩმასთან დასველებული მუნაინი ღორი ზურგს გამაჭრებით იფხანდა.

ანდრო რაშაძე რკინიგზის ქვის შენობის პირდაპირ ცხოვრობდა. ეს ქვის შენობები მუდამ დაკეტილი იყო და მოდიოდა აქიდან ვირ-

თებისა და ნესტის სუნი. ანდრო რაშაძემ ისე შეაჩვია ბავშვობიდანვე თვალი ამ შენობებს, რომ ერთხელაც არ დაინტერესებულა, რა უნდა ყოფილიყო ამ შენობაში. ერთ დროს ვალდებულაც იყო სცოლოდა ეს, მაშინ ის ამ დაბისა და მისი მიმდგამი სოფლების გაერთიანებული თვითმმართველობის თავმჯდომარე იყო. მაშინ ის კაცი იყო და მის მისაღებ თათაში დილიდან საღამომდე იდგნენ გლეხები თხოვნით და ობრავენენ, იმიტომ, რომ მიღვანი ერთგულად უფრთხილდებოდა თვითმმართველობის თავმჯდომარის ბატონ ანდროს რაშაძის საქმიან მფედროებას.

ახლა ის ადგილობრივი ტექნიკუმის მასწავლებელია და, როცა ამ წვიმებით თავგაბურბული, სარკმელთან მივა და გახედავს რკინიგზის ამ ქვის შენობას, ხედავს, რომ ეზოში, რაც თავი ახსოვს, მუდამ, ერთი და იგივე ტომარამოხურული კაცი დგას ჯოხით ხელში და დარაჯობს შენობის კარებს და ეზოში დაყრილ კასრის დამბალ სალტეებს, შპალესსა და ათასგვარ რკინის ხარახურას, რომელიც ძალიად რომ გაატანო ვინმეს, არ უნდა.

ანდრო რაშაძეს, ალბათ, ეჩვენება მუდამ ერთი და იგივე კაცი, თორემ რა სათქმელია, სად გავიწეოდა, რომ კაცი იდგეს მთელი მისი სიცოცხლე ერთ ადგილას გამომოცვლელად: ჭამა უნდა, სპამოსკვენება!

იქვე შენობის მახლობლად,

ღაანდაგზე, ხილი გადიოდა და ასე, ეს კისერაწვდილი ხილი უხარმარარი წაგრძელებული ხორთუმით ეშვებოდა ღიანდაგის გადაღმა საქონლის საწყობში.

ღიანდაგს იქით, ქვის სახლებში, ცხოვრობდნენ რკინიგზელები. იქვე დებო იყო, დგობს იქით როტონდა, ადგილობრივი მცხოვრებნი „როტონტას“ რომ ეძახდნენ, და ეს შენობები, ეს დეპო და ეს ფიცრის როტონდა შემოსაღტრული იყო ცადაწვდილი ალვის ხეებით და ჭადრებით, ალვის ხეებსა და ჭადრებს იქით იწყებოდა სოფლის მოსახლეობა. იქვე დებოს მახლობლად იდგა აზნაურ ანდუყაფარ ვარდყაყატის ანუ ვარდყაყატაშვილის ზურგაქცეული ცბრთავალიანი ოლა.

უწინ როტონდაში იმართებოდა საოჯახო საღამოები ადგილობრივი ერთადერთი ექიმის პატივცემული მეუღლის დაიასახლისობით. ახლა იქ მუშაობს კლუბია, დებოს კედლებზე გამოყრილი მილებიდან მამუთით გაზიქულ არხში მიღაფუნობდა გავარყაბეული ორთქლი შინივით. ჭოჭონაქები ეღარუნობდნენ, ურდოები და კვერები რახუნობდნენ და გარეთ მიზუცებულეებივით იდგნენ გაციებული ორთქმაკვლები შეკეთების მოლოდინში და იქ, ღიანდაგის დაქანებაზე, იდგა წვიმის ქვეშ, მიეღ ამ კუთხეში ერთადერთი მიომეფული ვირი ანდუყაფარ ვარდყაყატასა. თუ სადმე ამ კუთხეში ჯორები იყო, ყველა ამ ვირის შეილები იყო და ახლა მხოვე ე-

ასავით იდგა დაუქმებელი და ზურგვალატყავებული.
დაბა N-ში ახლა ახალი დაწესებულებები იყო: აღმასკომი, გლეხკომი, სარევილუციო ტრიბუნალი, მაცივარი, ახალი...
კომისრები და პარტიულები დადიოდნენ საქმიანად, ცოტას ლაპარაკობდნენ, ბეკრს აკეუბდნენ.
სადღაც მორზეს აპირატი ხროტივებდა და ისმობდა:
— აბაშა!.. აბაშა!.. აბაშა ხარ? მომეცე, კვერთხი!

სადგურში იდგა ჯავშნიანი მატარებელი და ჯავშანოსილი ვაგონებიდან იცქირებოდნენ მორტირები, ტყვიამფრქვევლები, წითელარმიელები. ეს ჯავშნიანი მატარებელი პუტილოვის მუშების საჩუქარი იყო და ის რომ ასე იდგა ქეროყარილი და აგრუზული, კერძო ვაჭრები მსუქანი ბაყაყბივით ისხდნენ ღუქების წინ, ამოქნარებდნენ და ოქროების მაგიერ ქარვის კრილოსის თვლიდნენ: ვაჭრობა არ იყო, მუშტარი კოოპერატივმა დაიტაცა. კოოპერატივში იყილებოდა: კეცები, ბანრები, სიმინდი, ფარგა, ტყეხს ოდეკოლონი და ლეინის თხზულებანი.
ვაჭრები გულში ავივებდნენ კოოპერატივისა და საბჭოს, იმიტომ რომ იქ, სადგურზე, ჯავშნიანი მატარებელი იდგა და აქ, დაბაში საგანგებო კომისიას ცხრა თვალი და ცხრა ყური ჰქონდა გამაბევილებული.

ანდრო რაშაძე ყოველ დილას, რვა საათზე, გამოვიდოდა გარეთ ქოლგით ხელში და დახეულ კალწიმებს მიაფლატუნებდა ტალახში. იგი ახალი ქართული ენის მასწავლებელი იყო და როგორც მასწავლებელს შეეფერება, ილღიაში რეკულები ჰქონდა ამოჩრდილი, თავზე ამ გვიანი შემოდგომით ფირფიტასავით გამხმარი ქუდი ეხურა და ტანით მენწყვიკების დროიდან შემორჩენილი ინგლისური სამხედრო მაზარა ეცვა.

შუადღის ორ საათამდე აძლედა იგი გაკეთილებს მოწვევებს და მერე ისევ ისე ნადვლიანი და ფრთადაყრილი ბრუნდებოდა სახლში, ივჯდა ხმის ამოუღებლად ბუხართან და მისი ტანალურიტილი ცოლი ესმა, რატომღაც კვირას რომ ემძახა, დამამკობელი თვალებით უცქერდა.

შესვენებაზე სამასწავლებლო ოთახში იდგა დადგრემილი და ფიქრობდა, რომ ის ზედმეტად ამ ცხოვრებაში, რომ მის არაფერი გაეკება თანამედროვეობის და არც აქვს სურვილი გაიგოს, იმიტომ,

ქართული პრესის ანთოლოგიიდან

მხატვარი ჩემოლ ლოლუა

რომ დასანახავად სძულს ეს თანამედროვეობა.
აივანზე თამაშობდნენ ბავშვები და ამ საერთო სხრიალში პიონერთა საბჭოს ნორი თავმჯდომარე უცხადებდა ამზანაგებს, რომ დღეს „ნაკლასეკს“ სხდომაა დანიშნული პიონერთა ყოფის საკითხების გასაშუქებლად.
„კლასს“ იქით იყო საყანები. გამხმარი ჩაჩიები და ხეებზე შეკუჭული ჩალის ზვიენები ყვილივად ჩამოსტიროდნენ და ანდრო რაშაძე ფიქრობდა, რომ ამ ზვიენზე მტეხი ღირებულება აქვს ახლა, ვიდრე მის სიცოცხლეს.
— ვირეანეა პუი ორი მილიონი ღირს!.. იქცევა ქვეყანა და ესაა, — დაარღვია სირუმე ხნიერმა ქალიშვილმა, თვალბზე პუნსე მოუთმენლად გაისწორა, შინაქსოვბ მატყლის წითელი გარობი

მზრებზე საიმედოდ შემოიფოთნა, იღლიებში ხელები შეიწყო და ტაშში სიცივით გააყრჭოლა. მერე ელა სწორი ნაბიჯით სარკმელს მიუახლოვდა და დაფიქრებული თვალებით მინაში გაიხედა.
ანდრო ჯერ მას გააყვალა თვალი და მერე ფანჯარას შეხედა. ოთახში ნესტიანი ბინდი იდგა, გარეთ წვიმდა და ეს მინა აკვარიუმის კედელს უფრო ჰგავდა.
„ოქროს თევზებივით ვართ ამ წყალში და ამ ცხოვრებაში, — გაუუკვდა თავში. — „ოქროს თევზები!..“ და ტუნები ირონიულად დაევიმანჯა.
— არ ვიცე, ღმერთმანი, სანამ უნდა ვიყოთ ასე... ვილაც უმეცარ კომუნისტს გვიგზავნიან სკოლის გამგედ, წადი მერე შენ და ახლა იმას გაუძელი, — თქვა სტუდენტურ ფორმაში გამოწყობილმა მა-

თემატიკის მასწავლებელმა და კლასის მუდმივი გაგულისებით მაგისტრს დაარტყა... ხმაურზე ვარიზმობიზებული ქალი შეკრთა, მიიხედა და გაკვირვებული, სულიერი თვალებით შეხედა.

— წყნარად, ოთარ ბახუსოვიან... ნერვოზ რად იშლილი? — თქვა მან წყნარი საყვედური და მერე ისევ მიზნს მიაჩერდა.

— იქში უდრის იქსს, ჩემო ძამია! — თქვა უტყარად ანდრომ და უაზროდ გალიძა.

გაროზიანმა ქალმა გაკვირვებული თვალებით პენსნეს მინებს ზემოდან გადმოხედა და ისე მიაჩერდა.

— რას ნიშნავს ეს, ბატონო ანდრო? — შეკითხა ის კარგა ხნის ცქერის შემდეგ.

— იქში მე ვარ, ადელიადა თენგიზოვნა. მე ვარ იქსი და რას შეიცავს იგი, არ ვიცი. არც ის იქსი ვიცი რას შეიცავს, რომელსაც მე ვუდრი, — უპასუხა ანდრომ. მერე უსიამოვნოდ გაიცინა და უცვრად ხელის ჩაქვეითი მოხსწევითა, გაჩუმდა.

— თქვენი ბოლომდის ფილოსოფოსი დარჩილი, ბატონო ანდრო! — უსაკყვედურა ადელიადა თენგიზოვნამ. — ძირს ჩამოვლი, ბატონო ანდრო, მითხარ... კმარა ეს მაღალი ემპირიები... ხომ ხედავთ როგორი პირობა? — და აღერისიანი ღიმილით ანდროს მიაჩერდა. ანდრომ გამოლენჩებულად თვალდინ ქალს გაუსწორა და გაიფიქრა:

„მართლაცადა, რა შუაშია აქ იქსი... აქ შუაში მე ვარ... შენ ხარ... ის არის...“

— დღეს სამი თვე შეისრულდა, რაც ჯამაგირი არ მიგვიღია, — თქვა ისევ ისე სტუდენტურ ფორმამში გამოწყობილმა ოთარ ბახუსოვიანმა, მას ადელიადა თენგიზოვნამ უპასუხა რაღაცა და, კი არ ლაპარაკობდნენ, წაუწყნარდნენ, მაგრამ ანდროს არ ეძიოდა მათი წაუწყნარი ყველაფერი წვიმის ბლონდში იყო მიხედვით. ბინდს იქით უტყარად გამოხედა კომისარი თაბაგარი და ანდრო რამაშეს რატომღაც გულმა გაკვირწლა...

„თაბაგარი... თაბაგარი“... ეს თაბაგარი იყო მამინ, როცა ის კაცი იყო, ტყედ იყო გავარდნილი და, სადაც ბოლშევიკური აჯანყება აფეთქდებოდა, იქ მისი სახელც ავარდებოდა. ახლა ის მასწავლებელია და თაბაგარი განაგებს ამ დაბას...

— ეხ, სიცრუეა... მიმბეზრდა ამდენი ჭორი, — მოესმა ანდროს ფიქრებში და ხედავს, რომ ადელიადა თენგიზოვნა მოსოვლიდა ოთარ

ბახუსოვიანს და ისევ ფანჯარას მიაღწა.

ანდრო წამოდგა, ნელი, გამოზომილი ნაბიჯით ქალს მიუახლოვდა და მომუდარე ხმით, თითქმის ჩურჩულით შეკითხა:

— ადელიადა თენგიზოვნა... ადელიადა თენგიზოვნა!

ქალმა მოიხედა და გაოცებული თვალდებით დაიშტერდა. ანდრო ხედავდა ამ მიმჩრებულ თვალებს— თვალეში სიბრაღული იყო და სიბრაღული ერთად ქუთუთოებზე კლდეების ორი წვეთი ცრემლი გამოიყოფა. ანდრომ ყურადღება არ მიაქცია ამ ცრემლებს და ისევ განაგრძო მუდარით:

— ადელიადა თენგიზოვნა, მითხაროთ, ადელიადა თენგიზოვნა, ვინ ვარ მე? მითხაროთ, ღვთის გულისხმობის. ვინ ვარ მე, ვინ ხარ მე, ვინ არის ის? — და უკანასკნელ სიტყვებზე თითი სივრცეში გაიშვინდა და ეს თითი ასე დარჩა სივრცეში გაშვრილი.

თქვენ ავად ხართ, ბატონო ანდრო... ასე არ შეიძლება. თქვენ სრულდით არ უფროხილდებით თავს... თქვა ადელიადა თენგიზოვნამ აკანკალებული ხმით. — დაანებეთ თავი ვაკეუთილებს, წადით სახლში და მოისვენეთ.

— არა, ადელიადა თენგიზოვნა, არა... მე უკვე ვანვიცხევი... მაგრამ მწყლია მე, მტყად რნელი, როცა წარსული არ გავიწყდება... ვინდა ისევ იყო... და აი, მე არ ვიცი, ვინ ვარ მე... მე არ ვიცი ჩემი დანიშნულება?... რუთუ ვათავად?... რუთუ ჩვენ აღდრავყვრს ვინმეხვთ? მაშინ იქსი ნულს უდრის და მე არ მინდა... მწყლია ეს, ადელიადა თენგიზოვნა. მწყლია, როცა იცი, რომ მე იქსი ხარ და ეს იქსი ნულს უდრის. ყოველ ადამიანს რაიმე დანიშნულება აქვს, თუნდაც სტატისტიკისათვის... ეს სიცოცხლის აზრია... მე დავკარგე ეს დანიშნულება... თქვენ იცით, ფსალბუნის წერილი? მე მატლ ვარ და არა კაც. მე არ მინდა მატლ ვიყო, მე კაცი მინდა ვიყო, კაცი და არა კაც. თქვენ არ იცით, კაცი სახელობით ბრუნვა, მე კაც ვარ, მე უსახელო ბრუნვა, მე კაც ვარ. მე ოდესღაც ვიყავი კაცი, ახლა მე კაც ვარ, ანდა, უკეთ რომ ვთქვათ, ნაკაცარი... აი... ხომ ხედავთ... ადელიადა თენგიზოვნა, ხომ ხედავთ? დილა მშვიდობისა, ქალბატონო, თქვენ ეს არ იცოდეთ და მე ვიცი, — თქვა მან და კედლებზე შეციბებულიყო აღზნებული თვალეები უაზროდ ააფორნა, მერე მოქმედა, სკამზე მოწყვეტით დაეცა, ერთხანს ასე იყო, მერე თავი აი-

ლო, წამოდგა და ხელის ჩაქვეითებითა:

— დღეს არ შემიძლია შემიადნეოთ... ნახვამდის... შეუძლოდ ვარ, ადელიადა თენგიზოვნა, ნახვამდის, — თქვა მან. ქოლგას ხელი წამოავლო და ტორტმანით კარგიუსაკენ გაემართა.

ადელიადა თენგიზოვნა წამოეწია და ძლიერ აღერისიანად უთხრა:

— ნუ, ბატონო ანდრო, ნუ... თავს გაუფრთხილდით, — მტყბე შეესილო, სახე ქალშევილითი აეღოწა და შეკრთალი თვალეები ოთარ ბახუსოვიანს მიაპყრო, მაგრამ ოთარ ბახუსოვიანი არ უტყარდა მას. ის ფანჯარასთან იდგა და მიზნის იქით იყო წყალი და ლიბრი მუადლე.

ანდრო ბარბაცით ჩავადა კიბეზე და ბაგეშვები გაოცებული თვალდებით გასცქეროდნენ, თუ როგორ მიდიოდა მათი მასწავლებელი დაკვირვით ქოლგით ხელში და თავზე წვიმა ასხამდა.

— რა უცნაური სახელებია! — გაიფიქრა მან. — ადელიადა თენგიზოვნა... ოთარ ბახუსოვიანი — კმ, — გაიღმა და, როცა სახლის კიბეზე ავიდა, მხოლოდ მამინ გაახსენდა ქოლგა, ქოლგა საყვე იყო წყლით, გადმოაბრუნა და წყალი გადმოვარდა, მერე ტანზე დაიხედა და ხედავს, რომ მთლიად ამოლუპულა, მარგალი, პოჯიკა, ინფილსური მაზარა ტომარასავით ადგა ტანზე და სველი ძაღლის სუნის ასდიოდა.

— ალბათ, სასაცილო ვარ, — გაიფიქრა მან უსიამოვნოდ. სახლის კარი შეღო და ხედავს: მისი ცილი ვენერა ორსაწლიან ლოგინზე პირაღმა წვეს და კომისარი თაბაგარი თავდავიწყებით ჰკოცნის.

იქვე ლოგინის თავზე ეკიდა შეხსნილი მაუზური ხის ბუდით და მაუზურის გვერდით კედელზე ვითოეტი გიტარა. უტყარად ანდროს მოეჩვენა, რომ გიტარა კი არ არის, იქ რომ ჰკიდა, ეს თვითონ არის, ეს ანდრო რამაშეა ჰაერში ჩამოკიდებული და ანდრო რამაშეს შეეტირალა ეს ჰაერში გიტარასავით ჩამოკიდებული კაცი.

— უკაცრავად! — ბოდიში მიიხადა მან, კარი მიიხურა და აიყინა შე გამოვიდა. მივიდა კედელზე მიყრდნულ ქოლგასთან და თვითონაც ამ კედელს სველ ქოლგასავით მიყრდნა და, ალბათ, მთელი სიცოცხლე ასე იჩენებოდა კედელს მიყრდნული, კომისარი თაბაგარი რომ არ გამოისულიყო.

— ამხანაგო, — თქვა თაბაგარმა

ალმასანდრა ზენაბლია

ამოკალიფსური ჩვენებანი

გვიჭირს, საქართველო გვიჭირს,
გვიჭირს ამ დღეებში ერთობ.
მოგვეც ერთგულების ნიჭი,
მოგვეც ჭირთათმენის ნიჭი,
მოგვეც მიტყეების ნიჭი,
ღმერთო!

როცა მეწვევა დილა ცისმარი,
ვეძებ სიზმარი, ღურჯი სიზმარი
სად დამეკარგა?

სულ უნებურად გატყდა ფინჯანი
და ნუ იჯავრებ.
ქვეყნად იმდენი იმსხვერუეა ბედო,
ფინჯნით ნაკლები, ან ფინჯნით მეტი
რამეს რომ ნიშნავს, არ დაიჯერო!

როცა მიმიზნებს, ვინ მიმიზნებს,
რატომ მიმიზნებს?
არ დამირდილავს არასოდეს მე ზომ მისი მზე
და ვერც სხვის საფლავს ამოავსებს სიკვდილი ჩემი.

წყალს რა გული აქვს,
ჩაუძირავს დიოსკურია...
წვიმა კი ისევ ზღვაზე მოდის,
ზღვას ერთვის წვიმა,
წვიმა, რომელიც შეიღებმოკლულ გაგრას სწყურია,
სოსხუმს სწყურია,
ცრემლად სწყურია.

და წელზე მაწუხერი გაისწორა. —
შენი ცილი მე მივყავს... მასაც
უწყვარავან... რას იზამ, ძალას ზომ
ვერ დაატან? — თქვა მან და წვი-
მაში ამოღებულ ანდრო რაშაძეს
თავადი ფეხამდე თვალები დაცი-
ვით ჩააყოლა.

„ეებ, რა უდროო დროს დავს-
ველდე... რას ემსავსება ახლა, მე
რომ შეითვა დაიწყო... ალბათ
სასაცილო ვარ... ეს ობერი მაზა-
რა მაინც არ მეცვას“... გაიფიქრა
მან და არაფერი თუქვამს.

თაბაგარი ერთხანს იდგა, ყოფ-
მანობდა, მერე ზელი ჩაიქინა და
კიბებუ დაეშვა. იგი ზორბა იყო,
ჩასკვდილი და როცა კიბებუ ჩა-
დიოდა, კიბემ საცოდავი ჭრიალი
დაიწყო მისი სიძიმის ქვეშ. წვი-

არ დაელამდე,
ყორნები რომ გადაგიფრენენ,
სხივთა მკლავებზე ვიდრე დილას გადაიფრენდე,
მე გამჭვირვალე სულში მინდა ჩაგხედო, ცაო!

აგყია სიტყვით ცა იბურება
და საშუალოდ წამლავს გუნებას
ყველაზე დიდი უმედურება —
უმაღურობა!

ტყუილს ვერ ვიტყვი, თუნდაც მომკალი,
სხვაა შთესველი, სხვაა მომკელი,
დე, დარჩეს სიტყვა ჭეშმარიტი!

თუ ვინმემ მკითხა: რაა ნალველი?
მე ვუბასუნებ,
მოკონებას თვალებახელილს
რისი გემო აქვს.
ეს მიტომ, რომ ადრე წახველი
და სხვას ემონე!

იქნებ არ ღირდეს წუწილად და დავიდარაბად,
იესოს ნაცვლად ჯვარცმისგან რომ იხსნეს ბარბაქ?

მლიღმა ინება კაცის ვინება
და მოეჩვენა,
მოუმტა სიგრძე და განი.

გაგრაში ზღვაში ვერ ჩაღის მზე —
ზღვა წაგვართვის და უმინია, მზეც არ წაგვართვან.

არც შურიანთა დიდი მშურს,
არც უნიჭოთა მარული...
არული კუდიანებო,
კუდიანებო, არული!

მამი რომ გავიდა, თავზე ჩაჩქანის
ქული გაისწორა, ყურსაფარები ჩა-
მოუშვა და წაივდა.

ანდრო რაშაძემ მხოლოდ მაშინ
იგრძნო, რომ ის კარგავდა უკანას-
კნელ სასიცოცხლო აზრს. მუხზე
მოეცარა და იატაკზე ჩაჯდა. როცა
ადგა, ნაჯდომ ადგილზე დარჩა სი-
სველე, — ეს წყალი იყო, ეს მისი
ტანისამოსით შემოტანილი წვი-
მის წყალი იყო და ვენერამ, მი-
სმა მუღლემ, ზიზღით ახედა მას.
იმ დამეს ის ევედრებოდა ვენე-
რას:

— ვენერა ნუ მიმატოვებ, ვენე-
რა... ცოლდა ვარ, ვენერა... შენ არ
იცი, რა ცოლდა ვარ.
ვენერამ ყურადღება არ მაქცია
ქმრის მუღარას, ის დაღლილი იყო

თაბაგარის გატყვევებული ალერსით
და ლოგინისაკენ გაეპაროთ.

— აბა, შენ, ერთი იქით მიიხე-
დე! — გასძახა ქმარს ავდებით, ისე,
როგორც ძაღლს გასძახებენ ზო-
ლებე.

ანდრომ მორჩილად მიიხედა.
ვენერამ საქაროდ ტანი გაიხადა
და ლოგინში შეტურდა.

— როდის მერე ასე, ვენერა?..
მე მერიდები, ვენერა, მე? — შეე-
კითხა იგი და სიტყვა „მე“-ზე
ხმას აუწია.

— კაი, კაი, გეყოფა წილაღობი-
ლა... მემიწება და, თუ შეიძლებო-
დეს, მომეცი სამველი, — შეუტია
ცოლმა, თავი ბალიშში წარგო და
თვალები დახუჭა.

ნიკო კეცხოველი... თანამშრომელი...
ვექართველ ბუნებისმეტყველო
მხრის იმეათაია ისეთი მრავალ-
მხრივი და კოლორიტული პირო-
ვნება, როგორც ბატონი ნიკო
იყო.

ბატონ ნიკოს ნიციცბლების ბო-
ლო 10-15 წლის განმავლობაში
მდიანი დაუვახლოვდა. ასეთი
ურთიერთობის უმოკვესი იმპუ-
ლისი კი საქართველოს ბუნების,
მისი საზოგადოებაში პრაგმა-
დისა და დაცვის საერთო ინტერე-
სი იყო. როგორც ცნობილია, ბა-
ტონ ნიკოს მოვლილი და შესწავ-
ლილი ჰქონდა საქართველოს თა-
ბარი. გარდა ამისა მცენარეული
საფარის თვალსაჩინო მკვლევ
იყო. მან საყოველთაოდ აღიარე-
ბული საზოგადოებრივი მოღვა-
წეობის გარდა ფსალღუდელი
ენციკლოპედიური სერიალი შექ-
მნა რესპუბლიკის სხვადასხვა კუ-
ბის ბუნებაზე, ადგილადებულთა
ყოფაზე, ისტორიაზე. ნაშრომთა
ამ ციკლისათვის ბატონ ნიკოს
რუსთაველის პრემიის ლაურეა-
ტობა მიენიჭა.

ბოლო წლებში უჭირდა ბუნე-
ბაში გასვლა. ვერძინობდი, ყველა ჩე-
მი ექსპლდისის შემდეგ მოუთმენ-
ლად მგლოდა. მეც ველებ მუშა-
ობის სეზონს მოვილევდი თუ არა,
ჩვენი ვარემოს ცოცხალი და არა-
ცოცხალი ბუნების ყველაზე დირ-
შესანიშნავი ფოტოსურათებით
ხელდაშეხეხული გეწვევდი ხო-
ლმე კოჩრის გაბატონებულზე.

— ნახეთ, ბატონი ნიკო, ამ სუ-
რათობიდანაც კარგად ჩანს, თუ
როგორი კარგავს თუშეთი ძველ
კოლორიტს, მაზინჯადება ადგილ-
ობრივ სოფელთა უნიკალური სა-
ხე, თუნუქისა და შიფერის სახე-
რავებით აჭრელდა საცხოვრებე-
ლი სახლები. შეხედეთ, ვანა ლა-
ზერის სხივებით არ ჭრის თე-
ალებს ლიქენდარული სპიი ქვით
გადახურული ციხე-სახლების გვე-
რდით ვერცხლისფრად მშხინავი
თუნუქი, ქალაქური ყაიდის დირე-
ფანჯრები.

— სრულიად გეთანხმებით, —
ატრიალივს ხელში სურათებს ბა-
ტონი ნიკო, — ახლებურად უნდა
იცხოვრო, ახლებურადც უნდა
აშენო, მაგრამ არა ძველის, ისტ-
ორიულია და, ამდენად, შეუცე-
ლელის, დანგრევის ზარჯზე.
მკრებლობაა, საუკუნეების გან-
მავლობაში შემორჩენილი ეს უ-
იკალური არქიტექტურულ-ისტო-
რიული ძეგლები აპირებო იფე-
ფისიანი მასალით! თუ აქ გადაიწ-
ვეტი დონისძიებები არ დასა-

ხან, მალე თუშეთის სოფლებს ვერ
განსხვავებ ალვანის, გარდაბნის,
ველისციხისა და აღმოსავლეთ სა-
ქართველოს ბარის დასახლებული
ადგილებიდან.

— ახლა, ბატონო ნიკო, ვაშლო-
ვანის ნაკრძალში გადაღებული
ეს ზამბახი ნახეთ.

— თი, კარგად გამოსულა, მართ-
ლაც არა იშვიათი მცენარეა, დალო-
ცვილი. სად არ შეხვდები ზამბა-
ხებს კაცი — მთასა და ბარში,
ტყევა და ველობში, ველსა თუ უდა-
ბნობაში. ფართოა მისი გეოგრაფიაც
— ევრასია, ჩრდილოეთი ამერიკა.
ზამბახი სამასამდე სახეობიდან,
თორმეტი საქართველოში ხარობს.

— ბატონო ნიკო, ხომ რამდენჯე-
რმე უფილივარ ვაშლოვანის ნა-
კრძალში, მაგრამ წელს, მისის
დასაწყისში, რომ ველებ ტიტე-
ბი ყვარდნენ, მსგავსი სურათი არა
სადღეს მინახავს. ისეთი ხალჩის
წარმოქმნეს, რომ პანტიშარის,
დათვის ხევის, ბუღათომოედნის მი-
წა არც კი ჩანდა.

— კაცო, ყაყაო ხომ არ იყო, —
შეფიქრანდა ბატონი ნიკო, ამ შა-
რთლზე იშვიათი სანახაობის შემ-
ყური.

— არა, ბატონი ნიკო, ტიტას
გარკვეული მეწელობა ახასიათებს.
ნაკრძალის თიხიან მთებზე, ე. წ.
ალესილუმზე რამდენჯერმე დაე-
მტკბარავი რუხ გრუნტზე ვარსკ-
ლავებით მოციმციმე ტიტებში,
მაგრამ წელს რაც იყო, მსგავსი
არასოდეს მინახავს.

ნიკო კეცხოველს განსაკუთრე-
ბით უყვარდა დელიოვანის წყარო-
ნი, აზერბაიჯანის საზღვარზე მდე-
ბარე საკმლის ხისა და ღვისივან
შემდგარია ვაშლოვანის ნაკრძალი.

1980 წელს, სექტემბრის მეო-
რე ნახევარში სახლში დავერეკე.
შვითანხმით და სასვე ჩანითი
ისევე მივაღიქე ბატონ ნიკოს საშუ-
შაო კაბინეტს.

— აბა, არნოდ, წელს საით იფე-
ავი, რამ დაკაინტერესა, რა სიახ-
ლე მოიტანე?

— ბატონი ნიკო, წელს სამეცნი-
ერო თემატკიკიდან გამომდინარე
არავის ვეწლა ხეობაში მომხბდა
საველე ვეწლაშეობის განხორცი-
ელდება. წინასწარ ვიცო, რამდენი-
მე ინფორმაცია დაკაინტერესებო,
მაგრამ ერთი მათგანი ისეთი თავი-
სებური და განსაკუთრებულია,
გულსა ამ მომთმინა და როგორც
ეს ჩამოტანილი სამეცნიერო თუ
სხვა მასალები დეემეტრეადალ
მოვაწესებო, თქვენ მოვაშური.
ივლისში ექსპლდიცია შავი
არავის ხეობაში მყავდა. ბა-

კურხველ კარგ ახალგაზრ-
და — დიო ფიხტელეორონი
თად მოვიარეთ ბურსაჭიროს ხე-
ვი, ბოსნიის ხევი სანაღის ჭლივსა
და ბაქურხევის ხეობები. სოფელ
ჩიხში თქვენთვის კარგად ცნობი-
ლი მწერალი ვიღებო ჩიხელი
მოვიკითხე, თანლისიდან არ ჩამო-
სულაო — მიპასუხეს, გული მოვი-
კვდებოთ ისეთი მდგომარეობაა,
მედასლებობისაგან სულ დაიკალა
სოფელი ბურსაჭირო, ბაქურხე-
ვის 24 ოჯახიდან 5-6 მკორჩა,
ხიჯანანში იყო 25 კომლი და 11
დარჩა, ვახვავიკო 15-დან ორი, იფე-
ვე სურათია ბაძინადა და ბვერ
სხვა სოფელშიაც მიხეზო უგზოო-
ბა და, აქედან გამომდინარე, დღე-
ვანდელი ცხოვრების სრული უგუ-
ღეღეღეყოფაა: არც ტელევიზია,
არც გაზეთები, დღემდე შუა საუ-
კუნეების მითს ყოფა გამეფებუ-
ლი. წამდაწუნე ადღებულ შვე
არავც ხელდახელ ნაკეთები ხიდე-
ბი მიაქვს და ხალხი თვებით
სწევდება ვარე სამყაროს. ბაქურ-
ხევი ფშავიდან XVIII საუკუნე-
ში გადმოსახლებული ფიციცელი-
ურების მერვე თაობა სახლობს
და ზღვის დონიდან 1930 მეტრ
სიმაღლეზე ვაშენებულა ეს ღო-
ნიერი სოფელი, — რესპუბლიკა-
სათვის ტონობით ხორცის, ყველ-
ის, ერბოსა და კარაქის ჩამპარე-
ბელი, — როგორ უნდა დაიკალოს,
აფსუსი არ არის?

— ეე პროცესი ჩემი აზრით,
უფრო ადრეა დაწეობელი. გულა-
მაყრელები, მოვეხსენება, შესა-
ნაშნავი მეცხვარეები — არიან.
ამიტომ ველამბარის ქედის სამო-
ღერბსა და ჭუბუბზე თავის რაო-
ღუნობით იფრდა და ეს ცხვარი
აქ მოვდა ზოგჯერ ხუთჯერ მეტი,
ვიდრე ამას სამოღერბი აიტანდა.
ჭარბა ძივებით მდღეობენ რომ
განადურდებოდა, ცხვარი ტყის
ნონაში ვშვებოდა და ახალ ნიერის
ანადურებოდა, ნირჩანარა წამო-
რდის საშუალებას არ აძლევდა.
ადრე თუნუქის ღუმელს არ ხმა-
რობდნენ. მისმა შემოღებამ უამ-
რავი შუმა მოითხოვა და ესეც ად-
გილობრივ მწირი ტყეებს დააწვა
ტიერთად. ამის გამო აღარ დააყო-
ენის ეროზიულმა მოვლენებმა.
გამიშვლად მათია ფერდობები.
დღე-ნაკალულებმა იწყეს კლდის
ნახევრის ჩამოტანა. ვაშვად ბუ-
რსაჭიროდან წამოსული არავი,
განსაკუთრებით მდღეობა წყალ-
დიდობისას. არ გიცვია შავი არა-
გვიდან ჭიქით წყლის ამოღება?
როგორც ეს წყალი დადგება, ფი-

საინჟინრო-ქარბუკელი პროექტის ნიკოსნიაში

ლის ნაწილებიც იღებება და წყალიც წმინდა ხდება.

— მაგ შავ წყალში, სოფელ ღუმაცხოვსკენ მიმავლებს ფეხით მოგვიხდა გადასვლა.

— ჰოდა, — განაგრძო ბატონმა ნიკომ, — ძირითადად დასახლებული მიხეზით ბევრი სოფელი ჯერ კიდევ 40-50-იან წლებში იყო მიტოვებული, ან ერთი მეორე სოფლის უხანდ იყო ქცეული. გამოსავალი კარგი გზების გაკეთებაშია, მაგრამ ხშირად ზემდგომი ორგანოების დადგენილებები თუ დაპირებებიც ფუჭსიტყვობად რჩება და მოთელის ბარში მიგრაციის სამწუხარო პროცესი, როგორც შენ ჰყვები, გრძელდება.

— არადა, — განაგრძო, — დასანანი ისიცაა, რომ ბევრი ასეთი სოფლის ტოპონიმიცა ჩვენი მოსახლეობის გვარებთანაცაა დაკავშირებული, აი, მაგალითად, ავილით იმავე შვი არაგვის სოფელთა სახელწოდებები; ჩოხი — ქედან წარმოსდგება გვარი ჩოხელი, ზანდუკიდან — გვარი ზანდუკელი, საჩალისიდან — გვარი საჩალელი და ა. შ.

— ბატონო ნიკო, თუ არ დაგალალოთ, ყველაზე მთავარზე, უკანა ფშაში ნინახეც მიიდა გესუბროთ.

— აბა, აბა, სიაოვნებით გისვენ.

— სოფელ შუაფხოში დაბანაკებულებმა გადაწყვიტეს ბორბალის მთის ჩაღვთი განგებო-

რციელებინა სხველ მარშრუტები. სასოფლო საბჭოს თავმჯდომარემ გამოცხადებულ ერთი კარგი ახალგაზრდა — ნოდარ ცოცილაური მოიმარაგა. მეორე დილით დავეტვირთეთ სახედარი და გზას შევუდევით. ის დამე სოფელ ხოშარაში, ივანე ცეციაშვილის ოჯახში გავათენეთ. მოგვხსენებთ, აქედან უფრო ახლოა ალბური სარტყელი. მანამდე სიაოვნებით მოვინახულე ლაშარის ჯვარი.

— „ელირსებაო ლუხუმსა, ლაშარის გორზე შადგომა“ — შემწვევითინა ბატონმა ნიკომ.

— დიახ, დღემდე კარგადაა დაცული ფშაველების ეს ცნობილი სალოცავი.

— მდინარე მათურხევსაც ჩავუთარეთ. ხომ ვახსოვთ, ბატონო ნიკო, ჩემი ადრე ნაამბობი. სოფელ მათურას მკვიდრმა, გიორგი ქისტაუნმა რომ ზეგავში მოყოლილი და მოშობილი ჯაქის გვაში იპოვა. ეს იშვიათი მასალა 1970 წელს ჩვენმა ექსპედიციამ ჩამოიტანა თბილისში. მასალა იმდენდაა უნიკალური, რომ დოკუმენტურად აღასტურებს დიდი კავკასიონის ჭოუხებსა და ხეობებში პანთერა პარდუსის ქვესახეობის — ამერიკაეკასიური ჯაქის შემორჩენას და მას ტერიტორია „გადაშენებული“ აღარ შევსიტყვება.

— შენი ნაამბობიც მახსოვს და „კომუნისტში“ შეხვევ გამოქვეყნებული წერილიც მაქვს შენახული. უკანასკნელად 1935 წელს ვი-

მუშავე აქ, მაგრამ ბორბალზე მთას აყვეცი არ არაგვის, არამედ ალაზნის სათავით და მის წყერსაც მოვექექე. 3100 მეტრის სიმაღლიდან დავცქეროდი ალაზნის ხეობას, ივრის ხეობას, არაგვის, ანდაკს, შორითა (თუშეთი) ალაგვას. რა იმეოთია მთა, რამდენი მდინარე იღებს აქ სათავეს. ბატონი ნიკო საწერი მამადის ერთ-ერთი უჯრისკენ გადახანია. არც ისე დიდი ხნის წინათ გამოცემული თავისი ახალი წიგნი — „მკერდში დაჭრილი ბუნება“ — ამიღობ, ყდა გადაშალა და კალამი მოიძარგვა.

— რადგან არაგველებისა და ბურსაჭირის გასაჭირი (გართობა ბატონმა ნიკომ), ასე კარავდ დამინახატე, ჩემი ახალი წიგნი უნდა გაჩუქო. სამახსოვრო წარწერა გააკეთა და გამოძიწოდა. მერე სუფთა ქაღალდი გადმოიღო და ხელის ერთი მოსმით ქურციკის გამოხაზულება დახატა. რა მარტყავდ, გარეული ჩლიქოსნის რამევეინიერი სილუეტი გამოუვიდა! ხელი მევაჟე. ესამოგნა.

— აბა, ასეთ ქმნილებებს რომ კაცი მკერდში დაჭრი, რა კაცობა. მოიახლოვდა, მხარზე ხელი კეთილმოსურნედ მომიმთათუნა და ერთმანეთს დავემშვიდობეთ.

გარეთ გაზფხულისა და შემოდგომის თაუშესაყარისათვის დამახასიათებელი გამაბრუნებელი სურნელი იდგა. მანქანაში ჩავჯექი. გავედი ინსტიტუტის ეზოდან და თბილისისაკენ დავეჭვი. გულმა არ მომიტონა, მანქანა მოხერხებულად ადგალას შევაჩერე. ნაჩუქარი წიგნის ყდა გადავშალე და სამახსოვრო წარწერას თვალებით ჩავაფორინდი: „არნოლდ გემპფორტი — ჩვენი ბუნების ერთ-ერთ დიდ გულშემატკივარსა და მისი დაჭრილი გულის გამოქვლებისათვის. მეგობრობს, ავტორისაგან 17. IX. 1980 წ. ქ.“

შეკეპაში სიტყვაბუნწმა ბატონმა ნიკომ ამ წარწერით სამუდამოდ დამაჯალა...

ნიკო კეცხოველი რადიოს ლიტერატურულ რედაქციაში წლების განმავლობაში უძღვებოდა გადაცემათა ციკლს — „ჩვენ და ბუნება“, მე ტელევიზიით მიმავალა „ბუნების კარი“. ამგვარად, რაიმე აქტუალური თემაზე ხან მე შემომთავაზებდა გამეჩინა მისთვის პარტნიორობა, ხანაც მე ვთხოვდი ერთად გამოეხდულიყავით ცისფერი კერანით.

მიუხედავად მისი ოთხმოცი წლის ასაკისა, დღენიდავდ საქ-

მიანი იყო და თითოეულ წუთს უფრთხილდებოდა. გადაცემის წინ მაივინდ საათს მიიხსნიდა, მაკედანზე დადებდა და საათის ისრებს ხშირად მიაყვრობდა არწივებურ მზერას. მსგავს სიტუაციაში ისევე მე, წამყვანს, უნდა ემპარავებ. მე ვცოდვდ ბატონი ნიკოს „ქილევების ქუსლი“ და სანამ ტყენი-სურთი მუშაკები საერთო გაიშობეს ავსტრიაგდენდენ, ჩამოუვდებდნ სუბარს ჩვენი მთისა და ბარის ბუნებაზე. ერთხელაც, როდესაც რადიო მიზეზით ვთვრობ ვასლავ გვინდებოდა და ბატონმა ნიკომ საათისკენ გახედვას მოუხშირა, ვუხხენე:

— ბატონი ნიკო, ხშირად ამევათატება ხოლმე ბუნებაზე, საქართველოს სინამდვილეზე დაწერილი რომელიმე მოხდენილი ლექსის სტროფი და სანამ მის შესატყვის კადრს ფოტოაპარატის ობექტივით არ „დავიჭერ“, არ მაძლავს მოსვენებას. არ დაიჯერებოდა რაინ-სამი საექსპედიციო სეზონი მომიინდა, რათა ფოტოგრაფად მექვილა ხალხური ლექსის სტროფი: „კლდეში ქიმზე თეთრი ყვავილო, სანთელი ქარაფისა...“ — რომელიც მოველოდი, ბატონი ნიკოს ნერვოული სისტემის ყველაზე ფაქიზ სიმების შეევე. ანთი, მთელი ზორბა ტანივ ჩემსკენ შემოტრიალდა და დაწვეული ლექსი ბოლომდე, უპაუზოდ ჩაიკითხა, მიუხედავად სოლიდური ასაკისა, უნაკლო მეხსიერება ჰქონდა, საუბარში არასოდეს შეყოფმანდებოდა და ტყინს ძალას არ დაატანდა — მაგრამ რაც ამ თემათან დაკავშირებით სამეგრელოში გადამზდა თავის, ნათქვამთან რა მოსატანა...

მატკვილში, სოფელ სანამაში ოჯახლებს სანიმუშო ზვრების დათვალიერების დროს უნებურად მიმოაგონდა ტყიკან ტპიბის სტროფი: „ნეტა, სადა აქვს ამ ზვარებს ბოლო, ვინ დარყო ერთად აღმდენ ვაზი, სჯობს რომ არ გქონდეს სულაც სამშობლო, ანდა არ იყოს ასე ლამაზი“. გადავწყვიტე, არ გამეშვა ხელიდან ეს შესაძლებლობა და ეს დღეებულო სინამაზაში ფიჩხე აღმეგებლა, მოკლედ რომ ვთქვა, ბოლოს სახანრო მანქანის გამომახუტაც კი ვახდა საჭირო ჩემი ჩანაფიქრის ხორცმესხსხმედად.

— მეგრელების კოლხური ზრდილობა რომ არა, რაც შენ მაგ ერთი კადრისათვის ხალხი ფეხზე დაგიყენებია... — გაიღმა ბატონმა ნიკომ.

არ ვიცი, კიდევ სად მიუხედავდ შემდეგში ბატონი ნიკოს საჯაროდ გამოხვლა, მაგრამ თამადა შემოდინა ვანცხანდო — 1982 წლის ივლისში „ბუნების კარი“ მისი ერთიანი საუბარი ნამდვილად უკანასკნელი იყო.

ნიკო კეცხოველთან დაახლოებული ბევრი პიროვნება ერთხმად აღნიშნავს, რომ მიუხედავად საქმარის ხანდაზმულობისა, ბატონი ნიკოს ამ ქვეყნიდან წასვლა მაინც მოულოდნელობა იყო. ეს იმიტომ, რომ სიცოცხლის ბოლომდე პრაქტიკულად თავს მხნედ გრძობდა. როგორც ჩვეულებრივ ხდება, მისი დაღუპვისთანავე უქმარობის გრძობა დამეუფლა — შემელო კიდევ უფრო ახლოს ყვოფილიყავი, კიდევ უფრო მეტი გაავეო და შემეფიქსებინა ამ ჰემეარტიად ბრძენკაცისაგან. მისი სახელის უკვდავსაყოფად კავკასიაში ჩემი მთერ აღწერილ უხერხელო ცხოველთა ერთ-ერთ ახალ სახეობას მის სიცოცხლეშივე „ნიკო კეცხოველი“ ვუწოდებ. სტატია მოსკოვში, საერთაშორისო რურნალის მიქონე „ზოოლოგიურ ტრანალში“ გამოვაქვეყნე. ბუნებაზე არც ერთი სამეცნიერო-პოპულარული წიგნი არ გამომიცია, სადაც ბატონი ნიკოს სახელი, სხვადასხვა კონტექსტში სათანადოდ არ მქონდეს მოხსენებული.

როგორც ცნობილია, ახალგაზრდა მწერლებთან ვანსაკუთრებით მეგობრობდა და ბატონი ნიკოს ხატიც ჩემში ხშირად პოეტ ზაურ ბოლქვაძის ლექსით აღიქმება. უნივერსიტეტის სააქტო დარბაზში რომ უძდენა, თუ არ ვცდები დაბალბედიან 75-ე წლისთავისადმი მიძღვილ საუბნილყო საღამოზე.

მაღალი ხარ და ვიხებდა მაღალი მაღალი აზრები. ზოგს უხარია ზემელო, შენ კი პაერი აილამის. გული გაქვს ისე მზურვალე, ვინ რესპუბლიკა ზარი, კითხილდება ცხრა მილიონი ქართველი ნიკოსნარი.

სულ სხვა სიმაღლიდან ხედვდა ბატონი ნიკო საქართველოს.

არნოლდ გემპფორტი

კვება

გზისკენ

1988 წლის 26 აპრილს სპორტთა მინისტრის ბრძანებით დაიწყო საქართველოს შოტოკან-დო ფედერაციის ცხოვრება. მისი პირველი მდივანი იყო ვლადიმერ ბერიძე. მისი მეთაურობით დაიწყო საქართველოს შოტოკან-დო ფედერაციის მუშაობა. მისი მეთაურობით დაიწყო საქართველოს შოტოკან-დო ფედერაციის მუშაობა. მისი მეთაურობით დაიწყო საქართველოს შოტოკან-დო ფედერაციის მუშაობა.

— როდის დაიწყო ვარჯიში?
— 70-იანი წლების ბოლოს ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში კარატეს არსებული უბრალო დაიწყო. იმხანად ყველა ბავშვი კარატეზე ოცნებობდა. და მეც თორმეტი წლის ასაკში ვერ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, შემდეგ სამედიცინო ინსტიტუტში დავიწყე ვარჯიში. მყავდა შესანიშნავი მწვრთნელი საქართველოს კარატეს ერთ-ერთი ფუძემდებელი ომარ რევიშვილი. იმდენად გამიტაცა კარატეს საბრძოლო ხელოვნებამ, რომ სხვა არაფრის გაგონება არ მსურდა.

— გვიამბეთ ცოტა რამ თქვენი სპორტული ბიოგრაფიის შესახებ.
— ჩემი სპორტული ბიოგრაფია 1980 წელს დაიწყო, როდესაც მონაწილეობა მივიღე საქართველოში ჩატარებულ პირველ ჩემპიონატში. 1982 წელს უკვე საქართველოს ნაკრების ღირსებას ვიცავდი საბჭოთა კავშირის პირველ ახალგაზრდულ ჩემპიონატში და ნახევარფინალში მივიღე. 1982-1984 წლებში გავიარე სამხედრო სამსახური სპეციალურ ნაწილში, სადაც საყოველთაოდ დისციპლინის საბრძოლო ორთაბრძოლის შესწავლა წარმოადგენდა. შემდგომ წლებში კარატე აკრძალეს. ყველა პოპულარ-

რიზატორის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა ეკისრებოდა. შეიქმნა ინფორმაციული ვაკუუმი კარატეში. ამის გამო იძულებული გავხდი, ღვთაება გავემზავებულყავი. აქვე ჩავაბარე ხუტყის ინსტიტუტში. იმ დროისათვის ლეონიდე ყველაზე დიდი ქალაქად ითვლებოდა საბჭოთა კავშირში. სულ მალე დავამყარე კონტაქტი ჩემს ხოსლოვაციის, პოლონეთის, უნგრეთის კარატეს ფედერაციებთან. 1986 წლიდან პრადის გუნდის შემადგენლობაში ვმონაწილეობდი საერთაშორისო ტურნირებში. 1988 წელს პრადამივე ჩავაბარე გამოცდა და შივე ქაბრის მეორე დანის ხარისხი მიმენიჭა.

1989 წელს საბჭოთა კავშირის პირველ (კრძალვის შემდეგ) ჩემპიონატზე მოვიპოვე პირველი ადგილი კატაში. იმავე წელს გავხდი უკრაინის ჩემპიონი, ამასთანავე ვმონაწილეობდი სსკ ნაკრების შემადგენლობაში სხვადასხვა საერთაშორისო ტურნირში. 1990 წელს გავხდი საბჭოთა კავშირის ჩემპიონი შოტოკან კარა-

ტე-დოში. იმავე წელს საქართველოს ნაკრების შემადგენლობაში მონაწილეობა მივიღე მსოფლიო ჩემპიონატში. აღსანიშნავია, რომ ეს იყო ქართული სპორტის პირველი გასვლა საერთაშორისო ასპარეზზე დამოუკიდებელი გუნდით და ეროვნული დროში.

ლევინის ხუტყის ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ უკრაინაში დავჩრდი, რადგან ამ ქვეყნის აღმოსავლეთ ორთაბრძოლების ფედერაციის პრეზიდენტად ამირჩიეს. 1991-1993 წლებში საქართველოში დავბრუნდი და აქტიურად ჩავეხიე ეროვნულ-გამაფრთხილებელ მოძრაობაში.

1993 წლის ბოლოს გავემზავრე მოსკოვში, რათა აქტიურ სპორტს არ ჩამოვშორებოდი. მომდევნო წელს რუსეთის ნაკრების სახელით ევროპის ჩემპიონატზე ბრინჯაოს მედალი მოვიპოვე ჯიუ-კუშიტეში. რის შემდეგაც რუსეთის შოტოკან-დო კარატეს ფედერაციის პრეზიდენტად ამინიჭეს. ამ პერიოდში ჩემი უშუალოდ მხარდამხმარებელი ბელარუსელი მწვრთნელი, მისი დახმარებით დაიწყო საქართველოს შოტოკან-დო ფედერაციის მუშაობა.

ეროვნული
სპორტული
ფედერაცია

რვა საათს ვეარჯიშობდი, გა-
მარჯვებამ არც მიფიქრია. მიწ-
და უბრალოდ კარგი შთაბეჭ-
დილება მიმეხდინა. ბოლო ორი
კვირა კი იაპონიის ნაკრებთან ე-
რთოდ ვებმადებოდი ტოკიოს ვა-
რეუბანში.

ალბათ, დიდმა სურვილმა, კა-
რემამ მომზადებამ და იაპონელებ-
ის ჩემდამი გულთბილმა დამო-
კიდებულებამ განაპირობა ჩემი
გამარჯვება.

— რას მოგვითხრობთ სამხედ-
რო ორთაბრძოლებზე და უშუა-
ლოდ კარატეზე?

— სამხედრო ორთაბრძოლების
არის შესახებ ძალიან ბევრს
უყვარს დღეს ლაბარაკი და ხში-
რად ღრმა მოაზროვნის შთაბეჭ-
დილებასაც ტოვებენ ხოლმე. ვე-
ლამზე კარგად იმას გამოისის, ვინც
ლაბარაკს იწყებს სივრცეებით ხელ-
ში არა სულეური და ფიზიკური
მოპოვებისთვის შესახებ, არამედ
სასწავლებლებზე ძალუბრე მიხიტი-
კის სფეროდან. როგორც წესი,
ესენი „თეორეტიკოსები“ არიან,
რომელთაც რეალურ ბრძოლას-
თან არ ჰქონიათ არავითარი შე-
ხება და პრაქტიკულ მეცადინეო-
ბებზე მაღლა ფილოსოფიურ ცნე-
ბებს აყენებენ. ბევრი გაუგებრობა
კიდევ იმით არის გამოწვეული,
რომ სამხედრო ორთაბრძოლების
თეორიული განმარტებები გან-
ხორციელებულია ლეგენდებით,
აფორიზმებით, იგავებით. თანა-
მედროედ ადამიანთა უმრავლესო-
ბას არ ძალუბს, გააანალიზოს და
გამოიტყოს ის მთავარი აზრი, რაც
ამ ზღაპარში ძეგს. ცივილიზაცი-
ამ ისინი შეაჩვია ინსტრუქციებს,
რომელსაც მანქანა ან კომპიუტერ-
ის სთავაზობს. სამწუხაროდ,
მათ სურთ ასეთივე ინსტრუქცია
სხეულისა და სულის შესახებ. რა
თქმა უნდა, აზრი არა აქვს, წლე-
ბი დაპყრობო მხოლოდ იმდრო,
რომ კარგად და ღამაზად იჩნებო-
ს. როცა საზოგადოებამ ყველაწარმო
იარაღი არსებობს, დროის დაკარ-
გვა მხოლოდ ჩხუბის შესასწავლ-
ად უაზრობა იქნება. საქმე ისაა,
რომ სამხედრო ორთაბრძოლების
ხელოვნება მიმართულია ადამი-
ანის ფიზიკური, ფსიქიკური და
მორალური სრულყოფისაკენ.

რაც შეეხება უშუალოდ კარა-
ტეს (შემეგლი ხელი) ეს საომარ-
ი ხელოვნების უძველესი სახე-
ობაა. თანამედროვე კარატეს ფუ-
ძემდელად მიიჩნევენ გიჩინ ფუ-
ნაკოსის. სწორედ მისი ლიტერატურ-
ული ფსევდონიმი „შობტა“
დაეღო საფუძვლად მიმართულე-

ბა „შობტოს“, რომელშიც დღეს-
დღეობით კარატეში მოვარჯიშე-
თა ერთი მესამედია გაერთიანებუ-
ლი. შობტოსის ემბლემა გახდა
მრგვალ წითელ მუხში თეთრი
ნახევარმთვარე, ხოლო სიმბო-
ლო — ვეფხვი, იეროვლითი
„იკუ“, ანუ სწავლება. კარატეს
ყველა სტილს თავისი ტრადიცია
ახლავს. ფუნაკოსის დამსახურება
კარატეში „დო“ ცნების შემოტა-
ნაც. ანუ მან სუფთა გამოყენები-
თი ტექნიკა კარატე-ძიუსუ (ში-
შველი ხელის ტექნიკა) შეცვალა
კარატე-დო-თი (შემეგლი ხელის
გზა).

დღისწინავე „ცხოვრების გზას“,
„გზას სრულყოფისაკენ“ და ა. შ.
ზოგიერთისთვის კი გზას მინაგა-
ნი გასხვავების მისაღწევად.
ამან იაპონიაში კარატე ფერწერის,
თეატრის, პოეზიის, საერთოდ
ხელოვნების გვერდით დააყენა.
გზა წარმოადგენს მაღალი იდეა-
ლების მასხვარს. ეს მთელი ცხო-
ვრების გზაა. მით უმეტეს ჩვენს
ეპოქაში, როცა მეფობს ურწმუნო-
ბა, ფულიის კულტი, ვარჯიშლე-
ბა, ნარკომანია, ლოთობა...

სრულყოფისაკენ სწრაფვა ად-
ამიანს კარს უდებს ახალი ცხოვ-
რებისაკენ. მიდიოდა ამ გზით ნი-
შინგა, გამოირჩეოდა სხვებისაგან.
მაგალითად, ალკოჰოლის მაგი-
ნურად ტეტებოდა სურსნლოვანი
ჩაით, შინ უაზრო წილსისა და ტე-
ლევიზორის სისტემატორი ცქე-
რის მაგივრად ვარჯიშობდა და
ბუნების სილამაზით იხიბებოდა.
დე... აუცილებელია ისწავლო მუ-
სიკის მოსმენა, რომელმაც ყველა
დროის გამოცდას გაუმლო, ეკს-
მოვდა პოეზია და ფილოსოფია.
მაგარ ამ თუ ბედმა ისე განსაჯა, რომ
შენს ცხოვრებაში ყველაზე მთა-
ვარი სამხედრო ორთაბრძოლების
ხელოვნება გახდა, მაშინ მთლი-
ანად უნდა მიეცე ამ საქმეს. თა-
ნაც აუცილებელია არაა, იყო პრო-
ფესიონალი მწერთნელი, შეეძინა
იყო ინჟინერი, მხატვარი თუ
გინდა მუშა — ამას არსებითი
მნიშვნელობა არა აქვს, ოღონდ
შენი საქმე გულით ვიყვარდეს და
ეს უნდა გლინდებოდეს შენს ყო-
ველ ქმედებაში.

და რაც მთავარია, უნდა იყო
ჭეშმარიტი. ამბობენ, ჭეშმარიტი
კაცი არაჭეშმარიტი გზითაც რომ
მიდიოდა, ამ გზას არაჭეშმარი-
ტობა და პირობით — არაჭეშმარი-
ტი კაცი ჭეშმარიტ გზასაც არა-
ჭეშმარიტად აქცევს.

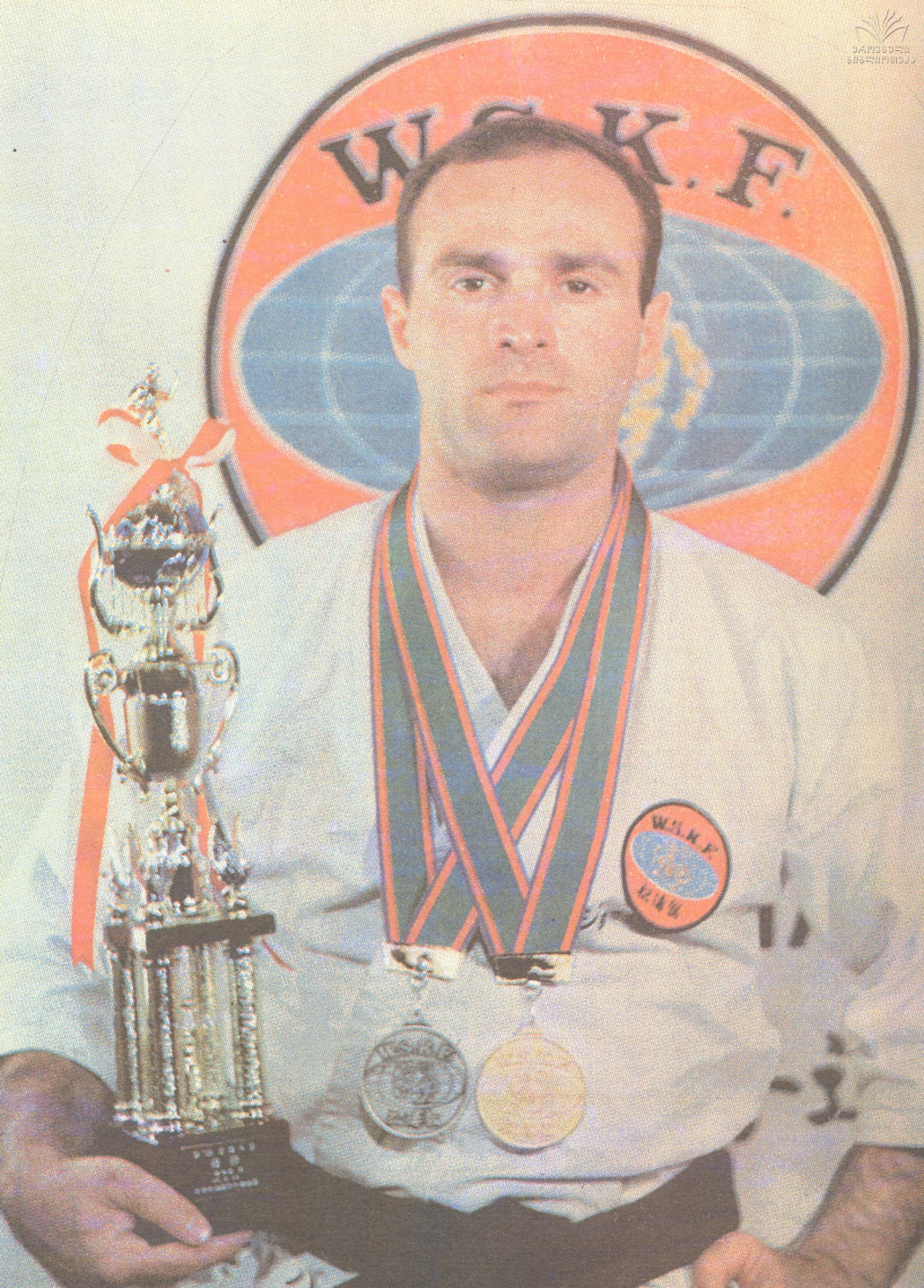
ბულგარეთის კარატეს ფედერა-
ციები. 1994 წელს მსოფლიო შოტო-
კან-კარატე-დო ფედერაციის
რეკომენდაციით ჩამოყალიბდა აღ-
მოსავლეთ ევროპის შოტოკან-
კარატე-დო ასოციაცია, რომელს-
აც დღემდე სათავეში უდევდნენ
და რომელშიც ჩვეივეტი ქვეყნა-
ნაა გაერთიანებული. 1995 წელს
წარმატებით ჩაატარეს გამოცდა
წირობზე დანის ხარისხის მისაღე-
ბად.

1996 წელს დაგვიბრდა საქარ-
თველოში და ჩემს თანამოაზრეებ-
თან ერთად საქართველოს შოტო-
კან-კარატე-დოს ფედერაცია ჩამო-
ყალიბდა.

— რას იტყობით ბოლო შეჯიბ-
რის შესახებ?

— წლეულს იაპონიაში ორჯერ
გვყავი: პირველად ვაზაფხულზე,
მსოფლიო შოტოკან-კარატე-დოს
ფედერაციის ფუძემდებლის ჰიტო-
რუმი კასუის მიწვევით. იგი გან-
ლაზე ლეგენდარული პიროვნე-
ბა — მსოფლიოს შეიდგზის ჩემპი-
ონი და ტრადიციული კარატეს ახ-
ალი ტაღლის ლიდერი. ექვსი წე-
ლია, რაც მას ციციბო და ვივლი,
რომ დიდი წვლილი მიუძღვის
ჩემს პიროვნულ ჩამოყალიბებაში.

მამინე იაპონიის კარატეს ფედ-
ერაციამ კარატეს განვითარებასა
და პოპულარიზაციაში გაწეული
მუშაობისათვის იაპონური ხმლით
„კატანა“ და ფედერაციის ოქროს
სამკრდე სწიშით დამაჯილდოვა.
მეორედ ვაფხულში ვახლდით
იაპონიის ჩემპიონატში მონაწილე-
ობის მისაღებად. ჩემთვის ეს
დიდი პატივი იყო, რამეთუ კარა-
ტეს სამყაროში იაპონიის ჩემპიონ-
ატი უპირველესი შეჯიბრებად
არის აღიარებული და მასში მონ-
აწილეობა ერთობ პრესტიჟულ-
ად ითვლება. და მეც, არ თქმა უნ-
და, დავიწყე სერიოზული მზა-
დება. პრაქტიკულად დღემდე ექვს-

W.K.F.

W.K.F.
1928

WORLD
JUDO
CHAMPIONSHIP

WORLD
JUDO
CHAMPIONSHIP

ფოტო ბონდო ჯვალისუბილი

MegaCom

First Cellular Telecommunication System in Georgia

Welcome to Georgia's
Finest and Most Modern
Telecommunication System

☎
999999

offer you
the best service.
the best equipment
already on the market
and the

22 Fauricus Str.
Phone: 495 82 / 99999

MICRO T.A.C.

თვალი ვადავებოთ დღევანდელ საქმიან სამყაროს, ყლერი მი-
წუგლოთ მის მაჯისცემას. ჩვენ
ყოველდღიურად სიასლუებისა და
მიღწევების მოწმენი ვხდებით. ის,
რაც ახლო წარსულში აუხდენელ
ოცნებად მიგვანდა, აკერ ჩვენს
თვალწინ ნელ-ნელა ინერგება და
მკვიდრდება.

გავისხენოთ თუნდაც ის დრო,
როცა ვაჭართოებულთ თვალებით
მიგრებოდით ცინო თუ ტელე-
მკრანს, სადაც უცხოური ფილმე-
მიდან ათასგვარი სენსაციების
მოწმენი ვხდებოდით. ისიც სომ
გენსოვს, როგორ გვაწონებდნენ
თავს მობილური ტელეფონით ამა
თუ იმ ფილმის გმირები. უფრო
საკვირველი იყო, საზღვარგარე-
თის ქუჩებში თვალს თუ მოგრა-
ვლით ასეთი აპარატის მფლო-
ბელს...

„მეგაკომს“ მთავარი აღმასრულებელი მენეჯერი ვიორჯი სიხარულძე,
გენერალური მენეჯერი მალუკა ლოხანიძე და გაყიდვების ოფისის მენეჯერი
ზურაბ ჩალაძე.

მსგავსი მოგონებები ჩვენში ახ.

საქართველოს საინჟინერო-სამშენობლო სამსახური

და მხოლოდ დიმილს იწვევს...
დღეს კავშირგაბმულობას ისე-
თი მნიშვნელობა ენიჭება, რო-
გორც არასდროს. სწრაფი და ნორ-
მალური კონტაქტები უპირველეს-
სადა სომ ყოველი ჩვენგანის წარ-
მატების საწინდარია.
ქართულ-ამერიკულ კომპანია
„მეგაკომს“, რომლის საქმიანობა-
საც გააკაცნობთ, არც თუ ისე დი-
დი ხნის ისტორია აქვს. მისი დამ-
ფუძინებელია ამერიკული კორპო-
რაცია „შომან ინტერნეშნელი“
და მისი პრეზიდენტი ბატონი პა-
რე გუცმანი.

კომპანიის ჯერ კიდევ მაშინ ვერ-
გობრდა საფუძველი, როცა თბი-
ლისის ქუჩებში ისევე გაისმოდა
აქტიურობების ჯერი და ტყვიების
ზუზუნო... ჩვენი ამერიკელი ბი-
ზნეშეჩენების სასახელოდ უნდა
ითქვას, რომ ისინი არ შეუშინდ-
ნენ სიძინელებს და ქართული პარ-
ტნიორების თანადგომით შედრე-
თით აღდგენილ ქვეყანას ახა-

ლი საკომუნიკაციო სისტემა შემ-
მატეს.

„მეგაკომს“ თავისი კომერციუ-
ლი საქმიანობა 1995 წლის იანვ-
რიდან დაიწყო თბილისში ფაბრი-
ციუსის 22 ნომერში. მისი მომსა-
სურებით უკვე სარგებლობს თბი-
ლისის მრავალი პრესტიჟული
ორიგინაცია და წარმატებული
ბიზნესმენი.

მობილური ტელეფონები წა-
რმოადგენს თანამედროვე ტექნი-
ლოგიის უახლეს მიღწევას და
სტანდარტულ სატელეფონო სის-
ტემასთან შედარებით დიდი უპი-
რატესობით სარგებლობს. ეს მის
ნიშნავს, რომ თბილისის ქუჩებში
მანქანით თუ ფეხით მოსიერე
„მეგაკომის“ აბონენტს შეუძლია,
სულ რაღაც ერთ-ორ წუთში დაუ-
კავშირდეს მსოფლიოს ნებისმიერ
კუთხეს ან მიიღოს იქიდან სატე-
ლეფონო-საკონტაქტო ხარი. საუ-
ბრის ხარისხი ასეთ შემთხვევაში
იქნება საუკეთესო და დღემდე მო-

ქმელი სისტემისგან განსხვავებით
არ იქნება დამოკიდებული ენერგო-
მომარაგების ჭირვეულობაზე.

პირველი ფიჭური კავშირგაბმუ-
ლობა საქართველოში გამოიყე-
ნება საქმიანი მიზნებისათვის, სა-
განგებო შემთხვევისა თუ საკუთარ
ი საიათენებისათვის. პირადი
კონტაქტების დასამყარებლად და
მის შესანარჩუნებლად იგი გახდ-
ება თქვენი პრესტიჟისა და კომ-
ფორტის საწინდარი.

„მეგაკომს“ შედეგით ფირმა
„ერეკონ რეიდო სისტემს“ შე-
უკვეთა ახალი ციფრული მობილ-
ური სატელეფონო სისტემა, რი-
მელიც სულ მალე დამონტაჟდება
თბილისში. ამ სისტემით პირველ
რეში თბილისისა და რუსთავის
აბონენტები შეესალმენ განახორ-
ცილონ საქალაქთაშორისო და
საერთაშორისო ზარები, სოლო
უახლოეს მომავალში ეს მომსა-
სურება დაინერგება ქუთაისში,
გორში, ბათუმსა და ფოთში, თა-
ნდათან კი ბევრ სხვა ქალაქსაც
მოიცავს.

თქვენი საშუალება გეტქნებაო,
წვევით „მეგაკომის“ ახალ ცენტრს
კოსტაჯას ქუჩა № 22-ში, აქვე
გაცნობით ფიჭური ტელეფონე-
ბის უახლეს მოდელებს და მიი-
ღებთ ინფორმაციას მომსახურე-
ბის განყოფილებათა კომპეტენტ-
ური პერსონალისაგან. ან შე-
გიძლიათ, დარეკით ნომერზე:
99-99-99.

თუ თქვენ ისარგებლებთ „მეგა-
კომის“ მომსახურებით, თქვე-
ნი ხელისგულისობდნა ყურნაილი
მთელ დღეამიწას დაიტყვს!

წესი კუარაჩივილი

● ჭეშმარიტად დრამატულია თავის ბუნებით მსახიობის ხელოვნება — იგი არსებობს კიდევ და არც არსებობს, რადგან წარმოდგენის დამთავრებისთანავე ქრება, სანამ ხელახლა გაცოცხლებად იმის მიხედვით, თუ როდის ჩართავს თეატრი მოქმედ რეპერტუარში სპექტაკლს, რომელშიც ის მონაწილეობს. და თუ არ ჩართავს — უღიფხუო სცენური ქმნილებაც აღარ არსებობს. სხვა კიდევ რომელი ხელოვანის შემოქმედებითი სვებედია ასეთი დრამატული?

სად არიან ეს ქმნილებები? არა სცენაზე, სხვაგან, ათასნირი ანარეკლებში.

რა შემოგვინახეს მარინე თბილისის შემოქმედების შესახებ არარსებულმა ანარეკლებმა? — მისი შემოქმედება საქართველოს სამ თეატრში გაიშალა: ჯერ რუსთაველის, შემდეგ სოხუმის თეატრის, კოტე მარჯანიშვილის სახელობის და ბოლოს ისევ რუსთაველის თეატრში. მის მიერ განსახიერებული როლების სიას თუ დაკვირვებით გაღაზუნდეთ, ეს მშრალი დოკუმენტი საინტერესო ინფორმაციას მოგვასწოდებს: ორმოცდათორმეტი დრამატურგის პიესაში უთამაშია. მათ შორის ნახევარზე მეტი ქართველია, კლასიკოსი მხოლოდ შეიძინა, დანარჩენი ყველა თანამედროვე მწერალია. ამ სიაში თითქმის არ მოიშებნება ე. წ. სახელიანი როლები, ზმირად ბიქისის სათაურადაც რომ აურჩევია ავტორს — კლეოპატრა, მედლა, ლამარა, ფედრა, გელა გაბლერი, მარიამ სტიუარტი... ანუ ის როლები, რომლებიც თავისთავადაც იმდენად მნიშვნელოვანია, რომ, ცხადია, დიდი სირთულეების გადალახვით, მაგრამ ძალზე უწყობენ ხელს მსახიობის წარმატებასაც და მის შემოქმედებით ზრდასაც. და მიუხედავად ამისა, მ. თბილელის ცნობილი მსახიობიცაა და შემოქმედებითად მზარდიც იყო მუდამ. როგორც ჩანს, ასეც

მსახიობის ხელოვნება

შეიძლება მოხდეს, ოღონდ რა შემთხვევაში?

ჯერ გავიხსენოთ, რა იყო მანამ, სანამ მარინე თბილელი ცხოვრების გზად სცენას აირჩევდა: იყო უღამაზეი კახეთი, თელავი, სკოლა მეფე ერეკლეს სასაბოისი შენობაში, უმშვენიერესი მასწავლებლები — ეკატერინე და თამარ შუიკაშვილები, რომლებმაც მშვენიერი ქართული შეასწავლეს. იყო ლიტერატურული საღამოები და საბავშვო წარმოდგენები, სადაც პატარა მარინე მუდამ აქტიურად მონაწილეობდა — რვა წლისამ ითამაშა კრუნი და ციფვი. ნეტავ, რატომ დააკისრეს მასწავლებლებმა ასეთ ღამაზ ბავშვს არა ბავშვის, არამედ ფრინველისა და ცხოველის განსახიერება? შენიშნეს, ალბათ, რომ მას შეეძლო სხვა არსების სახით მოქმედება. შეეძლო და სურვილიც ჰქონდა... სცენის ხელოვნებასდამი ინტერესისა და სიყვარულის გაღვივებაში მშობლიური ენისა და ლიტერატურის მასწავლებელთა დიდ

მნიშვნელობას ყურადღება მკუთვნის ჩვენის მხრივ, რადგან მსგავს ფაქტებს სხვა მსახიობთა ცხოვრების ამბავიც მოგვაწვდის. ეს ყურადღება მით უფრო აუცილებელია, რომ ის პირდაპირ გავშირშია ისეთ უაღრესად მნიშვნელოვან სფეროებთან, როგორიცაა განახლება, სათეატრო ხელოვნება და პედაგოგიკა — სულიერი აღზრდის ეს უმძაფრესი საში კერა.

თელავიდან თბილისში გადმოსახლებულმა მარინემ უკვე იცოდა, რომ მისი მოწოდება მსახიობობა და 1936 წელს კიდევ ჩაირიცხა კინომსახიობთა სასწავლებელში, 1939 წელს კი განახლებული თეატრალური ინსტიტუტის სამსახიობო ფაკულტეტის მესამე კურსზეა (ა. ვასაძის კლასი), 1940 წელს დამთავრა თეატრალური ინსტიტუტი და რუსთაველის თეატრის მსახიობი გახდა. თან მოიტანა ყველაფერი, რაც შეესაძლოა განვლილმა ცხოვრებამ, სწავლამ და რაც ბუნებამ გაიღო მისთვის — გამართული, მკაფიო, მსუყვე ქართული სიტყვა, შესანიშნავი პლასტიკა, იუმორი და იშვიათი გარეგნული სილამაზე.

სწორედ იშვიათმა გარეგნობამ შეაყვანა მ. თბილელის შემოქმედების ყველაზე საინტერესო თვისებათა გამოვლენა — ხასიათის შექმნის, გარდასახვის უნარი. რუსთაველის თეატრში მისვლისთანავე მას აკისრებდნენ ახალგაზრდა გმირი ქალების როლებს: აბი-გილისა ე. სკრობის „ჭექა წყალში“, თეკლა ბატონიშვილისა ს. შანშიაშვილის „კრწანისის გმირებში“, ლარისასი ა. ოსტროვსკის „უშინდელიში“ და მიძისი „ხევისბერი ვიკში“ (სოხუმის თეატრში), ფლორელასი ლოპე დე-ვეგას „ცეკვის მასწავლებელში“, ნინასი მ. ლურდნაშვილის „მასკარადში“ და სხვ. (მარჯანიშვილის თეატრში).

მოულოდნელად გახდა აშკარა, რომ მ. თბილელის სტიქია საზნათო როლებია. ეს მოხდა 1951

წელს, როდესაც მან ი. მოსამვილის პიესაში „მისი ვარსკვლავი“ პროფესორ ზანდუკელის შინა-მოსამსახურე სოფელელი ვიგორა ტასიკო განასახიერა. მაყურებელი შეჩვეული იყო სცენაზე მისაკაცთა მომავალეობები ამის ქმნილებების ხილვას, ახლა კი მის თვალწინ იყო უზარალო სოფლის გოგონა, ჩაცმული ძველი და უკვე ძალიან დათოკებული გახუნებული ჩიოთის კაბაში, ფეხზე დიდი ზომის ძველი ფლოსტრებით და იმის შიშით დაშფოთებული, რომ პროფესორის თვალებში რაიმე არ შემეშალოსო. მოხდა ის, რასაც გარდასახვა ეწოდება — ყველაზე დიდი მიღწევა მსახიობის ხელფურცელში.

მიუხედავად ამისა, იმხანად, ეტყობა, ტასიკოს სცენური სახის შექმნა მსახიობისთვის მნიშვნელოვან მოვლენად არ ჩაითვალა, რადგან მომდევნო სპექტაკლებში მ. თბილელს ისევე, უპირატესად, გმირთა ქალებიან როლებს აკისრებდნენ: არსენ სერგეენა (ა. ოსტროვსკის „ლაშაზი მამაკაცი“), მიხრაზლონი (ა. გოლდონის „სასტუმროს დიასახლისი“), ნინო (ს. კლდიაშვილის „დაბრუნება“), დონა ინესა (მორეტოს „ცოცხალი პორტრეტი“), ლედი ანა (შექსპირის „რიჩარდ III“) და სხვ. მაგრამ როდესაც მათ შემდეგ სცენაზე გაეცოცხლდნენ მ. თბილელის მარია ანტონოვნა (გოგოლის „რევიზორი“), დარეჯანი (ი. ჭავჭავაძის „კაცია-ადამიანი?“) და რაც მთავარია, კეკელა ხუხლიაშვილი ქ. ბახუტაშვილის ვოდევილიდან „ძველ სასამართლოში“ — შეძლება ითქვას, რომ ტასიკოს ეპიზოდური როლი იყო დასაწყისი ახალი, უმნიშვნელოვანესი ნაკადისა მ. თბილელის შემოქმედებაში.

სახასიათო როლებზე გადასვლის მიზეზი ისაა ან ყოფილა, როგორც ეს ხდება ხოლმე შორეულს შემთხვევაში. მიზეზი იყო ის, რომ არჩილ ჩხარტიშვილმა ათორეო მსახიობში ამის პოტენცია, ეტყობა ცხოვრებაში, სადაც მ.

თბილელი უშურველად ავლენდა სხვა ადამიანთა ხასიათის თვისებებს, ითავისებდა მათ და საერთოდ ამკვარი, თვითონ მის მიერ შეთხზული „წარმოდგენების“ შთელი სერია ჰქონდა.

„ძველი ვოდევილები“ ე. გომი-აშვილმა 1969 წელს დადგა, კეკელა ხუხლიაშვილის როლი მ. თბილელს დააკისრა. ამ კახელი დედაკაცის განსაზიერებამ უდიდესი წარმატება მოუტანა მ. თბილელს და ამის გამო, ცხადია, უდიდესი სიზარტულიც. მასთან შეხვედრა მაყურებელს უზარადა, მათთაღ, ყველაფრის გარდა, უდიდესი სიამოვნება იყო იმის ხილვაც, თუ როგორ ნეტარებდა მსახიობი იმით, რომ სხვა ადამიანის სახით არსებობს სცენაზე, ადამიანსა, რომელსაც არაფრითი, სულ არაფრით არ ჰკავს მას. იმის გამო, რომ თავისი კეკელასთვის მან მოიბეზრა საკუთარის არამსგავსი ვარჯიშობა, ხსულის პლასტიკა, სიარული, ჯდომა, დღომა, მოძრაობა, მუტყეულება და რაც მთავარია — შინა-სამყარო, მოვლენებისა და ადამიანებისადმი კეკელასეული დამოკიდებულება! მამსადავამ, შეძლო მიეღწა იმისთვის, რისთვისაც მიღიან ადამიანები სცენაზე საბოლოოდ, ზარჯავედ თავისი სულის მთელ მარაგს, ოლონდ ერთი საღამოს განმავლობაში იცხოვრონ სხვა ადამიანის სახით მაყურებელთა წინაშე. ეს იშუათად ხერხდება.

... მიდის დრო. მ. თბილელი კიდევ არავითარ საინტერესო სახეს ქმნის მარჯანიშვილის თეატრში, მაგრამ 70-იანი წლების შუაწელს ის კვლავ უბრუნდება რუსთაველის თეატრს. აქაც შეიქმნება საინტერესო სახეები. მათ შორის ერთია ეკონომისტი ქალის (მისთვის დრამატურგამა საკუთარი სახელიც კი არ გამოიჭრა!) ეპიზოდური როლი ა. გელმანის იმხანად გახმაურებულ პიესაში „პრიმა“, რომელიც „დასაწყისის“ სახელწოდებით დადგა რ. სტურუამ.

ამ პიესის ახალგაზრდა გმირებ-

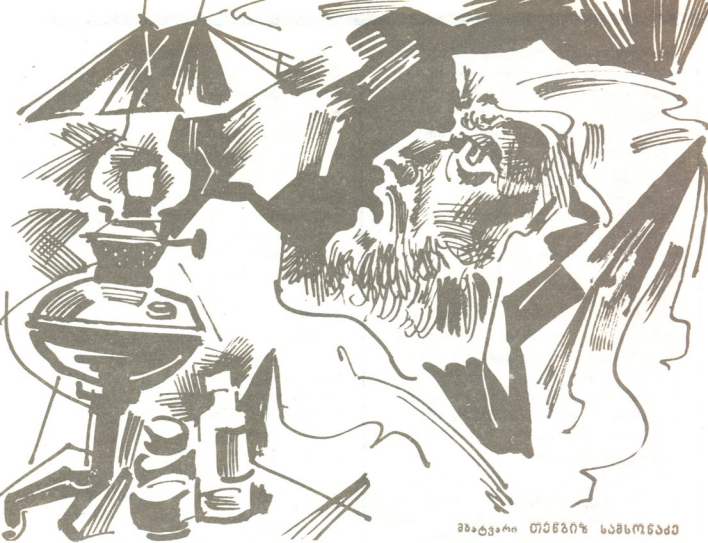
მა, ერთ-ერთი წარმოების თანაგრომლებმა, უარი განაცხადეს პრემიაზე. მაუგონარმა პროტესტმა დიდი გულგვარება გამოიწვია. მ. თბილელის ეკონომისტი ქალი მეორე მოქმედებაში გამოჩნდა. საოცრად ჰგავდა მარჯანიშვილის თეატრის ხანშიშესულ ბუდისტურ ქალს, ვისაც, რუხი ფერის, ხელი ნაქსოვი თავკეტიც მისნაირი ეცავა თამაშობდა ბრწყინვალედ — შემოვიდა ციციხელი ადამიანი, სამხილად შემინებული... და ჩაიღინა შემართად გმირული საქციელი — წარმოადგინა ანგარში, რომლითაც ამართლებდა ახალგაზრდების გაღაწეულობას და აიძულა პარტიბურო ეღიარებინა ჭეშმარიტება. იმ დროს ამკვარი გამეღიანა გმირობის ტოლფასი იყო. დრამატურგის გამბედაობას ეცახიბობის შესრულება აძლიერებდა. მ. თბილელის ამ გმირმა სცენაზე შემოიბანა ისეთი სიმართლე, რომ მისმ, გულწრფელმა განცდამ სხვებიც გამოაცოცხლა და ეს უზარალო, შიშით შეპყრობილი ქალი მთლიანად ეპიზოდის კამერტონად იქცა. ნამდვილ მსახიობს ეს შეუძლია — გადამდებია შიშული განცდა. ამ ეპიზოდის მიმდინარეობის დროს ღარბაში წამდღაწუწუშ ეფეუქებდა ხოლმე ტამა, დასასრულს კი, როგორც წესი, ეკონომისტ მანდილოსანს აპლოდისმენტებით ისტუმრებდნენ.

მაშ, არაა დრამატული მსახიობის შემოქმედებითი სვე-ბიდე? — ის ცოცხალია, არსებობს სცენაც, სადაც ცხოვრობდნენ მისი ქმნილებანი, პარტნიორებიც, მაყურებლებიც, თვით ქმნილებანი კი — აღარ არსებობენ. მხოლოდ მათი ანარეკლები: თითო-ორიოლა ფოტოსურათი. ხმის ჩანაწერი, რეკონსიათა სკრიპონები და ჩვენი უნარი ამ ანარეკლების მიხედვით წარმოვიღიანოთ. როგორი იფიუნენ ეს ქმნილებანი სცენაზე...

რას იზამ, ასეთია მსახიობის ხელოვნება.

ნათიელა ურუშაძე

მახაჯარი თმფარი სამოსონაძე

პასილ პნმატაჰ

**იხ შარანს
ოცდარჩიდექში...**

— უკან აღარ უნდა მოვბრუნებულყავი, — გულში ვაივლო ილიკომ, როცა ბიჭის მყოლებით ჩაბნელებულ სარდაფში შედგა ფეხი.

ბიჭმა ასანთი გააქრა და ჭრახი ანთო.

ნოტიო სარდაფში ძველ, ღმირჩილულ მაიდაზე დატეხილი მჭაღები ეყარა. ამ მჭაღს ფურნეებში აცობდნენ და ტალონებზე არიგებდნენ, თითო ცალი ორ-სამ ცილოს მაინც იწონიდა.

ილიკო ბიძიამ პირველსავე ლუკმაზე მოამთვრა თითქმის მთელი ერთი მჭაღი.

ბიჭი დაბალ, ნახევარკილოან ქილაში უსხამდა წყალნარევ ღვინოს, რომელსაც სულმოუთქმელად ცლიდა ბიძია. დაცილიდა და ისევ აუეცებდა, დაცილიდა და ისევ აუეცებდა.

ბიჭში სიბრაულს იწვევდა კაცი, რომელიც საბიერად ალკოვალი მამამისი იყო — მამასავით შავეკრემანი, თეთრი, გაფუჭფულე-ბული თმით.

— არა, არა ვარ მართალი, — გაიგებდა ფიქრი ილიკომ, — ძმებთან არ უნდა ჩამოვბრუნებულყავი. რატომ მომიყვანა ღმერთმა აქამდე, ღირს კი აწი ჩემი სიცოცხლე?

— რამარ დღეში ჩავარდნილა საცოდავი ბიძია, სადა აქვს ახლა

მამაჩემს ამის შენახვის თავი, — გაიფიქრა ბიჭმა და უფრო შეებრაღა ეს ერთიანად მოტეხილი, გასაცოდავებული კაცი.

ქუთაისში მოხდა ეს ამბავი, ოცდარჩიდექტი წლის შემოდგომაზე. ბიძია მამინ ბაქოში მუშაობდა, ლიმონათის პატარა, კუსტარულ ქარხანას განაგებდა. პატრონანი კაცი ყოფილა და პატიოსნად უძივებოდა, თურმე, თავის საქმეს.

არ დასცალდა. აირია ქვეყანა და ისიც ერთ კრებაზე „ხალხის მტრად“ გამოუცხადებიათ.

იმ საღამოსვე გამოპარულა ბაქოიდან და მძებნისთვის ჩამოუკითხავს. სამი მძა ჰყავდა, მეთოთხეტი თვითონ იყო.

არც ერთმა არ გაულო კარი, ყველას თავისი შიში ჰქონდა: იცოდნენ, „ხალხის მტრად“ მონათლული კაცი ხელისუფლებას ვერ დაემტლებოდა.

იმ დღეს, ჩვენგან რომ წაივდა, „საღორის“ ტყეში შესულა. წელიდან ქამარი შემოუსხნია, ხის ტოტზე ღვლივით გადარეგებია და შიგ თავი გაუყვია.

ხის ტოტზე ჩამოკიდებული უნახავთ ვიღაც უცხოვნი. რაღაც წერილი კი დაუტოვებია — მუჭში ჰქონია ჩაბლუჯული...

— აქ მოდი, ბიჭო, შენი ბიჭი მივიდა ქალთან.

— გადირბინე ირინესთან და გობი თხოვე. ვინ დაგაბარაო, უთქვით და გთხარა, მამიდაჩემათო. არ გამოქევა, იცოდე.

— კარგი, ბატონო!

იტყვის ამ ორ სიტყვას ბიჭი და გაიქცევა მალე უკან შემობრუნდება გობით ხელში.

— მოვიტანე, ბატონო!

— მიაყუდე ბუხრის კიდეზე და წაიგნებს ჩაუჯექი.

ბიჭი მორჩილად შემობრუნდა და მეორე ოთახში გავიდა. იქ მისი მაიდალა მომცრო, დაბალი, სულ ერთი მტკაველი გადაფარავს. ბუხრი წიფნი და რვეულია დახორავებული ხეღ.

ეს ქალი ამ ბიჭის ღვინაცვალი, და წესით, ბიჭმა დედა უნდა დაუძახოს, მაგრამ ვერანაირი საშუალებით ვერ მოაბრუნა ენა ამ უწყინარი სახელის დასახებულად.

— სადა ხარ, ბიჭო, რანაირად გაღნებს ხოლმე თვალდახელშეა.

— აეგრა ვარ, ბატონო!

— იყავი, იყავი. წიფის კითხულობ ხომ. ისე, ცოტა ხანს ხელის წაკრა კი მინდოდა. თუ არ დაგეზარება და აქეთ გამოხვალ, მაღლს იზამ.

ბიჭი ადგება, გადაშლილ წიფნში ფურცელს ჩაკეცავს, მეორე ოთახში გაიშვია და რჩილივით დაადგება ქალს თავზე:

— მოვედი, ბატონო!

— არა ვარ მე შენი ბატონი, დედითქვა, ასე დამიძახე, არ უნდა ბერი დიჯინი ახლა ამას.

— კარგი, ბატონო!

— ე, კიდევ ბატონო. ეს წუთია, არ გითხარა, ბატონობით ნუ შელაპარაკებთო? რატომ ვჯიუტობ, შე კაცო. ცუდს ხომ არაფერს გეუბნები. უკვე დიდი ხარ და კი უნდა იცოდე შენ, ვის რა უნდა დაუძახო და ვინ რისი ღირსია.

ღვას ბიჭი ქალის წინ ხელეჭამოშვებულა, მორჩილი და თვინიერი იმის მოლოდინში, რას ეტყვის კიდევ ეს ქალი. მაგრამ თვალეში, ეს არაა თვალეში, მთავრე წყლისარეკი ქლიავებია, სისველით ამოვსებული, ბურუსიანი.

ასეთ დროს გულმა ყელში იტვის მიბჯენა და ტირილი წამალივითაა, ყუნდა იტირო, რასაკვირველია, ვეღა რომ ვაგებსხანს და ცოტა სადარობა იგრძნო.

რინაზე მოღებული ვანგეით შევეიღებოდა ნიკასს ქვემოთ სარულს ვადაზე ჩამორტყლებული წვერი. თავი თეთრი ტილოს ნატურით წაუკრავს. შავი, დანრჩილული შალი წელზე შემოუხვევია და ზურგით პალაქებზე მიწოლდა. თავის დღეში წარბი არ შეუხრჯა არავის წინაშე. მუხლებზე არ დაჭირვებია ხიზვა. არავინ ყოლია ხელის გამამართველი, არც ხელეუბნი შემგრებელი.

ცმდა მამიძე უროს გაზურებულ რინაზე. ბურთბივით დაუწყებდნენ ხოლმე ხტუნვას კუნთები ველ-კისერზე, როცა ცხენისა თუ ხარის დასაჭრად ლურსმანს ჭრიდა. მისი ვაიოკვერილი ნაღის საყიდლად საგანებოდ ჩამოდიოდნენ ჩალვადრები.

ბოლო ხანს იშვიათად, მაგრამ მაინც ავადამყოფობდა. გუშინ კი სამკვლილო უუვრებოდ გამოხარდა, ურო ხელიდან ვაგარინა და მოწყვეშით დაეცემა ძირს.

და აი, კვდება ბაბუა, ჩუმად და უხმაროდ კვდება. ოჯახს არ აწუხებს ზედმეტი შოფოთისა და ოხორთი. თუმცა რა ოჯახზეა ლაპარაკი — ერთადერთი ქალიშვილია დარჩა მის ბარობაზე, ისიც ავადამყოფი და უძილობით ვაწამებულა, აგერ წვეს ახლა ფანჯარასთან მიდგმულ ტახტზე.

— გმინავს, მამა? — ძალიან შორიდან მოისმის შვილის ხმა. ძილდვითმდნენ წასული მოხუცი ცნოს ამ ხმას და პასუხს ვერ ახერხებს. — გმინავს, პაპა? — ცოტა ხნის მერე ისევ კითხულობს ნაცნობი, შემცბარი ხმა.

— პო, მმინავს! — გრძობი, თბილი თითები გადაუსვა ვიდაცამ თითის სახეზე და შეცრად შეაღვამდა.

— კაი მაშინ, დაიბინე! სიჩუქვა ოთახში. ლამაზ ჩამკრალა. ვარტყაც, კონდრინან ეზოშიც, სიჩუქვა.

ისევ შეიღებოდა შვილი, და დაფრთხილია და შეეჭვებული ხმა ისევ აკითხავს:

— გმინავს, მამა? უჭირს მოხუცს ხმის აბოღება, იცის, საკვდილისპარზე, და მხოლოდ იმიტომ, შვილი რომ აძვერალდ დაამშვიდოს, ვითომ სასხვათაშორისოდ ამბობს:

— ძილო დაამაცადე, გოგო, წარამარა ნუ მაღიბებ! ... ძალიან ცოტანდი მდიან, აღბათ, ასე მშვილად და ღირსეულად იმ გრძობი ძილში...

კალა თაატრისა

● დიდა თეატრის მნიშვნელობა ერის ცხოვრებაში, შალვა დადიანი ხშირად იტყვოდა: ძნელბღობას უამს „ღელა ენამ“ და თეატრმა შეუნარჩუნესო ჩვენს ერს ჩვენი ენა. ამ მნიშვნელობის გაკვენა თვითონ შალვა დადიანის თავზე გადატყდა, აი როგორ:

თებერვლის რევოლუციამ ტახტიდან გადააგდო ნიკოლოზ II. რუსეთში ახალი მეფის არჩევის საკითხი დაღა... საქართველოშიც დააყენა ეს საკითხი ნაციონალდემოკრატიულმა პარტიამ. გადაწყვეტეს შალვა დადიანი აერჩიათ მეფედ. აირჩიეს დელეგაცია: კრიოლოდ შეაქალი, სპირიდონ კელია და გიორგი ვაგაზა. სამეფე ცნობილი ბურჟუაზიული მოღვაწეები და ამ პარტიის ლიდერები. წვილდა დელეგაცია შალვასთან. შალვას მამინდელმა მეუღლემ, ელო ანდრონიკაშვილმა დელეგაციას უთხრა: სამი დღეა შინ არ მოსულა, აღბათ ან თეატრშია ან საღმე, ასე იცის, ან ქეივობს.

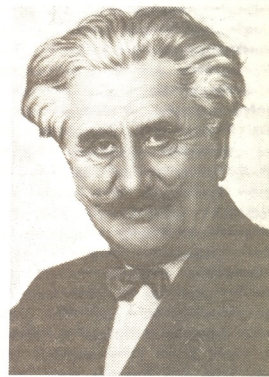
დაიწყო დელეგაციამ სამეფო ტახტის კანდიდატს ძებნა თეატრში. ვერსად ნახეს. დაიწყეს ძებნა რესტორებში, ეძებეს, ეძებეს და ერთ დღეინს სარდაფში აიოვეს, იყო ამ სარდაფში გაშლილი სუფრა, ისხდნენ მოქეიფენი, დღა სუფრის თავში შალვა დადიანი და ვანწი ეჭირა ხელში... დელეგაციამ განწვი გაიყვანა შალვა და მოხსენია თავისი წინადადება. შალვამ მოისმინა, გაიღმინა და ასე უპასუხა დელეგაციას:

— ბატონებო, მე ასეთი ხასიათი მაქვს: ან შეუხვეწებელიც უნდა ვწეყავი, ან შეუსვეწებელიც უნდა ვიარშეყო, ან შეუსვეწებელიც უნდა ვიქეიფეო!.. სხვა რამ, მე არ ვიცი!.. პოდა, ბატონებო, სამეფოდ მე ვერ მოვკვლი! ნუ მიწყენია!..

ასე დასრულდა ეს კურთიზული ამბავი. შალვა კი ხანდახან სიცოლით გაიხსენებდა ამ ამბავს და მეტყვოდა:

— აი რა მიქნა თეატრმა! დელეგაციამ მითხრა, შენ პოპულარული კაცი ხარო. შენი მოგზაური თეატრით მთელი საქართველო შემოიარეო, ხადხს თავი შეეყვარეო. და მიგადგბსო მეფედ... მაგრამ შენ ამას ახლა ნუ დაწერ. თავის ქებად ჩამომართმევენ, ვინც არ იცის ჩემი ხასიათი! ჩემს შემდეგ კი გამძლე ნებას, მით უმეტეს, რომ ამ ფაქტში თეატრი მოსჩანს!..

ვასრულებს შალვას ნებას...

სიმაართლის მოწოლოზი

● შალვა დადიანისათვის თეატრი ხალხთა დამეგობრების იარაღიც იყო. ერთხელ სომხეთისა, აზერბაიჯანისა და საქართველოს თეატრების დამმობლების ერთთვეური ჩატრდა. დასკვნით დღეშია კი თბლისში მოყვნო. და ბოლოს ვაიმართა დიდი ბანკეტი, ბანკეტი შალვასთვის საქეიფო სუფრა როდი იყო. აქ ბრწყინავდნენ თავისი მობილობებით სომხები, აზერბაიჯანელი და ქართველი მსახობები. ეს იყო სამი ეროვნული თეატრის სულიერი სიმდიდრისა და ნიჭის გამოხევა.

ბანკეტზე შექვეს სომხეთისა და აზერბაიჯანის თეატრალურ საზოგადოებათა თავმჯდომარეები: პროფესორი თასმასიბი და სახალხო არტისტი ვალარშაკიანი. გიორგი ლვინიძემ რიგგარეშე სიტყვა მოითხოვა. შალვამ ნება დართო, ბანკეტს ის ხელმძღვანელობდა.

აილო გიორგიმ ვანწი. დღედა დარბაზის შუა ადგილას და თავისი ბუხუნა ხმით მოკლედ მოსჭრა:

— სომხეთი ამჟოლს იმით, რომ აქვს ეროვნული სიამაყე — ათარატეს მთა!.. აზერბაიჯანიც ამჟოლს იმით, რომ აქვს ეროვნული სიმდიდრე — ნავთი!.. საქართველო ამჟოლს იმით, რომ ჰყავს ეროვნული მშევენა, ქართველი თეატრის ბურჯი შალვა დადიანი!..

ეს იყო და ეს!.. ჰქონდა მნიშვნელობა იმას, თუ ვინ თქვა ეს: გიორგი ლვინიძემ, რომელიც თვითონაც იყო ჩვენი ეროვნული მშევენა.

და ეს სიტყვები ყველამ მიიღო, როგორც სიმაართლის მობილობი სანი ერის თეატრალურ დამმობილებაში.

XXII საფურცლის პირველ ნახევარში ევროპელების ინტერესი კაცობის რევიზიონისად საერთაშორისოდ ვაიხარდა. ამ დროისათვის ახერხით მოგზაური ეწვია ამიერკავკასიაში, კრძალად, საქართველოს, სხვადასხვა ერისთვის და საქართველოს წარმომადგენლები მოგვანების აქტიურობებზე მოგზაურობის შიშამდებლებზე, რაც უფრადხადებს ინტერესულ წყაროებს წარმომადგენელ ჩვენი ქვეყნის წარსულის შესახებ. ამ შიშად შეიძლება მოხერხდეს კაცობის ინტელიგენცია ცნობილი ინტელიგენცია ბოტანიკოსისა და შრომადი საპენციერო ნაშრომის ავტორის რიხბერტ ლაიფლის ორტრამული „მოგზაურობა რუსეთში, უიონის, კავკასიაში და საქართველოში“. იგი რამდენიმე წლის მანძილზე ცხოვრობდა რუსეთში, სადაც ექიმად მუშაობდა. თავისი წიგნის წინასიტყვაობაში ლაიფლი წერს, რომ რუსეთში გაბრუნებული რამდენიმე წლის შემდეგ სურვილი გაუჩნდა ამ სახელმწიფოს სამხრეთ მხარეებში წასულიყო სამოგზაუროდ. და აი, 1882 წელს ინტელიგენცია ქვეყნის მდებარე ადგილზე და ორ იდენტურ ანბანს ერთად გასუვა, როგორც ექიმი და რუსული ენის მცოდნე.

ლაიფლი და მისი თანამგზავრები საქართველოს ივნიში ეწვივნენ. ჩამოვიდნენ სამხედრო გზით და ამავე უბან დაბრუნდნენ უკან, ახე რომ, საქართველოს ეს ნაწილი მართლაც ვრცელად აღწერილი ლაიფლის მიერ. შრომისხვედელია წიგნის ხაქმად ხერხიოზული შიშამდებლების ტრუვის, რადგან მოგზაურობის შიშამდებლების ვარად, ავტორისავე თქმით, მასში გამოყენებულია სპეციალური მასალები,

რომლის ნაწილი მას დაუჭურვებია ხაქმართულიყო გამოგზავრებისად. ნაშრომში ჩართულია ინტერესული სანაბის: ექსკურსიები. ავტორი იხსენიებს ანტიკური დროის წყაროებს, მოაქვს წინა წლების მოგზაურობა შეხედულებები და ცნობები.

1882 წლის 25 ივნისს ლაიფლი და მისი თანამგზავრებმა თბილისიდან კახეთის მთავრად, საგულენსომა, რომ მათთან ერთად მგზავრებმა დრამატურად და დიამბიტო აღუქმანდრე განიხილავდა. ამასთან დაკავშირებით წიგნის სქოლიოში ლაიფლი წერს, გვარი „გარბოლდოვი“ რუსულია ნიშნავს „სკოპისმარეა“. მისი აზრით, ეს გვარი გავრცელებული უნდა ყოფილიყო რუსეთში; რადგანაც რუსები ბევრ სკოპს სჯამენ.

ლაიფლი თითქმის მთელი კახეთი და ათავადიარა ინახულია მოგზაურობა, თეფლა, ყვარელი, გრემი, აღავერდი, შრავალი სხველი და ინტერესული ძეგლები. მისი ქართული შეგზურები, როგორც ჩანს, გავლენიანი პირები იყვნენ. ამდენად, დღეს პატრიოთ ხელებიოდნენ, რადგანაც ოფიციალურ, ასევე ერთს შეხედებებზე.

ლაიფლის წიგნს ახლავს გრემის და თეფლის ჩანახატები. ავტორი ერთობ თანხმდებურულად ვადმოსცემს თავის შიშამდებლებებს, აღწერს კახეთის ცალკე-კეგელებს, ბუნების სილამაზეს, მოგზაურობის ეპიკოლოებს და შეხვედრებს. აღფრთოვანებულია ალაზნის ველით, გრემის და აღავერდის ტარების შეხედობით. მის ინტერესებს წარსული ეპოქის ძეგლები და ამასთან დაკავშირებით ცდილობს მოიტანოს ლიტერატურა-

დამ ხათანდო ცნობები, აყენებენ მოგზაურობის, ვადმოდებლის, ქაშისკის მხარე პორტრეტის და სხვა მოგზაურობა ნაშრომებს. მავალიად, გრემის აღწერის დროს რკავა იანიშნავს, რომ, ვადმოდებლები თავისთან, ძველ დროს ეს ადგილი მინიშნელოვან კალაქად ითვლებოდაო, ლაიფლი წერს: გრემის ტბაში მოქმედი ტყელებია, თუშეთი შენობა ძალიან დაზიანებულია და ძირფესვიანი ადგილენა და პირიბა. მის გამო სამხრეთში ასევე მას მტად გავრცელებია, თუშეთი აღწერა თოვანებული დარჩენილი მშვენიერი ვადახანდელი, რომელიც სამხრეთის მწვერვალადან იშლება.

თავისთან წამოყვანილ მოგზაურობის დროს ლაიფლი და მისი თანამგზავრები ნიშამდებნათ კახეთის თავადებს: ჭავჭავაძეს, ახალშვილს, ჩოლოყაშვილს და ჯორჯიებს. ამასთან დაკავშირებით ავტორი ვადმოდებლის თავის შიშამდებლებებს. ყვარელი მოგზაურობა და მისი გათიბის თავად „უაქვივასი სანახევრად დანაწივული სახლში და ექიანი იაბაგურ თავაზე და ნახადებზე“, მაგრამ როგორც ჩანს, ავტორი ქმალთული მარჩა ვახშით, რომლის დროსაც ბევრი დღეოა შეფრ.

ფრთხი ვრცელად აღწერილია სადალო ენისებში, ჯორჯიის მამულში. სახლის მოწყობილობა და ავეჯი, ლაიფლისწერი, მტად უნაჩოლო ყუფილი და დასმენი, რომ კახეთში მტად უფრადლება ექიანი ანბრუმის ტანსაცმლისა და კარგი ცხენების შესენა. ლაიფლი აღივრცელებულია თავადის შემოსავლით. რომელიც თურქეთის ათას ვერსტლის მანეთ შეადგენს, მაგრამ რადგანაც საქართველოში ყველა-

აკაკი

ერთ შიან დღეს კაცო მივიდა პლიაზე და დანახა ზღვის ქველდებური ბოთლი გაოგროდა. გახანა ბოთლი და უცნო განხდა წიხი.

— შენ მე ვამათავისუფლებ, — უთხრა მან, — ამიტომ ერთ სურვალს შეიბარებენ, როგორც არ უნდა იყოფი იგი. — დამბარებ ჩემი მძის სიყვარული, — სხოცო კაცმა მტერი დუმილის შემდეგ. — ოცდაათი წლის წინ ჩვენ წავიხიზუბეთ და მას მტერი ჩემი დანახავა არ უნდა.

— შეგარბულე, — უთხრა ჯინმა, — მაგრამ შეგონა ქონებას ის დიდებას მოხვალდი. მითხარი, რატომ არჩევი მძის სიყვარული? იმიტომ ხომ არა, რომ შიშბუდი და ავადმყოფი სიყვარული ელყო: დეი?

— არა, არა, შე მშვენიერად ვარ! — წამოიძახა კაცმა. — აი, ჩემი მძი კი სიყვარული სიბახაა მისიული, მისი ქონება კი 80 მილიონ დოლარადა შეუახებულა.

ბანკის მმართველმა გაწროდა მთავარებს კვადლი, რომ სურვებ ეწერა. „მოქმედი ჭკვიანად დაიკო და ვადმოდებელი ფულდები“.

მთავარებმ დაყენიეთ შეხედა მმართველს და პასუხად დაუწერა. „გაისწორე ვალბტერი, ძამიყო, შენ ფორტუროსთს ვიდებენ“.

ერთმა განსაუბრებული სისულთავის მოყვარულმა შოტლანდელი თიბის ბინის კარს წარწერა მაკრა.

— აბოთუა, კარგად ვაწინდელ ფეხები... შეზობლის კარის წინა ბაღისჩაქე“.

ფურცლების ბოვი ცდილობდა, სიხინდის ხაზევ ვადაყირავებული ფურცლი აგ-

წია. მასთან მივიდა მეზობლად მწვავრები ფერმერი, შეხედა და უთხრა:

— იგი, უილის, დანებე თავი ცოტა ხნით მან საქმეს, წამო, ვიხადილელი, მერ მეც მოგვამარებო.

— თქვენი დიდი მადლობელი ვარ, — უხანახო უილისმა, — მაგრამ არა შეგონა ის მამარმეს მოეწონოს.

— შენც ერთი, კარგი რა — წამოიძახა ფერმერმა.

— კარგი, წამოვალ, — დღითანხმა მიქი. — მაგრამ ვიცი, მამარმეს ეს არ გეუხარებდა. კარგად რომ დანახავდი, უილისმა მადლობა ვადაუბნა პატრონს.

— მე ახლა თავს ბევრად კარგ ვგრძობ, მაგრამ ბოშ ვიცი, ეს მამარმეს მანიც არ მოეწონება.

— ნუ სხედლობო! — წამოიძახა მეზობელმა. — შო, მართალი, სად არის ახლა მამა?

— ფურცლის ქვეშ, — მიუფრ ნირწამდარმა.

საქართველო საზოგადოებრივი

ნატალია ორლოვსკაია

ფერი იაფია, ეს შემოსავალი სავსებით საქარისია. რაც შეეხება ხაფილს, ლიბელი ბაზაზეა აღნიშნავს, რომ ღირსის ქაწივებით ვაშლდენ. ერთ სურსათზე თანაზღინაზე ქართულს უზარმაზარი ყაწი დამუღვია, მერვე მათთან ერთად გაუჭრძელებია გზა და კარგად უმართავს თავისი ცხენი.

ლაიელი დაინტერესებული კახური ღვინის ხატიებით. ამიტომაც ქორჭაძეების მარანის ნახვის შემდეგ ვერცხად აღწერს, თუ როგორ ინახვენ ღვინოს ხაქართველოში. ინგლისელი მოგზაური თვლის, რომ კახური ღვინო საუკეთესოა და მთლიანად ჭკავს საფრანგეთის ზურღვნილი.

ყველა აღწერილი წვეთლებისას მოგზა-

ურები დროს აბარებდნენ მამაკაცების წრეში. მხოლოდ ჩოლოყაშვილების ოჯახში ხადლს ეწერებოდა. დაიხასხისი, რომელსაც სტუმრებზე დადი შეიხებელებია მოუხდენია. როგორც დაიდი წერს, კიენა იყო მშენიერი ქალი, უზღრესად შთაბეჭდავი სხვის ნაკეთებით და იერიში. ინგლისელი იტორი ვურაზელისა ჰქვია, თუ როგორ იყო რაცხული ქალბატონი ჩოლოყაშვილი. როგორც ვეველა მაღალი წრის მანდილოსანს მას ცეცა ვანიერი აბრეშუმის კნა, მაგრამ დაიდი დიდი ქაყოფილებით აღნიშნავს, რომ სხვებისაგან განსხვავებით, იგი ხაუკეთესო ევროპული სტილით ყოფილა შეტყობილი.

ავტორი კვამლებს მოგზაურობის

დღიურს, ახე რაში შეიხებელებიან: ვის ხახვებით ნათელია, როდის ჩადიოდნენ ისინი ამა თუ ამ ადგილას, ხადვათიენს ღამე, ხად ისაუზუნეს, ახადილეს, ივანშენს, ფადია, რომ ლაიელი დიდად კმაყოფილი დარჩა კახეთში მგზავრობის და ხამაქვებით ვაღმრევეტის რავის შთაბეჭდილებებს. იგი ხმარად იყენებს საქართველოს შესახებ არსებულ მასალებს, თამეკ აკეთებს სავთიარ დასკვნებს და დაეკრებუტებს. მანაღლითად, თელავის სამეფო სხასხლერე მსქელობასთან დაკავშირებით ავტორი ვამოქვამს აზრს, რომ მველი კართული ნავებობების ფაქტების ფორმა უახლოვდება გოთურ სტილს; ვაზობრის გზაზე ნანახ მველი მონახტრის არქიტექტურის იგი ადარებს მვეტებისა და აწაწურის ძეგლებს.

ავტორი აგრეთვე ყურადღებას აქცევს იმას, რომ თბილისის მახლობლად, სარაიბალში აუვაგებელი და კარგად მოწყობილი ვერმანულების დახასხივია. ცნობილია, ეს ვერმანულები ვაღმრევეტე საქართველოში 1818 წელს. იგი მოინდევლი ოფიციალური მასალები ვვიხვეწებენ რომ პირველ ხანებში ისინი წაყუდნენ დიდ სიამეებებს. მავთს ლაილის წიგნი ადახსტურებს, რომ უკვე ომის წლის შემდეგ ჩამოსული ვერმანულები ხახვებით შეეცადნენ ადგომობრე პირიბებს და მორაგულურად შეუშობდნენ. თუ ჩვენ მივიხედოთ მვედეველებსაში გასული საყოფი ინფორმაციის პირიბებს, ნათელი ვახდება, რომ დაიდიის წიგნი მინწუნელივანი შეეძებნა. დაინტერესებული მკითხველებისათვის.

— როგორ მოწონს მანესს შენი ახალი ძალი?

— ძალიან. ყოველ დილით მოაქვს ჩემთვის ახალი გახუტები.

— დიდი რაზე. ახე ბევრი ძალი იქცევა.

— შეიძლება, მაგრამ ჩემთან ცოტა სხვაგვარი სიტუაციაა — მე ხაერთად არ ვიწერ ვახუტებს.

— ჩემი ცოლი ვაწარუყვებელი მადინიანებს თავის ყოფილ ქმარზე ღაპარაკით.

— ნუთუ არ შეგიძლია, ვაღაბგვიო ახას?

— როგორ?

— შენც ვაწარუყვებელი ილაპარაკე მომავალ მერულზე.

— მე არავინ დამირეკავს ტელეფონით ჩვენებისას.

ერთი ბიწნახენი რეტორანში ხადილდა. უცებ ფოიეში ლი იაკოკი დინახა, მივდა მასთან და უთხრა:

— ხალონ იაკოკი თქვედ მომ ამერიკული ხავეტობილო ბიწნახის ხახელე განთქმული გმირი ხართ, მე კარგად ვიცნობ თქვენს კარიერას და თუ რაიმე წარმატებას მივაღწიე, მხოლოდ თქვენი მავალითის წყალობით. ერთ დიდა ხათხოვარე მავქს თქვეწთან. არ შეგიძლი.

მთ, მოხდებოთ ჩემს მავიდასთან და მომხალლო, მე პარი მქვია, და მთხოვოთ, წარადგინოთ ჩემს მეგობრობას? ეს მალიან მინწუნელივანია ჩემთვის! იაკოკი დაიანხმდა. მოიკლა, ხანამ ეს კაცი მავიდას მიუღებოდა და მისიენ ვაქმარათა.

— დმერთო ჩემო! — წამოძამა მარის ერთმა თამაინეხატავანმა. — ეს ზომილი იაკოკია და ის პირდაპირ ჩვენენ მოიღის!

— ვამარჯობა, პარი, — თქვა იაკოკმა, — ვამაცანი შენი მეგობრები.

მარამ ცეცხად შეზება ცნობილ ბიწნახენს და კბილებში ვამოკლა.

— მოვციანებ მოდი, ლი, ზომ ხედავ, ჩვენ ვხადილობთ.

— რა მოწონს ჩემში ყველაზე მეტად, — ჰკითხა ცოლმა ქმარს, — შეხანინწავი ხახე თუ დაეღებოდა ტანი?

— შენი იუმორის ვრძინება, — უპასუხა ქმარმა.

დადი ფირმის მწვლელზემა გამოძამა კადრების დირექტორი და უთხრა:

— ჩემი ვაჟი ამოატერეს კოლეჯს და ხახუშაოს ეცემს. მე ვუტყობო, თუ თქვენს ახალ თამაშებზედ აფიცვო, მაგრამ ვახობ, ნუ მიანიებუ მას რაიმე უმართესობას სხვევთან შედარებით. ისე მოეცეცით, როგორც ნებისმიერ ჩემს შვილს.

ტელეფონის ურების დროს რეკავს ტელეფონი.

— პარი, შენ ვირეკავენი!
— ხაიდან დაახკენენი!

აპკლე ჭაპჩაძე

ფრაგმენტი რომანიდან რაგმით იღბა შაჰნაღლი ღამე

● 1914 წლის შემოდგომაზე, რუსი მარქსისტების ლიდერი და რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ფუძემდებელი პლენანოვი პარიზიდან ჩავიდა ლოზანას, სადაც, 11 ოქტომბერს, წაიკითხა ლექცია იმის თაობაზე, თუ როგორი პოზიცია უნდა დაეჭირათ სოციალისტებს მსოფლიო ომის მიმართ. ყოველი გადახვეწილი რუსი სოციალისტი, რომელმაც შეძლო მოხვედრა ლოზანაში, ცხადია, ესწრებოდა ლექციას, ისევე როგორც სოციალისტები სხვა ქვეყნებიდან.

იმ დღეს, „სახალხო სახლის“ დარბაზი ვაივსო კაცებითა და ქალებით, ორჭოფული განწყობილენა რომ დაუფლდებოდათ, ვინაიდან პატრიოტიზმისა და ნაციონალიზმის ადამიკობა, რომელიც ომის დაწყების შემდეგ მიიღო მთელს ევროპას, მათი უმრავლესობის გულში საპასუხო სიმებს ათრთოლებდა. მოულოდნელი და საგანგაშო იყო, რომ მათი ემოციები ჩაითრია იმან, რაც, მათივე მოძღვრების თანახმად, წარმოადგენდა პირწაყარდნილ იმპერიალისტურ კონფლიქტს. იშუა ლექციება, რომ აუფრიალებინათ დაზაყების დროში თავიანთ ფრაკციებს შორის და მხარში ამოსდგომოდნენ ბრძოლის ველზე წასულ თვისტოთ. აღმფთვება გერმანიის წინააღმდეგ იზრდებოდა. თვით პლენანოვმა უკვე მოუწონა საფრანგეთში დაბინავეული რუს სოციალისტებს — ჩარიცხულიყვენ ფრანგების ჯარში.

ფრანგული იღა ლექტორის მაგიდის უკან აღმართულ ტრიბუნაზე და ელასარაკებოდა ყურდაქვეტილ აუდიტორიას. მაკარი შესხედლობის კაცი, თხელი წვერით შემოსილი ასეკურთი პირისახე რომ ჰქონდა, წლების მანძილზე შესწავლიდა იმას, რომ ეყარობოდნენ, როგორც „მოძღვარს“ და „მასწავლებელს“, ამიტომაც ქედალაღური და დამრიგებლური ექიმოლი ლაბარაკობდა მამინაც კი, როდესაც ლამობდა გულთითარება გამოყენება. მაგრამ მსმენელები მოჯადოებულნი იხსნენ. მათთვის იგი იყო დიდი ბელადი რევოლუციისა, დიდი ქურბი მარქსიზმისა, რომელიც ამბობდა ზუსტად იმას, რისი მოსმენაც სურდათ.

BECAUSE THE NIGHT WAS DARK CHAVCHAVADZE

პლენანოვი აწყობილი და მალაფარდოვანი ფრაზებით გმობდა გერმანულ სოციალ-დემოკრატებს, რომლებმაც რისხვავდნენ ხმა მისცეს სამხედრო კრედიტებს; ძრახავდა მათ, როგორც მილალებულს, იუღებსა და რენევატებს. მერე უეცრად ახსენა ფრანგი სოციალ-დემოკრატები და ხოტბა შეასხა. იგი არწმუნებდა მსმენელს, რომ უყოყმანოდ და უსიტყვეოდ დაეკვირვებოდნენ მხარი ფრანგებისათვის, ვინაიდან გერმანია იყო აგრესორი ანუ ქურდი ბნელი ღამისა. პლენანოვი ამბობდა: როდესაც ომი დამთავრდება, სოციალისტებმა უნდა განახლოონ თავიანთი ბრძოლა კაპიტალიზმისა და მასების ექსპლოატაციის წინააღმდეგ, რუსეთის ხელმწიფის ტრანზისის წინააღმდეგ, მაგრამ მანამდე ჩვენი უპირველესი მტერი გერმანიის კაიზერი არისო. სიტყვა რომ დაასრულა, წუთით

გაშეშდა, ოღნავ ეღიმებოდა ტამის ქუხილსა და მიწიერების შეძახილებზე. მერე ტრიბუნაზე მიიწვირა ყველა ამხანაგი, ვინც კი აწიუნს ან შეკამათებას იწყებდა. აუზნებულმა და შეშფოთებულმა ჩურჩულმა გადაყარა დარბაზს: ლენინი, ლენინიო... ტანმორჩილი, ჯშუხი კაცი, მწითული წვერი რომ ჰქონდა, ზეზე წამოხტა, სცენაზე ავიდა და ნახევრადდაცლილი ლუღის ტორჩა წყნარად და აუჩქარებლად დალო ლექტორის მაგიდაზე. ეს კაცი იყო ლენინი. მხოლოდ თვალი შეავლო პლენანოვს, ჩვეული ფესტით ხელი გადაისვა შეთხლებულ თმაზე, წუთით შეყოვნდა, აუღრტორიას აკვირდებოდა თავისი პატარა და მოჭურტული თვალებით, საიდანაც გამჭრიახი და ოღნავ დამცინავი მხერვა გამოკრთოდა. ამ კაცს, გარდა უჩვეულოდ ამობურცული შუალისა, არაფერი ვა-

ანდა განსაკუთრებით შეზამწვევი, რითაც სხვათაგან გამოირჩევიდა. მაგრამ იმ წუთსავე, როგორც ეს დაიწყო ლაპარაკი, მისგან თითქოსდა დაიძრა უცნაური მავნებელი ძალა, რომელიც ატყვევებდა მსმენელს, მეგობარი იქნებოდა თუ მტერი.

მისთვის უცხო რამ იყო ოქროპირობა. მტკიცე ხმით, გაბეჭულად და ჯიქურ მიადგა სათქმელს: — მე სასტიკი ვეთანხმები პლუხანოვის სიტყვის პირველ ნახევარს, რომელმაც მან აკვიწრა გერმანულ სოციალ-დემოკრატია დალატა. მაგრამ იგივეს ვეღარ ვატყვი მეორე ნახევარზე, როგორ შეიძლება დავიცვათ ფრანგული სოციალიზმი, რომელაც მოუწოდებს იტალიელებს ომში ჩაბმას? პლუხანოვი აკრიტიკებს იმ ამხანაგებს, რომლებიც აცხადებენ, შეუძლებელია დადგენა იმისა, თუ ვინ წამოიწყო ომი. მაგრამ, ჩემი შეხედულებით, მიმდინარე ომი შეუხვევითი მოვლენაა როდია, ერთი ან მეორე მხარის შეტევას რომ გამოეწვია, არამედ ეს გახლავთ უშუალო შედეგი ბურჟუაზიული საზოგადოების ვითარებისა და განვითარებისა, როდესაც პლუხანოვი ამ ომის განაღდებაზე ამბობს: ერთმა კაცმა მეორეს ეკლში წაუჭირა ხელი და ამიტომაც მსხვერპლის დასახმარებლად მეზობლები უნდა დაირაზმონ. ეს არის ბალური და გულბურჯავილი მსჯელობა. ნათუ პლუხანოვის ერთმანეთში ერევა დიალექტიკა და სოფისტიკა?

ლენინს დიმილი გაუქრა პირისახიდან. ცერა თითები მამლაყინწურად ამოიჩრა თავის ყოლექტქვეშ, იდლებში, და ნაბიჯი გადადგა წინ. მისი მონოლოგი, ელამი თვალბი მრისხანებასა და აღმფთვობის აუბრიალებინა:

— ბურჟუაზია ცდილობს დაეგარწმუნოს, რომ ეს, უბრალოდ, არის ძველგებრი ვაიდის ნაციონალური ომი. მაგრამ არა და არა! ეს იმპერიალისტური ომია! ამას ვერაფრით გაეცქევი! და პლუხანოვი აბლაუბდას ჩნახას, როდესაც გვეუბნება: დროებით შეეწყვიტოთ სოციალისტური ბრძოლა და მეტე კავაახოთი. რა უნდა გავწვაახოთ? ზრდილობიანი სალიონური თამაში ორმხრივი დათმობებისა? ეს ხომ სწორედ ისაა, რაც ეკამბათ დამბალ კაპიტალისტურ დემოკრატებს! მუდმივბელია კაპიტალიზმიდან გადასვლა სოციალიზმში, თუკი არ დავამსხვიეთუ ერთუნელ და სოციალურ ჩარჩოებს. შეუძლებელია

შეგაჩეროთ ჩვენი მოღვაწეობა! და არავითარი ეჭვი არ შეიძლება არსებობდეს იმაზე, რომ მუშათა კლასისთვის პირველი მიზანი, ან ახლა, უნდა იყოს ცარიზმის დამარცხება, ვინაიდან ცარიზმი ასჯერ უარესია, ვიდრე კაბერინი. მშვიდობის ღობეზე, პლუხანოვმა რომ წამოაყენა, პოლიტიკანის ღობეზეც გახლავთ. პროეტარული ღობეზე უნდა იყოს სამოქალაქო ომი. სოციალ-დემოკრატია ვალია, რომ გაფანტონ შოვინიზმის კეამლი და დარაზონ პროლეტარიატი უკანასკნელი, გადამწყვეტი ბრძოლისათვის.

მსმენელებს შეუქარით დაუქნია თითი:

— ვახსოვდით მარქსის სიტყვები: მუშენ არ მოელოება სამშობლო. ჩვენ უნდა გადავკეციოთ ეს ფსევდონაციონალური ომი შეტაკებად პროლეტარიატსა და მმართველ კლასებს შორის!

უხიბთ თადადკერება ვლერდა მის სიტყვებში და თავისი ხვედრის ინტელბური შეგარბმებაც არეკლიდით.

ამასობაში პლუხანოვი ფეხზე წამოდგა და ხმაბლად გამოხატა თავისი აღმშობება:

— ამხანაგ ლენინს სურს, რომ აღამიანები დაუმორჩილოს იდეური დაუმორჩილოს აღამიანებს. იგი მოწყვეტილა რეალობას!

აგზნებულმა ლენინმა ზოხლოთ ესრალა პასუხი, რომელიც წვეტიდა ყოველგვარ ურთიერთობას იმ კაცთან, ვისაც აქამდე უწოდებდა თავის წინამძღოლს:

— მამ, მით უარესი რეალობისათვის, ბატონო პლუხანოვი!

ბატონო და არა — ამხანაგო! საჯაროდ მაიყენა შეურაცხყოფა! სულსმეშველებმა მდგომარეობაში მოიკცა მთელი დარბაზი. ლენინის განარისხებულ მზერას ვანგაში შეეპარა. რამდენიმე წარბმეჭუნებით კაცე, შეკუმშული მუშტებოთი, უახლოვდებოდა და მის მიმდევრებს. ჩხუბი რომ ატეხილიყო, ალბათ, სხვები შეეშველებოდნენ, როდესაც მისი მომხრეები შეუდგნენ დავის მეწინავეებთან, ლენინი უწუმრად გაიმურწა დარბაზიდან.

მისი მტრები ამგვარ განრიდებებს ჩაუთვლდნენ ლაჩრობად. მაგრამ მისი მეგობრები ამამი ვერაფერს ხედადნენ გარდა სიფრთხილისა და სალი აზრისა.

თავად ლენინს თავი არ აუტკივებია ამხვე ფეხებით. იგი მარად დასკეილა „სახალხო სახლს“ და სულაც არ ნანობდა კავშირის

გამწყვეტას იმ კაცთან, ვისაც მდე მოწინაშეობით სცემდა პატრუს, პლუხანოვმა თითონ გამოამოღავნა თავი ლმობიერ, ბურჟუაზიულ სენტიმენტუალისტად. იმ კეთილშობილ მეამაჟელებსა და გვარლიოს ფოცრებს, მისი წინაგებრი რომ იფხვე, უკვე უქიქათ თავიანთი უკანასკნელი სიტყვა; მაშინ როდესაც იგი — ვლადიმერ ულიანოვი, ვისაც ახლა ლენინად იცნობდნენ — შვილი ღვთისმოსავი, მთავრობის ერთგული მოხელისა, მაინც სხვა ღვთისმოსავან იყო გამოღმნილი. მართალია, გარკვეული მნიშვნელობით, რუსეთის წერილფება აზნაურობის პროლექტი ვახლდათ და ბავშვობისა თუ მოწინაშეობის წლებშიც ყოველზაფხულს ატარებდა თავისი პაპის (დედის მხრიდან) მამულში, სადაც ყოველი ხე, ყოველი ხეივანი, ყოველი კუთხე და კუნჭული უყვარდა. კულთიავებოდა, მაგრამ, განსხვავებით პლუხანოვისა, იგი უბრალოდ კი არ ამბობდა თავისი ძვალ-რბილმე ვაჟდარს სიყვარულს, არამედ ახერხებდა ჩაეკლა ეს გრძობა, რათა მთლიანად გაიკვებოლიყო მამურალოთიან და უპოკართან. ხლო პლუხანოვი ეჩვენებოდა გამხმარ ტოტად, რომელიც უნდა მოამტკიოდა ცეცხლის გადაისრებით.

თეთონი ლენინი თავს მიჩნევდა ჭეშმარიტების მეჩირადლხედ, იმ ჭეშმარიტებისა, რომელიც ერთბელ რომ დამაყრდნობდა, მეორე სამუდამოდ გასტანდა. მისთვის მარქსიზმი ნიშნავდა რელიგიას, რომლის დამაყრდნობლიობა ხშირად სრულად ვერ უთავდებოდა სუფთა მეცნიერულ აზროვნებას. და რადანაც ლენინს სძულდა მისტისციზმის ყოველგვარი ფორმა, ეს დამთავრებულ და საპირისპირო რწმენა მიჩნდა ახალ აზროვნებად.

სწრაფად მიბაიჯებდა ქვაფენილზე, ბრაზიანად იქნივდა ხელებს და ყურადღებას არ აქიკვდა გაიმეღთა კაკერეებულ შუბონიხვებს. ფიქრით ისევ იმ დარბაზში იყო, საიდანაც გამოიპარა, „იჭვრებო! ღორბო! სალახანებო!“ — გულში აიკეძბდა იმ ამხანაგებს, პლუხანოვის გარშემო პირუტყვებით რომ შეეგვროდლანო.

უკვე, ზურგს უკან მიიქმდა უსწრმისწორი, აჩქარებული ნაბიჯის ხმა. მოიხვედა და ახალგაზრდა კაცი მოხვდა თვალში. ასიმეტრიული, მაგრამ არცთუ შეუხვედავი სახე ჰქონდა.

— ამხანაგ ლენინ, რადაც უნ-

და ვითხრათ. ასეთი ზელსაყრელი შემთხვევა აღარასოდეს მექნება. იგი თავისუფლად ღალატაკობდა რუსულს, თუმცა მეტყველებას ოდნავ დაჰკარავდა უცხოური იერი. ლენინმა აღმაციერი მზერა ესროლა. შენიშნა მისი თავისუფალი სიარული — რაღაც საშუალო ფენის თრევასა და ბაჯბაჯს შორის, თითქოსდა გამოწვეული ბარძაყის ხანჯლით. „მარგლიანი კეგურუ“, — თავისთვის თქვა და გულში გაეღიმა. მაგრამ პასუხი მკვახე და თავდაჭერილი იყო:

— დაიბ, რა გზაზედღა?

ახალგაზრდა კაცი წუთით გაჩუმდა, თითქოს გემოს უსინჯავდა იმ სიამოვნებას და კმაყოფილებას, რომელსაც ახლა მიანიჭებდა ლენინს.

— ამხანაგო ლენინ, — თქვა მან ბოლოს და ბოლოს, — ეს სიტყვები გულშით მოდის. დღეს რომ მოვიმინებთ, უკვე მივხვდით, რომ თქვენა ხართ მარქიზმის დიდი ხუროთმოძღვარი, პირველი და ერთადერთი კაცი, რომელმაც სრულყოფილად შეიცირო კარლ მარქსი.

ლენინი შენერდა და ცნობის-მოყვარული დააკვირა უცნობს. მისი მომდინარე სახე ლე-

ნინისას გაუსწორდა. უცნაური სახე კი ჰქონდა, ერთი მხარე ისე იყო გაბრტყელებული, თითქოსდა ზედ რამე უნდა დაედგათ, მაგრამ მერეს ვერაფერს დაუწუნებდი. სახეზევე ეყრა ახალგაზრდული გამბედაობა, რომელიც თანაბრად მოხიბლავდა ქალსაც და კაცსაც.

— რა გქვიათ თქვენ? — ამჯერად უფრო მეტობრივი კილოთი ჰკითხა ლენინმა.

— რედოფე შტანი. შევიცარიელი ვახლავართ. — რუსულს ძალზე კარგად ლაპარაკობთ.

— ლინგვისტი ვარ.

გზა განგრძეს. რედოფემა თქვა: — თქვენ აღტაცება მომეგვარე ჯერ კიდევ მაშინ, ვიდრე თვალ-ით ვიხილავდით. დაახლოებით ერთი წლის წინათ იყო, როდესაც პირველად გავუცანი იმ პოზიციას, თქვენ რომ მეგვრათ 1891-92 წლების რუსეთში შიმშილის დროს. თქვენ მაშინ განაცხადეთ: შიმშილის მსხვერპლთ არავითარი დახმარება არ უნდა გაუწეოთ! თქვენ იცოდით, რომ შიმშილი დაანგრევდა გულების მურენიობას და ხელს შეუწყობდა

პროლეტარიატის შექმნას. თქვენ არც შეყოყმანებულხართ, არც შემინებულხართ, როდესაც უფრო დიდი და უკეთესი მომავლის გულსათვის ხურეც შეაქციეთ ყალბ ბურჟუაზიულ ხნოებს; ფარისევლურ ბურჟუაზიულ ქველმოქმედებასა და სიკეთის თესვას.

ლენინმა ვერ შეძლო შეეკავებინა კმაყოფილი დიმილი, რომელმაც წამით გაიღიმა და უმაღლეს გაქარა, მხოლოდ მწითური წვერი შეუთრთოლა. მაღლესი იმნებად მატროიდენ თავის ოღნავი დაქნევა გაიმეტა რედოფე განავარობდა ლაპარაკს, თანაც ამოდ დაპობდა, ფეხი აუწყო ლენინისათვის.

— მაგრამ ახლა, როდესაც ვნახეთ და მოვისმინეთ, შე უკვირვით, რომ თქვენ, დიდი ხუროთმოძღვარი, აგრეთვე ის კაცი ხართ, რომელიც ისტორიული მატრიადიზმის სახელით ვახდებდა დიდ დაამხრეველს. ეს იქნება რელიგია ნერვეისა, მოიტანს ახალ ცხოვრებას, და შეცვლის ამ უხარო, საზიზღარ რელიგიას — ადგილის რელიგიას. ოჰ, მე მჯერა თქვენი, ამხანაგო! თქვენა ხართ

ქართველები ლინკოლნი პარიაში

ქართველი და ამერიკელი ხალხების ურთიერთობას დიდი ხნის ისტორია აქვს. ჩრდილოეთ და სამხრეთ ამერიკის 1861 წლის სამოქალაქო ომის მიმოხილვისას საქართველოს პრესა, ზეგირ პოლიტიკური და საზოგადო მოღვაწე მამონი, ჩრდილოელენ უფრო და მხარს მართობის ლიკვიდაცია სამხრეთის შტატებში ახალგაზრდა ამერიკელი ერის უმეზღენლოვანს ამოცანად მიანჩნდა.

როცა ამ ომის ერთ-ერთი მონაწილის, რუსი ენგელმის ე. წ. ტურჩინინოვის ბიოგრაფიას ვეცნობოდი, შემთხვევით წააჭყნედი ერთსტოვიასა და გრუზინოვის გვარებს. ვინ იუნენ იხიანი, როგორ აღმოჩნდნენ ამერიკაში, ან რას აკეთებდნენ იქ?

საბრძალურ დოკუმენტებში მოიპოვება ცნობები ერისტოვიებისა და გრუზინოვიების შესახებ, მაგრამ არც ერთი სიტყვა არ არის ნათქვამი ამერიკაში მათი ემიგრაციის თაობაზე.

იხისათვის რომ ერისტოვიას და გრუზინოვის „კვალს“ დავდგამოძიო, ტურჩინინოვიც უნდა დამეწყო.

აჰ, ის, რისი გამოჩვევაც მოვახებრებ-

ამერიკაში ჩრდილოეთისა და სამხრეთის საომარი შექმედება დაიწყო 1861 წლის აპრილში. ილინიისის შტატში სწრაფად იქმნებოდა მოხალისეთა რაზმები, რათა მოეგვრებინათ სამხრეთელთა შეტევა, რომლებმაც შექმნეს ამერიკის შტატების კონფედერაცია. იქ მონათმფლობელობა ახალი სახელმწიფოს ურევე საფუძვლად ცხადდებოდა. ტურჩინინოვმა (იგი იმხანად ჩიკაგოში მუშაობდა) მიიღო ილინიისის მეცხრამეტე პოლიკის სარდლობა, რომელიც ძირითადად შექმნილი იყო ჩიკაგოვლისათვისაგან და მასში შედიოდა ათასზე მეტი კაცი. ერთი თვის გამბლიერებული საველე მეცადინეობის შუგედად ტურჩინინოვმა შეხმლო, შეექმნა მტკიცე სამართლო ნაწილი.

და აი, აქ, ნაწილის მეომართა სიემში, ჩნდება ერისტოვიებისა და გრუზინოვიების გვარები.

დავაჯერო, რომ რუსეთში მე-17-19 საუკუნეებში ცხოვრობდა ბერი საზნდრო ერისტოვი და გრუზინოვი. დამსახურებული პა-

ტივისცემით სარგებლობდნენ გენერალ-ლეიტენანტი გიორგი იესეს მე ერისტოვი (ერისთავი), ელიზბარ მანუჩი მე ერისტოვი (ერისთავი); 1932 წლის შეთქმულების ერთ-ერთი ინიციატორი და აქტიური მონაწილე იუნენ ოფიცერი გრუზინოვიებიც უფრო სწორად, ქართველი მფლები, ანუ საქართველოდან ჩამოსულნი.

ერისტოვიების გვარის ბევრი სამხრეთის მსახურობდა ჩრდილოეთ კავკასიაშიც. ისინი იქ გადასახლდნენ საქართველოდან კიდევ უფრო ადრე, დაახლოებით 1650-1670 წლებში. 1832 წელს გრემის კახაკები, მათთან ერთად კი საქართველოდან ჩამოსული ერისთავებიც, შუგედნენ თერგის კახაკთა ჯარის შემადგენლობაში. ორმოცდაათიანი წლების დამლევს პოლკში მსახურობდა ხორაზნევი (თავდაპირველად მედროშე, მოგვიანებით — პირველი ოფიცრის წოდება კახაკთა ჯარებში) ჰერტერ ერისტოვი. მისი ბიოგრაფია მიიღარია მრავალი სამხედრო დამსახურებით რუსეთის არმიაში. მაგრამ ერთხელ იმით შეურაცხეთ-

ის ერთადერთი კაცი, რომელიც საძირკველს ჩაუყრის ახალ სამყაროს, ხაღვ დაძვინანის მიერ ცრურწმენა დემერითისა გაუქმდება, ხაღვ ისტორიული მატერიალიზმის გეზისა და ბუნების საბოლოო ვეგემების შესაბამისად განხედების დემერტაკები. რა თქმა უნდა, ყოველივე ეს მითხვბის ძაღვადობას — დიდ ძაღვადობას. მაგრამ თქვენც იცით ეს და მეც ვიცო. თქვენ გესმით, რომ გამარჯვებულმა არ უნდა გამოინოს გულმოწყობა. და არღვსა დაღვება თქვენი ჟამი, თქვენ გეყოფათ გამგეობა, რომ იყოთ უმორწყალო!

ქუჩის კუთხეს მიუახლოვდნენ და უეცრად ლენინს შეჩერდა. მას სჩვეოდა „გამიჯნურება“ იმ აღმინებულად, ვინც თავისანად მოეჩვენებოდა. მისი თვალები — განსაკუთრებით ერთი თვალი, უფრო დიდი რომ ჰქონდა — მიამტრებდა რუღლოღვის თვალბის ოღვანე მორცხვი, მაგრამ ყოღვისმსომცველი მტრით. მერე გაიღმა, თვალები მოჭუტა და ცხიერი, მაგრამ უბოროტო დაციწვით უთხრა.

— წინასწარმეტყველებას წარმოთქვამთ, ამხანაგო?

— არა, ამხანაგო. უბრადლოდ, რაციონალური და ლოღვიევი დასკვნები გამოაქვს. და ეს იყო, რისი თქმაც მინდოდა თქვენთვის. და როდღვც წამოიწვებით ამ წმინდაიწმინდა ძაღვადობის ბერეუჯანის მოსახსობად, მეც თქვენთან მიგუღვო, ვიზილო წაყოფი თქვენი შრომისა. ვპირდებით, რომ მეც იქ ვიქნები.

ლენინმა გაიღმა, ოღვანე შემკროლონი ჩანდა:

— ყველაფერი ეს ძაღვზე კარგია, მაგრამ მე ვისურვედი, კიღვც გვესაზღბა უფრო აზლო მომავალში. — მერე წარგები შეჭმუხვა, ცდილობდა, რადღვც გაესხენებინა, — რუღლოღვ შტაინი? რუღლოღვ შტაინი? დაციწვ, თქვენ ხომ არ ბრძანდებით ის კაცი, რომელღვაც ბერნში თქვა, თითქოსდა მე ყვეღვზე მეტს ვირჯები ადამიანთა ბედნიერების განსახორციელებლად ჭინჭველების ბუღვში.

რუღლოღვს წუთიერი დღვნეუღვობა დაღვტყო.

— დიას, — თქვა ყოყმნით, — მაგრამ თქვენ ვინ გითხრათ? — ვინ მითხრა? ვინა და კაცკაც-

მა მომიბრბენინა თავის ბოღვებზე აზლო ამბები.

თავი უკან გადაიღვო და სიცილი აუტყვდა.

არავის შეეძლო უფრო გუღვიანად ეცინა, ვიღვრე ლენინს თავისიანების საზოგადოებღვში. ახღვც სიცილით ჩაბტობდა, მზიარუღვბის ნაოჭებმა მიღვდა მრუეჭუტუთ თვალები. მერე წამოიყვირა:

— თქვენ კომედიანტი ბრძანღვობით, ამხანაგო შტაინ! მაგრამ სუღვერთა, აუცილებლად მოღვლოდა მნახეთ ბერნში. ჩვენ უნდა გავგერემოლოთ ეს საუბარი.

მაგრამ ამხანაგი შტაინი იქ აღარ იყო. მან თვალი მოჭკრა, რომ მიაგენ მოგართებოღვნენ ლენინის მომბრბეები და თავისი მოუბღვსავი, არხაპანხა ნახეღვბით გაიქცა მეზობლო ქუჩისკენ. ლენინმა თვალი გააყოღვო და გაიფიქრა: „მითღვც კენგურუს ჰგავს, თავისი კული შარღვღვში რომ დღვო მღვლავს“. მერეკი უფრო ხაღვდა განსაჯა: „დიდი ემშაქის ფეხბი მაგრამ სწორღვდ ასეთები შეჭაჭინიკება“.

ინგლისშიღვან თარბმნა
თაგავ წარბოშვიღვსა

ფიღვმა, რომ მის ეროვნულ წარმოშობას შეეხნენ, ოფიცერთა თვალღვინ ხიღვა გააწნა შეურცხმყოფულ პოღვას მეთაურს. ერისთავი ხაღვმღვრო-ხაღვლე ხასაპართლოს გაღვასცეს იგი გაიქცა, ჯერ შობიღვლოდ რუღლოღვითი ჩამოიღვდა, შემღვტე, რაკი ვერ ნახა თავისი ნიჭის გამოყენების შესაძლებლობანი, თურქეთში გადავიდა, თურქეთიღვან იქ ამერიკაში წვაიღვა ემიგრაციღვაში.

ამერიკაში პეტრე ერისტოღვმა შეიტყო, რომ ვინმე ტურჩინო (ახე უწოდღვდნენ ტურჩინოღვს) — რუსეთიღვან ღვლოღვლით, უშვებდა გაზუთის ხაღვღვლოღვბით, „ხუჯა გაზუტის“ და ამავე დროს მეთაუროღვდა ილინოისის ხაღვმღვრო შენაერთს, ხაღვც, ბაგრაქის მეთაური იყო მისი თანამემამულე, გვარად გრუზინოვი. იგი მივიღა ჯარის შენაერთში, ხაღვც წარუღვგინეს ბრიგადის გენერალს ბიუღვლს. გაეცნო რა მის ბიოგრაფიას, მიუღვლმა ხაღვსით მიიღო ერისტოღვი თავის პოღვში.

ძაღვ ტურჩინოღვს გახდა მერევე ქვეითთა ბრიგადის მეთაური. 1862 წლის აპრიღვში ბრიგადას დღვსაღვს ამოცანა, დეკავენბინა აღბამის შტატის ქაღვბი პანსტ-

ვიღვი და ამით მოეჭკრა გზა მოწინაღვღვდეღვისათვის ხაღვმრებითა და ხაღვმრეღვადმოსავლოით ძირითადი და ზაღვნიასკენ, ტურჩინოღვმა, თავის მეგობრბთან ხაღვრტიღვერი ბატარების მეთაურთან გრუზინოვთან, პეტრე ერისტოღვან, ათანაგვ ბღვლოღვთან და ვღვადიმერ მანაზინოვთან ერთად (ყვეღვანი რუსეთის ემიგრანტები იღვჯენ) ბრწინვაღვად განახორციღვა ეს გაბედღვლი ოპერაციღვა, რომღვლიც წარმატებით დაგვირგინდა და მათ ხაღვლი გაუთქვა.

1863-1864 წლებში სამოქალაქო ომის დროს ფედერალურმა არმიამ მნიშვნელოვანი გამარჯვება მოიპოვა. ღინკოღვნის მოზიციბათა განმტკიცებისათვის დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა, ჩრდილოღველთა გამარჯვებას ჩიკაგოღვთან (1863 წლის 19-20 სექტემბერი) და მისიონერის ქეღვანი (1863 წლის 25 ნოემბერი). ორივე ბრძოღვლაში მეხამე ქვეითთა ბრიგადამ, რომღვლსაც ტურჩინოღვს მეთაუროღვდა, მნიშვნელოვანი როღვლი შეასრღვლა. ჩიკაგოღვთან რაზმის მეთაურმა ერისთავმა ჯარისკაცები იერიღვშე გაღვადიღვდა, რომღვლის დროს მეგობრბის მცირე ჯღვფოღვან ერთად აღღვაში მოხდა,

მაგრამ რაზმმა არამარტო გააღვწია თავისიანებამღვ, არამღვდ წამოასხა 300-ზე მეტო ტღვვი. მისიონერის ქეღვთან ბრძოღვლაში ერისთავი ყვეღვლაში ძნელ უბნებზე იბაროღვდა. მან რაზმი გაღვადიღვდა იერიღვშე, რომღვლმა ჯარბოღვლის მეღვდი გაღვადიღვდა.

1864 წლის ოქტოღვბრში ჯარბრთეღვლობის გაუარესების გამო ტურჩინოღვი გაღვდა.

ისტორიკოსი ხერიე სემიონოვი გეღვწუწუებს, რომ 1873 წლის ტურჩინოღვმა წამოაღვწია წინაღღვება ილინოისის ხაღვმრებით აღვქნენბინათ რაღვომის დასახღვება რუსი, პოლონელი, ავსტრიელი და სხვა ემიგრანტებისათვის. შემღვტე ზ. სემიონოვი წერს, რომ „ხშირად იღვანე ტურჩინოღვი ერისტოღვთან ერთად დახეტიაღვლობდა რაღვომის გარეშო ტღვვებში იარაღით ხღვლი, ხანადირო მღვლოღვბით და იხსენებდა შორეულ სამშობლოს“.

1901 წლის 18 ივნისს ტურჩინოღვი გარდიაციღვდა.

სამწუხაროდ, ერისთავისა და გრუზინოვის გარდაცუღვბის თარიღები ცნობილი არ არის.

რემ დავიღვრი.

დილის ტკბილი ძილი კოლმეურნობა „კომუნისმის ყლორტების“ თავმჯდომარის, სოციალისტური შრომის გმირის, ბატონ პატრიცეშვილი ამხანაგის, ბატონ ნაპოლეონ (ნაპო) დარანდიას შოფრის, ძუძუ ძერიას, გამივიანმა დაძახილმა გაამიფრთხო?..

— ლევარსი, პაუ! ლევარსი! გეგმიჯინით, სიკოჩი! გამიიხედ, კაცო!

უმჯდღელები სახლი ლამის დახანზარდა, ისე იხმოდა ბიძაჩემს, ლევარსი კიზირიას, რომელთანაც სტუმრად ვყავი.

აქ ჩემი დეგულეთი იყო. ბებიაჩემი ნუცა, ლევარსი ბიძია, ძაძუ ბიცოლა და ბიძაშვილი ცუცა, თავზე შევლდობოდნენ, დილის ტკბილ ძილს არაყენ მიფრთხოვდა, თუმცა სოფელში ერთად ჩვენს სახლკარიც რიფრაჭუხ იღვივებდა. სასიამოვნო მოსახმენი იყო მამალების ის ყიფლი, გოჭების ჭყვირით, ძრისხის ზმუილი, თხების კიკინი. ტკბილ ხანასავით ჩაქსმობდა ბუბიაჩემის ნანა, დასაპურებლად ზემღერებოდა რომ მოუხმობდა აკაკი ნუნულ ქათმებს, ალუყლუყუებულ ინდურებს, აკვატკუბატულ იხვევს... საჭმელს დაუყრიდა, ფროლონსები თითქოს ჩაცხრებოდნენ, მაგრამ მათ შორის ხაბრები და დაუნლობები შივა და შივა კინკლავობდნენ...
ბებია ყველას გვასწრებდა, ჩვენს ადგომამდე უამრავ საქმეს იღვევდა და საუბრებზე ცხელ-ცხელ ხაჭაპურებსაც გვახვედრებდა.

ამ კარ-მიადამოში გავატარებ ბავშვობის დაუყენიარ წლებს. ბევრჯერ მიბღალკუნია ჩემზე უფროს ძუძუ ძერიასთან, ახლა დიდი კაცის სამსახურში რომ დგას და თავიც რომე კაცივით უჭირავს, სოფლის ნიჰერ მერე კაცივით დაიჯივებდა.
თავზედი! მამისხელა კაცს ისე უხმობს, თითქოს მისი გიბოლა! მამისხელას გი არა, ბებია-ბაბუებსაც თანატოლივით ექცევი!

— გეგმიჯინით, სიკოჩი! — ერთხელ კიდევ შემოსძახა კიზირიების სახლს.
ნეტავი რა მოხდა ამ დილას ისეთი, რა ცეცხლი ეძვარა ძუძუს, ასე რომ აღრიავდა? რა ქარმა წაოუქროლა, ან რა ზვიკმა უკბინა?

ბიძაჩემის ზმაც გაისმა:
— მოზოჯუთ, მოზოჯით, ნაპო ბატენი!

მობრძანდით, მობრძანდით, ნაპო ბატონო!

აპა, ნაპოლონი მოყვანია ძუძუს!

ნამძინარევი თვლებს ფშენ-ტეით აივანზე სწორედ ამ დროს გავიდა, როცა კიდრით მოფრთხიდა გუბოში დინჯი, მძიმე, თითქოს საგანგებოდ მოზომილი ნაბიჯებით შემობრძანდა სოფლის თავკაცი.

იგი მივლ სოფელში ყველასგან გამორჩეული იყო თავისი ზორბა პინდაობით. მას ყველაფერი ზორბა აღწდა: იყო მელორე, წარბა, დიდრონივლებმა, ცხვირა, უღვავა და ტუჩა... ხალვათად ეცა, ზაფხულის შესაფერისად. აფრიანი დილის სხივებით უტივტივებდა მკერდზე დაბნეული სოციალისტური შრომის გმირის ოქროს ვარსკვლავი.

ბიძაჩემს ორსართულიანი, ფართო, აივანშემოვლებული სახლი ედგა. ძველი, ბაბუაჩემისეული ჯავრავალიც შეინარჩუნა. ახლა ეს ასწლოვანი ნაგებობა სამუშეოში ექსპლუატაციით იდგა ეზოში.

სოფლის თავკაცი სწორედ ამ ჯარგვლის წინ შეერა. შეერა და დასაპურებლად რომე ცხელკოქანდაკებსავით გაქავდა. რამდენს არ ეცადნენ მასხიხმობი, შინ შეეყვანა ბატენი ნაპო, ფეხი არა და არ მოიცვალა. ბიძაჩემის, ბუბიაჩემისა და ბიცოლას მუდარა-პატიფი არა და არ ისმინა.

ჩემი ბიძაშვილი, ცუცა, სოფლის ბიბლიოთეკაში მუშაობდა. გასათხოვარი, პრანჭია და კოსმეტის უზომოდ მოყვარული გოგო სტუმარს პირუბანელი და მოუწესრიგებელი როგორ ჩაეგებებოდა! აივანზე კი გამოიდან, ხანრიას გადაყვრდნო და იქიდან დაიწყო ცქრა.

მე ეზოში ჩავედი. ცნობისმოყვარეობამ წამძლია, ეს ამხელა კაცი მე დილაადრიან ნეტავი დამ მიყვანა-მეთქი. მივუხლოვდი, მისალმების ნიშნად თავი დალაღა დავუკარი. მან ზელი თვალიანად ჩამომართვა და დიმილით მიმოგო:

— ჯგერი კოჩი! გომორბეჯა! არა და არ იქნა ნაპოლონი დარანდიას ადგილიდან დაქვარა, სახლში ვერ შემოვალ, მეჩქარება, აქედან ჭყრივითან უნდა გავიარო, მერე ძამამიბოთან, ჭაჭებთან, მინიავებთან, ლაბარტყავებთან... რატომ? რისთვის მიჩქარებოდა? არავის უკითხავს. რაზე ასე ეჩქარება თავმჯდომარეს, ნუცა ბუბია ამ ეზოში სინით გამოუტყუვდა არაყი და კეცეზიდან იმ წაშში წაოუყრილი რამდენიმე ხაჭაპური.

— სქანი ვოლუფირი! ნაპო ბატენის ჭირიმა!.. თითო ჭიქა და-

გვილო! დილის მაღლა... ასეთი ძვირფასი სტუმარი ბრძანდებით, თოლოდა! — ლამის ხანოლივით ჩამოვანა ნუცა ბუბია.

არაყმა, ეტყობა, ნერწყვი მოპგვარა ნაპოს, თვალზე აუციმციმიდა.
— თუ ში ვარის ვავიწინი, პატონი!

მაგაზე უარს არ ვიტყვით. ლევარსი ბიძიამ ჭიქები არყი შევასო და ერთი მათგანი სოფლის თავკაცს მიწაწა. მან უღვავებზე გადასვა ზელი, ჩაახველა და ჩაიოხრობა:

— იცოცხლეთ და იხარეთ! იხარეთ და იცოცხლეთ!

არაყი გადაკრა, ნახვეარი ხაჭაპური ერთ ლუკმად ჩაიხვია პირში. იგივე სიტყვები, ასეთივე წყობისა და შენაცვებით მერე ჭიქებზეც წარმოთქვა. მესამეზეც არ უთქვამს უარი, დარჩენილი ხაჭაპურიც მადიანად დაიგემოვანა. ეტყობა, უზომოზე იყო.

— ეი, ყბა და ტურ-კილი სასმელ-გემებისსაგან რომ გაითავისუფლა, ნაპოლონი დარანდია საქმეზე გადაივით:

— არ იციხთავთ ახლა, მაგალითად... რაზე შეგაწუხეთ?

— შეწუხებას ნუ ბრძანებთ, ნაპო ბატენის ჭირიმა! — ლამის იცივლა, ისე შეეცხადა ნუცა ბუბიამ — სასესხებლად მივედი, ნუცა!..

სასესხებლად? იო, საოცრება! ისეთი რა გუჭირდა ამხელა კაცს, რომ დილაადრიან სესხისთვის მიგვადგას? კოლმეურნობა „კომუნისმის ყლორტების“ მილიონერობაზე რა მოგახსენით, მაგრამ დიდმა და პატარამ, ყველამ კარგად იცოდა, რომ მისი თავმჯდომარე, დიდად პატრიცეშვილი ნაპოლონი (ნაპო) დარანდიას კი ნამდილად იყო მილიონერი.

დიდება შენდა, დღერთი! ეს მილიონერი კაცი ბებიიაჩემს ეუბნებოდა, თქვენთან სასესხებლად მივედი...

ყველა გავეცდით, მაგრამ ვერაფერი ვთქვით.

— კვატბი გვაეთ ზომ კი? — ჭკითხა თავმჯდომარემ ბუბიას.

— კი გვეყვს, რვა არა გვეყვს... კვატბიც, ქათმებიც, გოჭებიც, ინდურებიც...

ნაპოლონი დარანდიამ ხელის აწეით ანიშნა ბუბიაჩემს, აღარ გინდა ჩამოთვლა.

— ახლა კვატბი თანავარი, ნუცა, მოლოდინ კვატბი... რამდენს გვაეთ, მაგალითად?

— ათი კვატა მყავს ნაპოს ჭირიმა!

— ისე, როგორი კვატები, გამოსაჩენად, მაგალითად?..

— შეილებივით ვზრდი, ნაპოს ჭირიმა კვატებია ისეთი, რომ... ხუთი კილო კი გამოვა თითო!..

ნაპოს სიამოვნებით გაუბადრა სახე.

— მავი კვატები ორი-სამი დღით უნდა მასესხოთ! — თქვა თავმჯდომარემ ძალიან სერიოზულად და საქმიანად.

გაოცებულმა შეეხედა ჯერ ბატონ ნაპოლეონს, ახლა მზის სხივებიც რომ დაეფინა მკერდზე და უფრო მეტად აუციმციმ-აუკაშკაშა სოციალისტური შრომის გმირის ოქროს ვარსკვლავი, მერე ჩემბანებს გადავაყვლა თვალში, მორჩილ, თვინიერ აღამიანებს, რომლებიც ამჯერად ჩემზე არანაკლებ გაოცებულნი შეჰყურებდნენ დარანდას. ბიძაჩემს უნებურად პირიცი დაეღო.

გავხევედი, გაგზრუვდით და ენაც ვერ გვიბრუნდებოდა, გვეთქვა, გვეკითხა, რისთვის და რატომ ხესხულობდა ბატონი ნაპო ათივე იხვს ერთიანად.

— უკლებლივ დაკვირვებთ ყველას, რასაკვირველია... ჩემი საკუთარი ხელით... — უთოდა მას პინძელთა დამშვიდების მიზნით დაუმატა თავის ნათქვამს თავმჯდომარემ.

დარანდას ამ სიტყვებმა ბებიანემი შოკატხლა და პატენი ნაპოს არც კი დაეკითხა, იმ ორი დღის განმავლობაში სად და რატომ ამყოფებდა მის იხვებს, ოდნავ დაბნევილი, ოდნავ მორჩილებით, ოდნავ გულკეთილობითა და ოდნავ სტუმრის პატივისცემით, მიუგო:

— კი, რავა არა, ნაპო პატენი აქ ალბათ ბიძაჩემსაც გააანალიზა საქმის ვითარება, რომ უარს ვერაფრით ვერ უტყვოდა თავმჯდომარეს, ბებიანემს კვერი დაუკრა.

— თუნდაც მთელი კვირით ინიებეთ! — თავი შიონისა სოფლის თავკაცთან.

მაგრამ ჩვენ შორის აღმოჩნდა ყველაზე გაბედული ადამიანი, რომელსაც ვერაფრით ვერ გაერკვია, რა ხდებოდა, კვატების ხესხება თუ თხოვება რაში სჭირდებოდა მილონერ კაცს, თვალის თვალში გაუსწორა მას და თავის ქნევით კითხა:

— კი მარა... ნაპო პატენი, რა-

მეოსრობა

თანავი გოგოლაკა

ტომ იხებთ, მაგალითად, კვატების ნათხოვრობა?

ეს ბიცოლანემი ძაძუ გახლდათ. ნაპო პატენმა როდი იუკადრისა მასპინძელი ქალის დაეჭვება, პირიქით, გაილიმა და ისეთი დაყვავებით განუარტა ძაძუ ბიცოლას კვატების ნათხოვრობის საჭიროება, როგორც ცნობისმოყვარე ბავშვს უმარტავენ, უხსნიან და აგებინებენ ჯერაც უცნობ რაიმეს.

— საქმე იმაშია, რომ... — თქვა ნაპომ, — კოლმეურნეობის ფერმამი აღარა გვეავს კვატები...

— კი ეკონდა ერთ დროს მიღარი საკვატე, — არ დააყოვნა ჩაუროთო ბებიანემმა.

— მუდმივი რაა, ნუცა ჩემო!.. გაყვდნენ, გადაშენდნენ... ფრიი!..—

გაურკვეველი მიმართულებით გაიქნია ხელი ნაპოლეონმა, — გაფრინდნენ! რა ვქნათ ახლა!.. ხუმოდან დარეკეს, მოსკოვიდან ხაზლიხა ჩამოსული და თქვენი საკვატის დათვალიერება უნდათ მანიცდამაინცო...

— აა, — პირი დაალო ბიცოლანემმა, — მივხვდი, მივხვდი, ნაპო პატენი!

— ახლა ჭყონიებთან მივალ, მერე ძამაიებთან, ჭაჭიებთან, მონიაიებთან... აბა, თქვა გიქუნა გაგმანწყით კვატიფიფი!..

აბა, თქვენი იცით, შუამხადეთ, კვატებიო.

— ათივე იყოს, ნუცა, ათივე! რაც მეტი იქნება, მით უკეთესი! — ნაპოლეონმა მერე თუ შესაბამე

ხაკაპურის ნარჩენიც ჩაიხვია პირში და ჰიშორისკენ შებრუნდა.

მანქანა რომ წავიდა, არ დაემწიკრებოდა. უმაღლესი სადარდებელი განაღდა. ბუნიანქმმა ღოყაზე შემოიკრა ხელი და ღოყაზევე მიეყვინა ელდანაცემს.

— დიდუ, დიდუ! მიტირეთ ახლა!

— რა იყო, დედა? — შემინდა ლევანის ბიძია და დედას ხელი მოხვია.

— ნაბო მთელი სოფლის კვატები უნდა შეკრიბოს... — ცხცელზე ნათი დაასხა ბიცოლამეფამა.

— სწორედ მაგი მიკიდებს ცეცხლს... დიდუ, დიდუ! მონიავეთ ტილიან კვატებში რომ გაერევიან ჩემი ჩასუქებული, ფერად-ფერადი, შვილებივით ნახარდი კვატები!.. უი, უი, უი, ეს რა დღეაში ჩავეკვიდო! ჩქები ცოდვა, ჩქები ბრალი! ის ვქნათ ახლა ჩვენი?!

— ჭკობ, გულზე ცეცხლი მოვლო ბიძაქემსაც, მაგრამ მაინც ცდილობდა ქალები დაეშოშინებინა.

— დამშვიდი, დედა! — ეფერებოდა ლევანის ბიძია, — რაიმე ვიღონებთ, რამეს...

ამ დროს ცუცაც ჩამოვიდა, არც დაინახა, შემოვივინდა და, იოცა საქმის ვითარებაში გაერკვა, ერთი თავისებურად ხმაძალდა გადმოიკისხა.

— რა ვქნათ, რა? — ჩიოდა ბუნიანქმა, — რას გაიგებთ მერე თავმჯდომარე, ვისი რომელი კვატა? ვისას მოგიფანას, ვისას დაგიბრუნებს?!

ბაძუ ბიცოლამ თქვა, ჩვენს კვატებს ნიშანი დავდობთ რაიმე, თუნდაც ბაფთები შევაბათ კისერზე ამ ფიხზეო.

— შეგხსენება, ერთმანეთს წახსიძენიან, — უარის ნიშნად მაშინვე გააქნია თავი ნუცა ბუნიანქმა.

— იქნებ ფრთები შეეკრიჭოთ? — ჩაბორტყუნა ბიძაქემმა. მისი აზრი არავის მოეწონა, რას იტყვიან ასეთ მახინჯ იხეებს რომ დანახანავენო?

მე ისე ვიყავი გაოგნებული, არავითარი რჩევის მიცემა არ შემეძლო.

ცუცამ ბული იჯერა სიცილით, მერე სერიოზული სახე მიიღო და თქვა:

— ლაქი წაუუსკათ ფრჩხილებზე. ნუცა ბუნიანქმა, ალღიანი და ცხცერებაში დიდად გამოცდილი ქალი, სწრაფად მიუხვდა შვილიშვილს და შეგებით შესძახა:

— ი, მიშველე ახლა, ცუცას ჭირბის!

შეგებით ამოვიხუნქეთ. ყველას ჭკუში დავკვივდა ცუცას აზრი. ვიღას ახსოვდა დილის გემრიელი საუზმე!

საქმეს დაუყოვნებლივ შეუდგეთ, რომ თავმჯდომარის მერიე ჩამოვლამდე კვატებს ჰედაკიური შემოვიბოდათ.

ნუცა ბუნიანქმა მე და ცუცას თავისი ოთახი დავავითმო სახლის ქვეშ სართულში. კვატები ბუნიანქმის სათითაოდ მოჰყავდა. ჩასუქობდნენ, ფართხალდებდნენ. წასუქებული, მძიმე და ლამაზი იხეები ყვავდა ნუცა ბუნიანქმა. ზოგი ხუთქვეს კილოს იწონიდა. განსაკუთრებით მაღლები ჯიუტობდნენ, მაგრამ ისე ვკოჭავდი, ფრთებს ვეღარ აფრთხალდებდნენ და ვერც ფეხებს ატოკებდნენ. ცუცას ლაქის ფლაკონი და ფუნჯი ჰქონდა მომარჯვებული. ხახხას წითელ-ლურჯბავს ისეთი გულმოდგინებით უსვამდა იხეებს პაწაწა ფრჩხილებზე, ჰედაკიურ-მანიკიურების ისტატუსაც შეშურდებოდა.

ჯიუტ, ბორჯტ, ავსა და თავენდა იხეს შემბრალებულად ვეცვიოდა. ერთმა მუხრ დაკებნაც კი გაბედა, მერიე კარგახანს არ შემოიჩილებოდა, ხელიდან გამოსხლტა და ისეთი ყოფით შეგარდა ნუცა ბუნიანქმის საწოლქვეშ, იქაც არ გაათავა გაბრაზებული კვატკაცი. თვინად გამოხლანს არც აპირებდა. იატაკზე გავეწეე, ხელები საწოლქვეშ ვაფათურე, თან ცვლილობდი, რაღაც მაინც შევაგებინო ამ რეჟიმის-მეთქი, გულმოსული ვუუთხვებოდა.

— გამოდი მალე, შე ასეთ-ისეთი სულ ერთია, ძალით გამოვთრე, შე გამოტყვინებული და რეგენო! არ გინდა რომ იმ პატრეცემში, საპატრიო სტუმრებს დანახუნო? ჩემი და ცუცას სანახავად კი არ მოზამანდებიან პატრეცემული ვეამბე, არამედ შენს სანახავად, შე ჩერჩეტო და მართლა იხეო და მტოლ არაფერი! სად იმავალი, გამოდი-მეთქი! აჰა, ხომ წაგაგლე ხელი, ახლა სად წამიხვალ!

როგორც იქნა ვწვდი, გამოვთრე და გულმოსულმა თავში წიკაურტი წავარტყე. სანამ მოვითარებდი წაგებულ ვახანლები, მასთან ბრძოლა და მონოლოგი ვერა და ვერ მივათავავე.

— აბა, ახლა ფრთის ქვეშ ამოვლე თავი! არ გაფარებხარ, თორემ, ნაპოს გეუფიცო, თავს წაგაცილი! წაგაცილი, დიხაც! მოეშვი ფეხების ფართხალს! ჰო, ასე!

ცუცა, აბა, პა, წაგცე ამან ლაქში! ცუცა თავის საქმეს აკეთებდა, მე კი, ლაპარაკის სადღერელაშლილი, იხეს ჩაეჩინებოდი!

— ახლა თქვენი სიმრავლით, გერმაში ტყვა რომ არ გვექნებათ, მოსკოველთა გააცურებაკებენ, გაცურებაკებულნი ნაპოს, სოციალისტების მშენებელ კაცს, შრომის გმირის მერიე ვარსკვლავი ჩამოიკიდებენ...

— ნამდვილად? — ისე მეთიხა ცუცამ, თითქოს იხეს კი არა, მას ვეებასებოდა.

— ბირედი რა, მასე არ ჩართოიდა! — გაუხსენე ცუცას და ისევე იხეს მიუბრუნდნენ, — აი, ზედაც, ვევიც განაღდა... თქვენი კი, კვატებს, დიდი საქმის ვაკეთება შეგიძლიათ... სიმრავლით გადარეუთ მოსკოველებს და ნაპოლენზე იტყვიან, აი, ნამდვილი ნაპოლიანი ეს ყოფილა თუ ყოფილა და არა ის, საფრანგეთის იმპერატორი რომ იყოო.

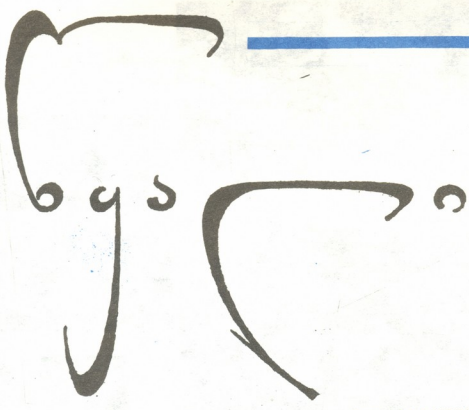
— კარგი ახლა, სერგო, მოასვენე მაგ კვატა! — სიცილს ვეღარ იკავებდა ცუცა.

— შენ შენი საქმე განაგრძე, ქალბატონო ცუცა! ამ რეგენის კი უნდა შევაგებინო სხვა კიდევ ბევრი რამ. ის, რომ უთუოდ დიდი მოვლენის მომსწრნი იქნებიან, თვალსაჩინო საქმის მოთავენი.. ნაპოს მერიე ვარსკვლავს რომ ჩამოიკიდებენ, სიცოცხლეშივე ვკუთვნიან ძეგლი... იცის კი ეს ყველაფერი ამ ჩერჩეტმა? არაფერიც არ იცის! აწი იცოდე და შენს ამხანავებსაც ჩაუკვატკვატე! არა მარტო რომის ბატებს, ისტორიული საქმეების კეთება ჩერჩეტურ კვატებსაც შეუძლიათ! თქვენი უნდა საქმით დაამტკიცოთ ეს!

ათივე კვატა მოიფანა ნუცა ბუნიანქმა. ათივე წაუწოლით ფრჩხილები. ახლა კი ნამდვილი დანახველები ვიყავით, რომ ჩვენს კვატებს სხვათა კვატებისაგან აღვიღად გამოვარჩევდით და ფრჩხილის საკაემრო დათვალთრებინათნავე ყველას უკლებლივ დავიბრუნებოდათ.

ნუცა ბუნიანქმა კმაყოფილი იყო ჩვენი ნაშუშვებით.

და აი, კომმუნურებოდა „კომუნისმის ყლორტების“ თავმჯდომარის, სოციალისტური შრომის გმირის, დიდად პატრიოტული ამხანაგის, ბატონ ნაპოლიონ (ნაპო) დარანდის მოლოინტი ნუცა ბუნიანქმის ოთახში დაკუთვნიობდნენ დიდორნი, ჩასუქებული, ლამაზი, ჰედაკიურიანი კვატები.

გურამ ნახსაძე

დასაღიერი არგინ უწყის
ჟამთა და წყალთა,
მიღის მდინარე, ეზიდება ღრუბლის ნაგ-ტიკებს,
და ანარეკლი ზეცოური ფერადოვნების
მიაქვს ღინებას
და სეთა ჩრდილი ნაპირ-ნაპირ
მიეფინება.

რა არის წყალი — მასსოვრობა სამარადისო,
არქივი მოწმე მილიარდი წელიწადების,
განგების ნების, აღსრულების და
ნოეს მოღვმის,
ატივტივეების, საოცრების და სასწაულის.

გეიზერების ყვავილობა
შენი სახეა,
ტალღის მარაო,
ჩამორბენა ნაკადულების.

დიდება შენდა, იორდანეს წმინდა ღინებავ,
ნათელი უფლის,
სისპეტაკევე, გამჭვირვალეზავ,
შენა ხარ წყალი კუროთხელი
და ვამწყინება.

აქ ჩემს მიწაზე რომ დუღუნებს, ჩემი მტკვარია
და დღესაც ისევ ამჩნევია მოწამეთ სისხლი,
და რაც ყოფილა ყოველივე გულის აწერია, —
ქარნი სორმაქნი მიმოქრია.

და გუგუნებუნ,
ერეკებიან იალქნიან საუკუნეებს,
და ნაწამები ივერია უახლოვდება
ლაზარეს კუნძულს
და აღდგინებას.

მენიჩბეებო, აჩქარეთ
ნიჩბების ჯერი,
რომ მეტი იყოს შემართება
და აღტკინება.

მიღამო წყალთა სანაპირო
დამწერლობაა
და უნაპირო საიდუმლო კოსმიურ ხმების,
და რაც ყოფილა და იქნება,
უფლის ნებაა,

და უწყის წყალმა ყოველივე,
რაც არგინ უწყის.
გამოსასული პერგამენტზე მასსოვრობისა
ფარაონია საიქიო სეირნობისას,
ნილოსის ტალღა მიაქანებს

თიხის სარკოვავს,
და ღინასტია ჩაბარდება წარსულს ნებისად.
შორს სხვა წყლებია...

ოკეანე ღიდი სასანთლე,
აისბერგების თეთრ კელაპტრებს
რომ მიაკურებს
და იღვენთება,
იღვენთება
ყინვის ნაღნობი
წყალი მისწური
შინაარსის
და მოქტევისა.
წყალი ყოველგვარ არასუფთას ჩამიშორებს,
გადირეცხავს,
განახლდება,
განიწმინდება,
ოდეს ბერძენთა უძღვევლმა
გმირმა პერაკლემ
წყლით აღასრულა საქმე ძელი
და საკვირველი,
და გაინაღდა განდიდება და
გამითება.
უფალო ჩემო, განმიცხადე,
უჩინო სიბრძნე,
პირველი სიტყვის,
წყალთა და სეთა საიდუმლო,
არსი ყოველთა სულიერთა,
ან როგორ მოხდა
უსულო ტანთა
გასანება
და განივთება.
განვლო სოფელი დამაშვრალმა,
და სიტყვა წყალი
შემორჩა ბავეს,
ვით შემორჩება მიწურულზე შემოდგომისა
ფოთოლგანაცრულ ხეს
ნაყოფი უკანასკნელი,
და ამოვიდა მზე ნათელი კვლავ აღდგომისა.

კანკ

კანკ

კანკ

(ბაზრამდელი)

მკვლევარები აღნიშნავენ—ისეთი გაცხოველებული ალებ-მიცევა-მობა იყო აქ (გულანმაროში ე. ა.) ოდესღაც გაჩაღებული, იმდენი ხალხი იყრიდა თავს სულ სხვადასხვა ქვეყნიდან, რომ ყოვლად შეუძლებელია, ყველა იმათ, რომელიც ერთი, საერთო ენა არა სცოდნობოდა, რომელიც უეჭველად ძალიან ფართოდ უნდა ყოფილიყო გავრცელებული, მაგრამ დღესდღეობით სრულიად უცნობიაო. ლევან მარუაშვილს მიუქცევია ამისთვისაც ყურადღება და „ქაჯებისა“ და ამ კუნძულის პირველმოსახლეა — მაღალი იმიგრანტების — იგივეობის საბუთად „ვეფხისტყაოსნის“ „ქაჯთა“ სახელების — „როსან“ და „როშაქ“ — მაღაგასური ფერადობა უგარაუდნია არცთუ უსაფუძვლოდ. ჩემი მხრივ შემიძლია დავძინო, რომ რასაც ამ მაღალი იმიგრანტების, ანუ როგორც თავად მაღაგასები ეძახიან — „ვაზიმბების“ გრძნეული ბუნებისა და ყოვლად ფანტასტიკური შესაძლებლობების გამო ჰყვებიან და წერენ მადაგასკარზე, ზუსტად ემთხვევა ჩვენს წარმოდგენას „ქაჯების“ შესახებ. ჩვენი ცნობილია, მაგალითად, რომ ქაჯებსა და დევებს „ფეხის კოჭები შებრუნებული აქვთ“. მადაგასკარზე ვაზიმბებზე ამბობენ ამას. „ანდეუ“ უკი მაღაგასურად მონას, ანუ, უფრო სწორად, დამონებულს ნიშნავს, იმას, ვინც მონა არ იყო, მაგრამ დაიმონეს და მონად გაიზა-

დეს. „ან“ შერწყმული თავსართია აქ, ფუძეში აშკარად „დეუ“ გამოიყოფა. ჩვენშიც ასეა ცნობილი, რომ ქაჯებისა და დევების დამონებაც შეიძლება, თუ როგორმე თმას შეაჭრი უჩუმრად და ისე გადამალავ სადმე, რომ ის შენი დამონებული ქაჯი იქნება თუ დღეივე დარასოდეს მიაგნებს. მადაგასკარზე არის ერთი ტომი, რომელსაც „ციმიპქტი“ ჰქვია, „ცი მიპქტი“ სწორედ თამაშუჭტრულს ნიშნავს. ოფიციალური ვერსიით დღესდღეობით თითქოს პირწმინდად გაღაშენებული უნდა იყვნენ ეს ვაზიმბები, მაგრამ ხალხი კვლავინდებურად დარწმუნებულია, რომ ისინი დღესაც იქ ცხოვრობენ საღადა ტყეებში.

ვაზიმბებს იმთავითვე მადაგასკარის საუკეთესო მიწები აურჩევით საცხოვრებლად — ევრეთლოდებული „ზედა პლატო“, სადაც მდებარეობს სწორედ მადაგასკარის დედაქალაქი — ანტანანაროვე, ანუ „ათასის ქალაქი“. გადმოცემის თანახმად, ათასი მეომარი იცავდა ამ ქალაქს და ამიტომ შეერქვა „ათასის ქალაქი“. ვინ იცავდა და ვისგან იცავდა? უფრო ლოგიკურია თითქოს ვიფიქროთ, რომ სწორედ ეს ვაზიმბები იცავდნენ თავს, მაგრამ მადაგასკარის ისტორიიდან ასეა ცნობილი — ეს ათასი მეომარი იმერნი იცავდნენ. „იმერინა“ იმ მაღაგასური ტომის სახელია, რომელიც დღესაც სწორედ აქ, „ზედა პლატოზე“ ცხოვრობს, ისტორიულად ყველაზე აქტიური და ყველა თვალსაზრისით ყველაზე უფრო დაწინაურებული ტომი ნანს სხვა მაღაგასურ ტომთა მო-

რის და სწორედ მათ სახელს უკავშირდება მაღაგასი გრისა და მაღაგასური სახელმწიფოებრიობის ჩამოყალიბებაც.

იმერინები ებრძოდნენ ვაზიმბებს, ანუ „ქაჯებს“, იყვროდნენ მათ ქვეყანას, ანუ „ქაჯების ციხეს“ და ამავე დროს ამ ვაზიმბების, ანუ „ქაჯების“ ასიმილაციასაც ცდილობდნენ, ვითარცა თავიანთი წინაპრებისას, ანუ „რაზანების“. იმერინები ამტკიცებდნენ თითქოს, რომ ვაზიმბები მათივე მოდგმის ხალხია, ოღონდ მათზე გაცილებით უფრო ადრე მოსული ამ კუნძულზე. იმერინები ვაზიმბებს „რაზანებს“ ეძახებდნენ. „რაზანა“ წინაპარს ნიშნავს „მაღაგასურად, „რა“ — სისხლს და ამავე დროს საკუთარი სახელების მაწარმოებელიც არის. საკუთარი სახელი რომ იყოს, მაგალითად, „რაზანა“ ფუძეში შეიძლება, რომ „ზანა“ გამოვეყო. „ზანა“ და „ზანაკა“ კი ამ დროს შვილს შთამომავალს ნიშნავს, „ზანა“ — ბავშვს. ვაჯისხნობი, რომ ამ „რა“ თავსართით მეფეთა სახელები იწარმოებოდა ძველ ეგვიპტეში. მაღაგასურშიც ეს „რა“ თავსართი სწორედ კეთილშობილთა სახელებს დაერთვის და ერწყმის. „ტანი“ — მიწა, „ტანი“ — ენა, „ზუ“ — ღირსება, ან, თუ გნებავთ, პიროვნების უფლება, „ფიპაკანანა“, ანუ იგივე „ფიანა-კაიანა“ და იგივე „ავან-კაიანა“ (შეადრთო: „ავან-ჩავანი“) — სანათესაო. აი, ამ ოთხ ელემენტს ეყრდნობა მთელი მაღაგასური ხალხური სიბრძნე, უმდიდრესი და უღრესად საინტერესო ზეპირსიტყვიერ-

რება და მორალი, განსაკვიფრებელი სიღბო მალაგასური ეროვნული ხასიათისა. გრძნობათა ბუნება ამ ყოველად ბუნებრივად მბრძოლველ და კეთილგანწყობილი ხალხისა. ძალიან ხშირად მართლა გულსამჩნევებლად საცნაური ნებისმიერი „უცხოოსთის“, რომელიც „დანახუთ მარტო იმას ხედავს, რაც იცის“. ბევრი არ არის საცნაური აქ, თუ დავინახა, ქართველი კაცისათვისაც.

რასაც არ უნდა სვამდეს, მაგალითად, მალაგასი — წყალს, არაყს, ღვინოს, ლუღს, ღვინოსთან, სულერთია — ორიოდე წვეთს ჯერ აუცილებლად მიწაზე დააქვებს, უზიარებს თავისი პირის საბავის საგანს იმით, ვინც ამ მიწაში ეგულება. არამცთოუ ქვეყანას, თავის შიშობლიურ სოფელსაც რომ ტოვებს მალაგასი მეტწილად დიდი ხნით, აუცილებლად მიწა მიაქვს თან პაწია ტროსიკაში გამოკრული. სადაც არ უნდა მოკვდეს, მისი სახანთსაო უკანასკნელ ზებუს გაყიდის და აუცილებლად თავის საგვარეულო სამკაულში გადასვენებს ადრე იქნება თუ გვიან. სახლა ყველას არა აქვს, ან, უფრო სწორად, სახლა არ ეთქმის იმას, რაც მალაგასეზის უმრავლესობას აქვს, მაგრამ საგვარეულო ძეგლზემსადაც აკლდამური ტიპისა ყველას საკმაოდ მიდრეკილი აქვს ნაგები და მოწყობილი. აქეთ ერთი, ყოველად თავზარამცემი ჩვეულებაც — „მიდრეკის გაღარბუნება“ იცინან. მიცვალეუბი, ვის წელიწადში ერთხელ, ვის უფრო იშვიათად, დროდღორ შინ მიჰყავთ, უჩვენებენ თავის დანატოვარს, სუდარას უცვლიან და მოკითხვას აბარებენ, მათი ამ დანატოვარის კეთილდღეობისა და ზღინერ ცხოვრებისა აუებრებენ წინაბერებს ამ კონკრეტული მიცვალეულის პირით. დიდი ზარ-ზეიმით, დიდი ცეკვა-თამაშითა და დიდი პურიბით სწადიან ამას. „წინაპართა მიწა“, ანუ სამშობლო, ცხადია, მაღაგასკარა მათი, მაგრამ ჩვენი „არინა ქართლისა“ არ იყოს, იმათაც ერთი რომელიღაც სხვა „მაღაგასკარი“ აქეთ კიდევ „დახასისერებელი“ — სადღაც ჩრდილოეთში ეგულებთ — ეს „სხვა მაღაგასკარი“, ანუ წინაპართა წინაპრების მიწა.

მაღაგასკარი არ არის ადამიანთა პირველსაცხერისი ავადილი, ადამიანები იქ ზღვის გაღმდინ მოვიდნენ. ეს დაღვნილია მე-

ნიერულადაც და ამ თვალსაზრისს მხარს უჭერს თავად მალაგასური ტრადიციაც — მალაგასკრამ „ღანამდვილებით“ იცინან რომ მათი წინაპრები ჩრდილოეთიდან მოვიდნენ ამ კუნძულზე. მაღაგასური სახლში ჩრდილოეთის კუთხე წინაპართა კუთხეა, ამ კუთხეში სვამენ უზუცესს, სუშუმარს, ყველაზე სააბათი პირუტყბს (ქათმის კურტუმოსაც, სხვათაშორის, აუცილებლად იმას გადაუღებენ ისევე, როგორც ჩვენში), ამ კუთხეში ასვენებენ მიცვალეულებსაც, ვითარცა უკვე წინაპარს.

ანთროპოლოგიური თვალსაზრისით მალაგასები (მალაგასები, ან უბრალოდ გასები (გასი) სამი რასის — ნეგროიდული, მონგოლოიდული და კავკასიოიდური (ანუ წყვეტილ ევროპოიდური) — ნარევი წარმოადგენენ. ტომების მიხედვით და აკალოზაზე ზოგან ნეგროიდული ელემენტის სჭარბობს, ზოგან მონგოლოიდური და ზოგანაც კავკასიოიდური, სუფთა სახით კი არც ერთი ამ რასათგანია არ არის წარმოდგენილი არც ერთ ტომში. მეტწილადობა ამ ელემენტებისა დაახლოებით ასეა დადგენილი — სანაპირო ზოლში ყველაზე ნეგროიდული ელემენტის უპირატესობა იგრძნობა, ეგრეთწოდებულ „ზედა პლატოზე“ კი, ქვეყნის შუაგულში, მონგოლოიდური და კავკასიოიდური ელემენტები სჭარბობს. ყველაზე დიდი პროცენტია ამ მონგოლოიდური და კავკასიოიდური ელემენტების — 90% — აღინიშნება სწორედ ამ იმერინას ტომში.

ენა მთელს კუნძულზე ერთია. არის დიალექტური განსხვავებანი, მაგრამ არცერთი დიალექტი არ განსხვავდება საერთო მალაგასური ენისაგან იმდენად, რომ გაუგებარი იყოს დანარჩენებისათვის. შევღვართა ვაოცებას, უწინარეს ყოვლისა, სწორედ ეს გარემოება იწყვეს — ადამ-წყნები, სარწმუნოება, მორალი ამ ზემოთ ცივილიზაციის ხალხისა ერთი საერთო ენის წიაღში მოიაზრება მაშინ, როდესაც სრულიად აშკარა ცალკეული მალაგასური ტომებისა და ზოგადად მალაგასების სხვადასხვა რასიული და ეთნიკური შემადგენლობა.

მაიამიტობაო, იტყვიან, მაგრამ მაინც მინდა მკითხველის ყურადღება მივაპყრო საყოველთაოდ ცნობილი ტოპონიმებისა თუ ეთნონიმების: „იბერია“ და „კავკასია“, „იბერია“ და „გასკონია“ და „ბასკონია“, „ციბირი“ და

„ტუნგუსი“ („აგუსი“) უცნაურ მსგავსებას ზუსტად ამგვარადვე დაწყვილებულ მალაგასურ ტოპონიმებთან თუ ეთნონიმებთან — „იბერია“ და „გასი“, ანუ იფიქრო „მალაგასი“. საინტერესოა, რომ არქეოლოგიური მონაცემები ცნობიერს და ურალშიც ერთ დროს სწორედ ნეგროიდული, მონგოლოიდური და კავკასიოიდური ელემენტების თანარსებობაზე მეტყველებენ.

მალაგასური ენა — („მალაგასი“ — მალაგური გასი, ანუ „ტენი“ (ენა) გასი) — ერთი იმ შვიდას ენათგანია, რომელთაც მალაგურპოლინეზურ ენათა ჯგუფს მიაკუთვნებენ. ენათმეცნიერები მიუთითებენ ცალკეულ ლექსიკურ შეხვედრებზე სასწრითთან, სუპაპილისა და ბანტუს ენებთან და ამავე დროს ერთხმად აღნიშნავენ, რომ მალაგასური ენა უმეტესად შეიცავს ერთ ისეთ ენობრივ შტებს, რომელიც დღესადღეობით სრულიად უცნობია, მაგრამ ოდესღაც, როგორც ჩანს, ძალიან ფართოდ გავრცელებული იქნაღნ უნდა მომდინარეობდეს. ვ. ჰუმბოლდტს მალაგასური ენა ძველი იაპური სალიტერატურო ენის, ეგრეთწოდებული „აკვი ენის“ ნაშთად მიაჩნდა.

„ებერია“ და „ებერაელის“ ეტიმოლოგია გამოჭკავთ ებრაული სიტყვიდან „იბერ“, რაც გილმელს, გაღმიდან მოსულს ნიშნავს. ამ სიტყვის ამგვარი გაგება სავსებით მიესადაგება მალაგასურ „იბერიაზე“ და ქართულ „იმერელსაც“ („იმიერია“ და „ამიერია“), რომ არაფერი ეთქვათ თავად „იბერიაზე“ და „ივიერიაზე“, რაც სომხურად, მაგალითად — „ივიერაკი“ — „ზემოურსი“ ნიშნავს. ვიორგი შატბერაშვილს თავის „ეოგადღურ ქართულში“ ასე აქვს დაღსტურებული ეს სიტყვა — „რა იბრულად ლაპარაკობა“, გაუგებრად, ესე იგი. მე ვგულისხმობ — გაღმურად, გაღმიდან მოსულივით.

ეს საინტერესოა ალბათ თავისთავად, მაგრამ კიდევ უფრო უცნაურია შემდეგი გარემოება: სიტყვაში „მალაგასი“ თუ „მალას“ გამოვყოფთ, რაც „ტენის“ (ენა) ენაცვლება (მალაგასი — მალაგური გასი), მაშინ ვ. ჰუმბოლდტის მიხედვით გამოდის, რომ შეიძლებოდა გვეჩინოდა ასეთი „კილოაკა“ — „აკვი გასი“, ანუ „კავკასია“.

(პაპიძე თეონა უმედი ნომერი)

ჯალბატონი, როგორღაგც იხსნა ნორვეგია პარლამენტში პრიზისისაგან.

მას შემდეგ რაც ნორვეგიის ქალებმა 1915 წელს მსოფლიოში ერთ-ერთმა პირველებმა ხმის უფლება მიიღეს, ერთმა გაიზარდა მათი როლი სახელმწიფო მართვისა და პოლიტიკურ ცხოვრებაში. სწორედ ამის დასტურია ის ფაქტი, რომ 1985 წელს ნორვეგიის პარლამენტში არჩეული ორმოცდაათობის დეპუტატებიდან ოცდაათობის პროცენტს ქალი იყო. მომდევნო წელს კი არც ერთი ქვეყნის მთავრობის საგარეო დეპარტამენტში არ იყდა, რამდენიც ნორვეგიაში.

დღეს ნორვეგიის მთავრობაში ქალთა წილი 40 პროცენტზე მეტია, ხოლო მთავრობის მეთაური ორმოცდაათობით წლის პარლამენტს ბრუნდებთანდა.

— მისი კარიერა ასე დაიწყო: პარლამენტის უნივერსიტეტში საექიმო ცოდნა რომ მიიღო, მომავალი პრემიერ-მინისტრი ავადმყოფებს თავს დასტვინავდა და იტყობა, არც თუ ცუდად, რადგან მალე ქალაქ ოსლოს ჯანმრთელობის საბჭოს მთავარი ექიმის მოადგილე დანიშნეს, ხოლო ოცდაათობით წლისა გარემოს დაცვის მინისტრი გახდა. ახალგაზრდა მინისტრი ბევრს მოგზაურობდა სამშობლოში, გამოდიოდა შო. სახლობის წინაშე და თანდათან პოპულარული გახდა. იგი ენერგიულ, მომთხოვნელ, სამართლიან და გაბედულ პოლიტიკოსად ჩამოყალიბდა. მალე გრუ ქვეყნის ერთ-ერთი დიდი სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის თავმჯდომარის მოადგილეა. მომდევნო ექვსი წლის მანძილზე მისი კარიერა აღმაშლობას განიცდის

ჯერ სტროცინგის (პარლამენტის) დეპუტატია, პარლამენტის საკარო-უნივერსიტეტის კომიტეტის თავმჯდომარე სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის თავმჯდომარე და ბოლოს, ერთ მშვენიერ დღეს გრუ პარლამენტს დატოვებს მეფემ ნორვეგიის ასალი მთავრობის შექმნა დაავალა.

იმხანად ნორვეგია მძიმე ეკონომიკურ კრიზისს განიცდიდა. რა ღონეს უნდა მიმართოს გამოცდილმა დიასახლისმა, როცა ოჯახურ ბიუჯეტს გაუჭირდება? — ეს დილემა წამოიჭრა პრემიერ-მინისტრის წინაშე. — რასაკვირველია, უნდა იფიქროს მომჭირნობაზე. პრემიერ-მინისტრი ასეც მოიხივებოდა, თუმცა ნორვეგიის მართვაში და სამ წელიწადში ნორვეგია ეკონომიკური აღმაშლობის გზას დაადგა. კონკრეტულად კი მან მოახდინა სტრუქტურული ცვლილებები ეკონომიკაში; მკვეთრად შეამცირა შტატები სახელმწიფო დაწესებულებებში; დროებით „მაჰინდა“ ხელფასები; საგარეო ბოლოდ გაზარდა საექსპორტო საქონლის გამოშვება.

ავადმყოფი ეკონომიკა პლიერ-მინისტრმა საშუალებებმა გადაარჩინა. სკანდინავიის სოციალ-დემოკრატიისთვის უჩვეულო ნაბიჯიც კი გადაიდგა. შეამცირა საბიუჯეტის ხარჯები, და ამით ხელი შეეწყო კერძო სექტორის არა თუ სწრაფ გამოცოცხლებას, არა თუ აღორძინებას. მეწარმეთა მოგება 6 პროცენტზე გაიზარდა და როცა მეწარმეთა რიცხვზე გაიზარდა, ბიუჯეტმა დაბეგვრითი დიდი შევსება მიიღო.

მთავრობას შესანიშნავად ესმის, რომ მხოლოდ და მხოლოდ განათლებულ პიროვნებს შეუძლიათ გაუძღვანენ ეკონომიკას და მომშენიძელ პროფესორები, თუ დოქტორები ვერც დატოვებენ შექმნილ და ვერც ტემპორუ სიხსნლებებს დაწერავენ პრაქტიკაში.

დღეს ნორვეგია ცხოვრების დღით ერთ-ერთი მოწინავე ადგილზეა მსოფლიოში. მწველვლობის განვითარების საფუძველია პიროვნების განვითარება და საბოლოო-ენერგეტიკული კომპლექსის გონივრული გამოყენება. ნორვეგია ნავთობს და გაზის ძირითად მძიმე წოდებულა ევროპის ქვეყნებში და ბიუჯეტის პროცენტს ამ ექსპორტით ავსებს. პლიერ არის განვითარებული ნორვეგიაში გემთმშენებლობა და ახლა მსოფლიოს

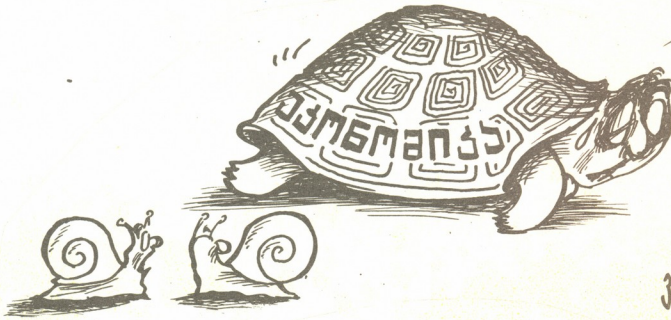
უდიდეს საზღვაო სახელმწიფოებს შორის მეოთხე ადგილზეა. ევმებს არამარტო სამაშელო საქონლის განსატანად იყენებენ, არამედ მრავალრიცხოვანი სტრუქტურისთვის შორეული ტრანსპორტის მოსაწყობად, რაც შემოსავლის მნიშვნელოვანი წყაროა. ქვეყნიდან უცხოეთში გააქვთ ხე-ტყე; ქაღალდი, სამშენებლო მასალა, ავეჯი, ნორვეგიაში საქაოლ პლიერი ელექტრონული წარმოებაა და განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა განათლებას და სამეცნიერო კვლევით სამუშაოებს. ნორვეგიაში მეცნიერები — აქტიურად მონაწილეობენ ევროკავშირის ცალკეული პროგრამების განხორციელებაში. მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყნის მიწის მხოლოდ 35 პროცენტია გამოსადეგი და მუშავეებისა და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მისაღებად, სოფლის მეურნეობა ძირითად და მკაფიფრების მოსახლეობის მთხოვნილებას პროდუქტებს.

დღეს, თავის მხელ, მკარამ ხანტეტესო სახელმწიფოს მართვის პირობებში ნორვეგიის მთავრობის მეთაური ცდილობს რაც შეიძლება მეტი დრო ოჯახში გაატაროს. თექვსმეტი წლის გრუ, თურმე, ოცნებობდა ბევრი შვილი ჰყოლოდა და მხოლოდ ოთხის აღზრდა „მოახერხა“. შვილიშვილები ტყე ჰყავს. საოჯახო საქმეებს მისი ქმარი არც უღფა უძღვება. გრუ პარლამენტს ბრუნდებთანდა კი საკუთარი პოლიტიკური სამზარეულო აქვს. სამზარეულო, რომელიც ნორვეგიელებს ყოველდღიური გემრიელი საქმელებით ჰკვებავს.

პრემიერ-მინისტრი პრესის და საზოგადოების განსაკუთრებული ყურადღების ცენტრშია. ერთხელ გრუმ ისარგებლა საზოგადოებრივი ტრანსპორტისთვის განკუთვნილი ზოლით და გაზეთების ფურცლებზე მოხვდა და როცა თავი იმართლა, სახელმწიფო საქმეებზე მენჭარბოდიო, პოლიციამ უასუსხა.

— რაც არ ეკუთვნის ყოველ ნორვეგიელს, ის არ ეკადრება არც მთავრობის მეთაურს!

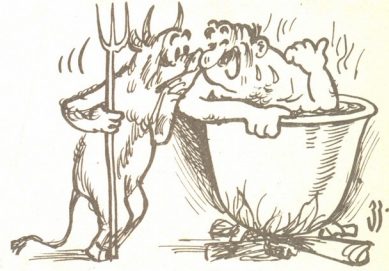
სხვათა შორის, ნორვეგიის პრემიერ-მინისტრი დამსახურული საკუთარი საქმიანით ხაფის. სამსახურებრივ მანქანას მხოლოდ ოფიციალური შეხვედრების დროს იყენებს და სხვა შემთხვევებში იქცევა ისე, როგორც ყოველი ნორვეგიელი.

უხიბუვოდ

— ეს ვინლა?
— უცხოელი მეთვალყურე.

— ეს რა ჯოჯობეთია?
— თქვენ ღვურტირების ზაზარი ნახეთ!

გარეპანის პირველ გვირგვამ: ივანეს „კვიცები“.
მეორე გვირგვამ: თიანეთი და მთები. ფოტოები ზონდო დვალისფილისა.

რედაქციის მისამართი:

880008. თბილისი 8, რუსთაველის პარკისპირა 49.
ტელეფონები, სარედაქციო კოლეჯის თავმჯდომარის —
99-54-66; პასუხისმგებელი რედაქტორის და განყოფილებათა
განმგებლის — 98-29-42

გადაეცა წარმოებას 8.10. 96. ზელმოწერილია დისაბეჭდოდ 23.12. 96.
ქაღალდის ზომა 60X90¹/₈, გარეკანი, ჩანართი და ტექსტი იბეჭდება
ფუსეტური წესით. ფიზიკური ფურცელი 4. პირობითი ნაბეჭდი
ფურცელი 5,6. სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 5,69.

ტირაჟი 1 000. შეკვეთა 1129. ფასი სახელმწიფოებრივი.

